

En slags masteroppgave

*Om bruken av 1-slags-S-konstruksjonen og
dens implikasjoner for mentalistiske
språkteorier*

Oda Røste Odden

Masteroppgave i nordisk språk
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2014

EN SLAGS MASTEROPPGAVE

Om bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen og dens
implikasjoner for mentalistiske språkteorier

ODA RØSTE ODDEN

Masteroppgave i nordisk språk
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2014

© Oda Røste Odden

Vår 2014

En slags masteroppgave. Om bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen og dens implikasjoner for mentalistiske språkteorier

Oda Røste Odden

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk Senter AS, Oslo

IV

Sammendrag

Oppgava handler om 1-*slags*-S-konstruksjonen. Konstruksjonen består av en kvantor, *en, ei* eller *et* (1), ordet *slags* og et substantiv i entall eller flertall (S). På grunnlag av kvantitativ og kvalitativ analyse av 11 881 korpusbelegg på konstruksjonen fra *Leksikografisk bokmålskorpus* beskriver jeg konstruksjonens morfosyntaktiske egenskaper og semantiske struktur. Et særegent trekk er vekslinga i kongruensmønster avhengig av om S er entall eller flertall, som i *et slags menneske* og *en slags mennesker*. Når S er entall, kongruerer kvantoren med S, og når S er flertall, kongruerer kvantoren med *slags*. Også *noe(/n) slags* følges iblant av S, i både entall og flertall. 75 prosent av disse kan knyttes til *noe(/n)s* bruk som et negativt polaritetsuttrykk. Det kombinatoriske potensialet til konstruksjonen er uvanlig ved at det bare er en begrensa gruppe ord som kan forekomme på plassen mellom 1 og *slags*; flere av disse er semantisk beslektet (*et merkelig slags brød, en spesiell slags flakong*). Konstruksjonen er polysem, men det er et graduelt skille mellom betydningene. I den ene ytterkanten av det semantiske kontinuumet refererer konstruksjonen til en underkategori av det S betegner, i den andre til et utypisk tilfelle av typen S betegner. Konstruksjonen fungerer da som en metalingvistisk kommentar til kategoriseringa taleren gjør. Det er påfallende paralleller i den semantiske variasjonen ved andre konstruksjoner med typeord i skandinavisk og i engelsk.

Den siste delen av oppgava tar opp hvordan ulike antakelser om språkets mentale eksistens kan redegjøre for de morfosyntaktiske idiosynkrasiene til konstruksjonen. Kognitiv konstruksjonsgrammatikk (kkg) er velegna både til å beskrive egenskapene til konstruksjonen og for å finne motivasjon for særegenhetene. Kkg regner med at syntaktiske mønstre lagres på samme måte som ord. Det åpner for halvskjematiske konstruksjoner med paradigmatiske relasjoner til andre konstruksjoner. En paradigmatiske framstilling av 1-*slags*-S-konstruksjonen bevarer intuisjonen om et forhold mellom konstruksjonen i entall og flertall, og den felles semantiske variasjonen og felles idiosynkrasiene i entall og flertall framstår ikke like tilfeldig. (Dette er faktisk mer økonomisk enn alternativet.) Paradigmet er blanda, og kan være det synkrone resultatet av graduell diakron endring, slik kkg venter. Det finnes semantisk motivasjon for hvorfor nettopp frasene med *slags* oppviser et blanda paradigme.

Den påfallende like semantiske variasjonen ved konstruksjoner med ulike typeord i flere språk, kan motiveres med utgangspunkt i kognitiv konstruksjonsgrammatikkens antakelse om at generell kunnskap og språklig leksikon ikke er strengt atskilt, og at kategorier er prototypiske med intern struktur.

Forord

Jeg vil begynne med å takke 金敏 for at hun spurte meg hvorfor det stod *De blir en slags landstrykere*, i norskboka hennes. (Jeg skal iallfall ikke beskyldes for ikke å ha forsøkt å svare.) Deretter synes jeg det er på sin plass å takke Statens Lånekasse for at jeg har fått drive med akkurat det jeg vil, de siste årene.

Den største takken vil jeg rette til hovedveilederen min Hans-Olav Enger – for detaljert tilbakemelding, tålmodig veiledning og grundig lesing av utkast, men likevel mest av alt for at du har gitt meg tro på meg selv og det jeg holder på med. Takk!

Jeg har også hatt gleden av å få inn Rolf Theil som biveileder mot slutten av arbeidet. Takk for at du har delt din teoretiske innsikt med meg og for hyggelige samtaler.

Jeg vil takke alle de koselige menneskene på lesesalen, og da spesielt Kjersti W. Kola for mange og lange lunsj-, middags- og kaffesamtaler om oppgava, studentutvalget og mye annet rart, som for eksempel minner fra Rollsløkka – barneskolen vår.

Jeg vil også takke alle andre i fagmiljøet ved og rundt ILN som har giddet å interessere seg og komme med innspill når jeg har snakka om oppgava mi! Takk også til dem som viste interesse for prosjektet mitt da jeg fikk lov til å presentere det på Dansk-norsk seminar i historisk lingvistik på Schæffergården. (Her benyttes *ingen nevnt, ingen glemmt*-strategien.)

Den snille, kloke familien min fortjener også en kjempetakk! Jeg setter stor pris på at dere alltid er der for meg, og særlig takk for at dere har lest, kommentert og hjulpet meg med oppgava.

Hjertelig takk til Tone for at du har satt av tid til meg og oppgava mi og lest gjennom så grundig.

Det endelige produktet med alle eventuelle feil og mangler er ene og alene mitt ansvar, og jeg håper ingen av de gode hjelperne jeg har takka her, er skuffa over resultatet.

Nå gjenstår det bare å felle en tåre over at jeg er ferdig, og krysse fingrene for at jeg skal få muligheten til å gjøre noe like spennende og morsomt i framtida!

Oda Røste Odden

Oslo, 28. mai 2014

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	1- <i>slags</i> -S-konstruksjonen.....	1
1.2	Formålet med oppgava.....	3
1.2.1	Beskrivelse av norsk	3
1.2.2	Teoretiske aspekter	3
1.2.3	Forskningsspørsmål	4
1.3	Kort om operasjonalisering.....	4
1.4	Oppgavas struktur	6
2	Teoretisk grunnlag	7
2.1	Kognitiv lingvistikk	7
2.1.1	Et mentalt fenomen	8
2.1.2	Semantikk.....	9
2.1.3	Kategorisering.....	10
2.1.4	Konstruksjonsgrammatikk	14
2.1.5	Språk og bruk	16
2.2	Om nominaler	19
2.2.1	Substantiv.....	19
2.2.2	Instans og type	21
2.2.3	Referanse.....	22
2.3	Tidligere forskning på konstruksjoner beslektet med 1- <i>slags</i> -S-konstruksjonen	24
2.3.1	Binominaler med opphav i norrøne genitivkonstruksjoner	24
2.3.2	Litteratur om typekonstruksjoner i skandinavisk.....	27
2.3.3	Grammatikalisering av typekonstruksjoner i engelsk.....	29
3	Metode	32
3.1	Studieobjektet.....	32
3.2	Korpus.....	34
3.2.1	Skriftspråskorpus eller talespråskorpus	34
3.2.2	Kvantitativ og kvalitativ bruk av korpus.....	35
3.2.3	Utvalg av treff i korpus	36
3.2.4	Sortering av treff.....	37
3.2.5	Et eksempel på et «hurtigsøk» i korpus	39

3.3	Teoretiske, analytiske og introspektive framgangsmåter.....	39
3.4	Oppsummering.....	41
4	Morfosyntaktiske egenskaper	43
4.1	Kongruensmønster og kvantorbruk.....	43
4.1.1	Entall.....	44
4.1.2	Flertall.....	45
4.1.3	Kvantorløse tilfeller	48
4.2	Kombinatorisk potensial	48
4.2.1	Plass S.....	49
4.2.2	Plassen mellom <i>slags</i> og S.....	49
4.2.3	Plassen mellom 1 og <i>slags</i>	50
4.3	Morfosyntaktisk komposisjonalitet.....	52
4.4	Oppsummering.....	54
5	Semantisk variasjon	56
5.1	Den semantiske strukturen til 1- <i>slags</i> -S-konstruksjonen.....	56
5.1.1	Betydning 1	56
5.1.2	Betydning 2.....	59
5.1.3	Forholdet mellom B1 og B2.....	63
5.1.4	Semantikk og morfosyntaks.....	75
5.1.5	Semantiske kilder og felles tendenser i variasjon og utvikling.....	81
5.2	Variasjonen i flertall.....	83
5.2.1	Beslekta konstruksjoner	83
5.2.2	Tendenser til semantiske forskjeller	86
5.2.3	Oppsummerende om variasjonen i flertall	91
5.3	Semantisk komposisjonalitet.....	91
5.4	Oppsummering.....	93
6	Implikasjoner for teorier om språkets kognitive eksistens.....	95
6.1	Teoretisk adekvathet	95
6.1.1	Termene <i>beskrivelse</i> og <i>forklaring</i>	95
6.1.2	Endring som et resultat av ulike mentale prosesser	98
6.2	Forklaring og beskrivelse av den synkrone bruken av 1- <i>slags</i> -S-konstruksjonen....	100
6.2.1	Mulighet for å beskrive idiosynkratisk oppførsel hos enkeltkonstruksjoner	100
6.2.2	Fraser knytta sammen av paradigmatisk relasjoner	102

6.2.3	Økonomiske prinsipper	106
6.2.4	Semantikksensitiv strukturell utvikling	107
6.2.5	Grammatikalisering og motivasjon	109
6.3	Oppsummering	110
7	Konklusjoner	113
7.1	Bruken av 1- <i>slags</i> -S-konstruksjonen	113
7.2	Implikasjoner for teorier om språkets mentale eksistens	116
7.3	Oppsummering	117
	Litteraturliste	119
	Vedlegg 1: Om vedleggene	126
	Vedlegg 2: <i>en/et</i> med pl. n. S	128
	Vedlegg 3: Ikke-kongruens med S i entall	130
	Vedlegg 4: <i>ei slags</i>	131
	Vedlegg 5: <i>noe(/n) slags</i>	132
	Vedlegg 6: De 105 systematisk utvalgte	135
	Vedlegg 7: TALL før sg. S	137
	Vedlegg 8: Belegg uten kvantor	138
	Vedlegg 9: Søk i Korp <i>version 3.0</i>	139
	Vedlegg 10: Frekvenstabeller	141

1 Innledning

1.1 1-slags-S-konstruksjonen

Temaet for denne oppgava er en gruppe nominalfraser som inneholder et ord som opprinnelig betydde *slag*, altså en underkategori. Jeg vil ta utgangspunkt i bruken av konstruksjonen som tittelen på oppgava er et eksempel på. En mulig kontekst til eksempelet kunne for eksempel være: *Jeg er ikke hundre prosent sikker på at alt har blitt som det skal, men det her har da blitt en slags masteroppgave.*

Foreløpig vil jeg beskrive konstruksjonen som ordet *slags* med en variant av ordet *en* foran og et substantiv etter. Jeg kaller dette substantivet S. Med en variant av ordet *en* mener jeg både *en* som tallord og som en markør av ubestemthet. *En* kan forekomme med ulike genuskongruens, altså *en*, *ei* og *et(t)*. Jeg velger å representere dette elementet i konstruksjonen med tallet 1¹. Ulike elementer kan plasseres mellom de tre nevnte elementene.

Skjematisk kan vi illustrere konstruksjonen slik:

1 + (X +)² slags + (ADJEKTIV +) SUBSTANTIV.

Hvis vi fyller de underspesifiserte plassene slik

X = ny ADJEKTIV = fancy SUBSTANTIV = bakeri,

får vi frasen *et nytt slags fancy bakeri.*

I det følgende vil jeg vise til konstruksjonen som 1-slags-S-konstruksjonen.

Konstruksjonen er polysem. Derfor kan en argumentere for at det er mer enn en konstruksjon, men det graduelle og uklare skillet mellom de ulike betydningene gjør det hensiktsmessig å behandle det som én konstruksjon (se særlig 5.1.3). Foreløpig vil jeg skille ut to hovedbetydninger av konstruksjonen. **Betydning 1** (heretter B1) viser til en konkret underkategori av det som det etterfølgende substantivet betegner, eksemplifisert i **a)** under. **Betydning 2** (heretter B2) viser til et mindre typisk tilfelle av typen som det etterfølgende substantivet betegner, eksemplifisert i **b)**.

¹ 1 og S vil brukes som forkortelser både for elementet som opptar den skjematiske plassen, og også for plassen selv. Noen ganger brukes sg. og pl. foran S for å betegne S i henholdsvis entall og flertall.

² Det mulige elementet X kan være et adjektiv eller determinativ, men det ser ut til å være spesielle restriksjoner på hva som er mulig på denne plassen, se 4.2.3.

a) *De har bare én slags kake på det bakeriet. Jeg synes alle bakerier må ha minst tre slags kaker...*

b) *Det er et slags bakeri, men jeg synes de har dårlig utvalg i bakervarer.*

I setning **a)** har *én slags kake* betydninga ett slag av kake, mens i **b)** markerer *slags* at referenten til nød kan regnes å tilhøre kategorien det etterfølgende substantivet *bakeri* betegner. Begge disse betydningene er nevnt i bokmålsordboka (*Bokmålsordboka*, «slags», 08.01.14). Betydninga og de morfosyntaktiske egenskapene til konstruksjonen kan ikke i all bruk avledes av komponentene og generelle grammatiske mønstre (se 4.3; 5.3). Den er derfor ikke komposisjonell. Det ikke-komposisjonelle forekommer ofte ved idiomatiske uttrykk. Hvis *en slags* blir oppfatta som et fast og stivna uttrykk, ville man venta at det *ikke* veksla med *et slags* og *ei slags*, men det gjør det i mange nordmenns språk, som i *en slags nordmann* og *et slags språk*. Hvis *slags* blir oppfatta som et uavhengig ord som modifierer på samme vis som et adjektiv, vil man ikke vente at *en* kunne brukes i flertall. Skulle *slags* oppføre seg som en vanlig modifikator, ville det hete *en slags mann*, *ei slags kvinne*, (*noen*) *slags mennesker*. *Noen slags* er helt klart i bruk, men i flertall kommer man også over *en slags*. For å studere variasjonen mellom *en slags* og *noen slags*, og også forholdet mellom *en/et/ei slags*, *én/ett slags* og andre tallord fulgt av *slags* har jeg inkludert slike varianter i undersøkelsen min. Semantisk kan, men trenger de ikke å overlappe (5.2).

Med variasjon både i kongruensmønsteret og i betydninga kan man mistenke at det er to underliggende konstruksjoner. Da ville jeg anta at de ulike betydningene frasen kan ha, samsvarer med forskjellene i ”kongruensmønster”, slik at f.eks. B1 hadde kongruens med *slags* og B2 med S. De følgende setningene ser problematiske ut for denne antakelsen (iallfall en klar todeling):

a) *En stipendiat er også et slags menneske.*

b) *Stipendiater er også en slags mennesker.*

Eksemplene **a)** og **b)** er funnet i et debattinnlegg på internett³ og det er undertegnet én person. Det vil være naturlig å anta at samme personen står bak begge utsagnene, og forskjellen i kvantorbruk bør derfor ikke tilskrives ulike varieteter eller ulike generaliseringer hos ulike språkbrukere. Konteksten tilsier at semantikken er den samme i begge tilfellene.

³ <<http://www.forskning.no/blog/museumsstip/242791>> Lest: 03.03.2014.

1.2 Formålet med oppgava

1.2.1 Beskrivelse av norsk

Noen grundig undersøkelse av 1-*slags*-S-konstruksjonen og beslekta konstruksjoner i skandinavisk har etter hva jeg vet, ikke blitt gjort tidligere. De har fått noe omtale i normativ litteratur (se 2.3.2). Liknende konstruksjoner i engelsk, med *sort of*, *kind of* og *type of*, har de siste årene fått mye oppmerksomhet (Brems 2011; Denison 2002; Traugott 2003) (se 2.3.3). En kartlegging av bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen vil bidra til en mer fullstendig beskrivelse av moderne norsk.

Det faktum at liknende konstruksjoner i nært beslekta språk allerede er godt beskrevet, kan gjøre undersøkelsen ekstra interessant. Det er ikke utenkelig at beskrivelsene av konstruksjoner i norsk vil kunne kaste nytt lys over de tilsvarende konstruksjonene i engelsk. At konstruksjonen blir veldokumentert i flere genetisk beslekta språk, legger et godt grunnlag for videre diakrone undersøkelser av konstruksjonens utvikling. Den geografiske og kulturelle nærheten mellom språkene de liknende konstruksjonene opptrer i, kan også gjøre frasen interessant i et kontaktperspektiv.

1.2.2 Teoretiske aspekter

Konstruksjonen er ganske frekvent, men man kan ikke si at den spiller en viktig rolle i en beskrivelse av det grammatiske systemet i norsk. Innafor strukturalistisk og tradisjonell generativ grammatikk, vil nok konstruksjonen og dens anomalier bli kalt uinteressant. Disse tilnærmingene til språk er gjerne interessert i de mest generelle mønstrene som kan fungere som generaliseringer over flest mulig uttrykk. De ønsker å gå fra det vanlige til det uvanlige. Mer perifere anomalier blir sett på som uinteressante for grammatikken. Uttrykk som ikke passer de store generaliseringene, blir tilskrevet leksikonet som ”stivna” fraser av idiomatisk karakter (f.eks. Bloomfield 1933:274; Di Sciullo og Williams 1988:3 f.). Det er likevel ikke så lett å avskrive disse perifere konstruksjonene (2.1.4 og 6.2).

Innafor kognitiv konstruksjonsgrammatikk og kognitiv lingvistikk generelt mener man derimot at språkteorien ideelt skal kunne gjøre rede for *alle* språklige fenomener og da selvfølgelig også mer perifere konstruksjoner. Her vektlegges semantikken og distribusjonen til perifere og uvanlige konstruksjoner. Goldberg (2006:5) skriver: ”the hypothesis behind this methodology [å vektlegge og starte med det perifere ORO] is that an account of the rich

semantic /pragmatic and complex formal constraints on these patterns readily extends to more general, simple, or regular patterns.” De engelske konstruksjonene som tilsvarer 1-*slags*-S-konstruksjonen, har blitt beskrevet som ”riddled with idiosyncrasies” (Brems 2011:7). For kognitiv konstruksjonsgrammatikk gjør de gåtefulle idiosynkrasiene kun konstruksjonen mer interessant.

Kognitiv lingvistikk bygger gjerne på teorier om språket som et assosiativt minnenettverk (se 2.1.5). Jeg mener 1-*slags*-S-konstruksjonen kan være særlig velegna til å se nærmere på forhold innafor et slikt nettverk mellom beslekta konstruksjoner og deres påvirkning på hverandre fordi 1-*slags*-S-konstruksjonen har egenskaper felles med flere ulike typer norske nominalkonstruksjoner (se særlig 6.2.4). En undersøkelse av 1-*slags*-S-konstruksjonen vil kunne kaste lys over bruksbaserte teorier om språket som et assosiativt minnenettverk.

1.2.3 Forskningsspørsmål

Jeg vil altså beskrive hvordan konstruksjonen brukes i norsk, men også se på konsekvensene av det jeg finner ut om bruken, for mentale teorier om språk. Jeg har formulert følgende forskningsspørsmål:

1. Hvordan brukes 1-*slags*-S-konstruksjonen i norsk?

1.1 Hvilke morfosyntaktiske egenskaper har den?

1.2 Hva betyr den?

1.3 Hva slags relasjoner er det mellom de morfosyntaktiske egenskapene og den semantiske variasjonen til 1-*slags*-S-konstruksjonen?

2. Hvor egna er kognitiv konstruksjonsgrammatikk til å gjøre rede for bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen?

1.3 Kort om operasjonalisering

Siden spørsmål 1 handler om bruken av konstruksjonen, og jeg derfor trenger eksempler på bruken av konstruksjonen, gjennomfører jeg en korpusundersøkelse for å svare på spørsmål 1⁴. For å besvare 1.1 undersøker jeg kvantitativt om det eksisterer et eller flere dominerende mønster for bruken av konstruksjonen. Jeg er spesielt interessert i de av konstruksjonens egenskaper som gjør den samtidig komposisjonell og idiomatisk. Jeg ser på hvilket

⁴ Morfosyntaktiske og semantiske egenskaper vil av mange kognitive lingvister regnes som mentale størrelser, men egenskapene må framgå av bruken. Morfosyntaktiske egenskaper avledes av bruksmønsteret språkbrukerne møter. Derfor utforsker jeg bruksmønstrene.

kombinatorisk potensial konstruksjonen har, og undersøker særlig hvilke kombinasjonsmuligheter av ord som finnes innafor nominalfrasen. Jeg ser etter et system i den avvikende bruken av kvantor. Kongruensmønsteret blir vesentlig, og jeg undersøker variasjonen mellom *noen slags* og *en slags* fulgt av et substantiv i flertall. 1.2 krever kvalitativ analyse av korpustreff. Semantikk er ikke fysisk observerbart, og jeg blir derfor nødt til å anvende introspeksjon. Jeg tar utgangspunkt i egen introspeksjon og korpustreff og bruker Langackers rammeverk, kognitiv grammatikk, for å gjøre påstandene mine mer eksplisitte. 1.3 etterspør en avklaring av forholdet mellom den formelle strukturen til det jeg behandler som én konstruksjon og den semantiske variasjonen. Er det mønstre i hvilke semantiske varianter som kan uttrykkes med hvilken type kongruens eller hvilke kvantorer? For å besvare 1.3 bygger jeg på den eksplisitte karakteriseringa mi av den semantiske variasjonen til konstruksjonen og ser om det er samvariasjon mellom semantiske og morfosyntaktiske egenskaper ved konstruksjonen. Siden semantikken ikke lar seg avgjøre kategorisk, og det er begrensa med belgg på konstruksjonen med den morfosyntaktiske oppførselen, har jeg også her først og fremst benytta en kvalitativ tilnærming, men peker på enkelte tendenser med kvantitative data.

Med utgangspunkt i svarene på spørsmål 1, vil jeg ved å svare på spørsmål 2 forsøke å si noe om hva språkbruken kan fortelle om språkets mentale eksistens hos språkbrukerne. Det er ikke direkte den mentale eksistensen til *1-slags-S*-konstruksjonen eller språket spørsmålet dreier seg om. Den mentale eksistensen kan ikke studeres direkte (se 3.1). Som det går fram av forskningsspørsmålet, blir én eksisterende teori om språkets kognitive eksistens vurdert, og spesielt enkelte av de grunnleggende antakelsene teorien bygger på. Drøftinga tar utgangspunkt i svarene på spørsmål 1. Antakelsene jeg undersøker, er felles for de fleste retningene innafor kognitiv lingvistikk, og jeg tar særlig utgangspunkt i Langackers kognitive grammatikk (heretter CG) og Goldbergs kognitive konstruksjonsgrammatikk (heretter CxG). Mer konkret vil jeg se på hvordan den ikke-modulære tilnærminga til språket som en integrert del av menneskers kognitive evner kan gjøre rede for bruken av *1-slags-S*-konstruksjonen – oppfattelsen av en felles mekanisme for både grammatikk og leksikon, en graduell overgang mellom morfologi og syntaks, og leksikon og den semantiske strukturen som sammenhengende med menneskers generelle kunnskap. Den prototypiske tilnærminga til både språklig og ikke-språklig kategorisering blir også sentral. Når jeg undersøker om teorien kan *gjøre rede for*, vil jeg både se på teoriens deskriptive adekvathet og dens forklarende potensial (se 6.1). I vurderinga mi av teoriens forklarende potensial vil jeg se på hva som

kreves av en forklaring, og jeg vil sammenlikne dagens bruk av 1-*slags*-S-konstruksjonen med hvilke bruksmønstre man kan vente å finne som et resultat av de kognitive prosessene kognitiv konstruksjonsgrammatikk regner med ligger til grunn for språket (6.2).

1.4 Oppgavas struktur

Etter innledinga (1) vil jeg presentere det teoretiske grunnlaget for oppgava i kapittel 2. 2.1 gir en innføring i de teoretiske antakelsene som er sentrale innafor kognitiv lingvistikk og viktige for diskusjonen senere i oppgava. 2.2 gjør rede for CGs semantiske tilnærming til grammatikken og spesielt nominaler (nomenfraser) siden 1-*slags*-S-konstruksjonen i hovedsak oppfører seg som et nominal. 2.3 presenterer noe av det som eksisterer av litteratur om 1-*slags*-S-konstruksjonen og beslekta konstruksjoner i skandinavisk og engelsk. Jeg går særlig inn på tilnærminga til de engelske typekonstruksjonene som grammatikalisering; 1-*slags*-S-konstruksjonens semantiske variasjon har klare likheter med lagdelinga av typekonstruksjoner i engelsk. Kapittel 3 handler om framgangsmåten og de metodiske valgene som er gjort for å sikre høyest mulig reliabilitet og validitet. 3.1 diskuterer og presiserer hva som er studieobjektet for undersøkelsen og de ulike forskningsspørsmålene. 3.2 beskriver og begrunner korpusbruken. 3.3 handler om de analytisk og introspektivt funderte framgangsmåtene jeg har måttet bruke i den semantiske analysen og i møte med forskningsspørsmål 2. Kapittel 4, 5 og 6 besvarer forskningsspørsmålene. 4 besvarer forskningsspørsmål 1.1. Jeg presenterer og analyserer hva de kvantitative resultatene sier om de morfosyntaktiske egenskapene til konstruksjonen. Kapittel 5 består av semantisk analyse, og jeg besvarer forskningsspørsmål 1.2 og 1.3. Den generelle semantiske variasjonen og variasjonens forhold til de morfosyntaktiske egenskapene presentert i 4, tas opp i 5.1, mens 5.2 handler om den mulige semantiske variasjonen mellom *noen slags* og *en slags*. Kapittel 6 svarer på forskningsspørsmål 2. Jeg redegjør for hva som kreves av en språketeori i 6.1, og 6.2 sammenlikner bruken presentert i 4 og 5 med antakelsene til kognitiv konstruksjonsteori om hvordan språket bør endre og oppføre seg. Kan bruken av konstruksjonen beskrives, og er den slik kognitiv konstruksjonsgrammatikk ville predikere? Kapittel 7 oppsummerer konklusjonene.

2 Teoretisk grunnlag

Det teoretiske grunnlaget for oppgava er i hovedsak teorier som hører inn under paraplybetegnelsen *kognitiv lingvistikk*. De brukes både som instrument til å beskrive bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen, og også til å utforske hvilke muligheter og begrensninger som ligger i teoriene og deres rammeverk med hensyn til beskrivelse og forklaring. Siden jeg vil utforske hvor egna teoriene er, blir det naturlig å trekke inn alternative syn. I 2.1 gir jeg en kort beskrivelse av kognitiv lingvistikks sentrale ideer med vekt på hva som skiller kognitiv lingvistikk fra andre teoretiske retninger, og da spesielt tradisjonell generativ lingvistikk. Siden oppgava skal handle om nominalkonstruksjoner, presenterer 2.2 kognitiv grammatikks tilnærming til nominaler. Rammeverket tilbyr en velutbygd terminologi for å beskrive nominalenes semantikk og strukturelle oppbygging. I 2.3 gir jeg en kort oppsummering av tidligere forskning på og litteratur om konstruksjoner som er beslekta med 1-*slags*-S-konstruksjonen.

2.1 Kognitiv lingvistikk

Kognitiv lingvistikk er en retning som har vokst fram fra 70–80-tallet som et alternativ til og som en reaksjon på de generative teoriene, og kanskje spesielt Chomsky-tradisjonen.⁵ På samme vis som den generative retninga består av mange beslekta teoretiske grupperinger, er kognitiv språkvitenskap en samleterm for flere teorier som bygger på en del felles antakelser om språkets natur. Kognitiv lingvistikk regnes som en undergruppe av funksjonalistisk lingvistikk (Langacker 2008:7), og det er ikke alltid lett å plassere en teori innunder den rette paraplybetegnelsen. Jeg vil i presentasjonen ta utgangspunkt i Langackers *Cognitive Grammar – A Basic Introduction* (2008) som regnes som autoritativ for den kanskje mest utarbeida og populære grammatikkteorien innafor den kognitive retninga, nemlig kognitiv grammatikk (heretter CG av *Cognitive Grammar*). CG er konstruksjonsgrammatisk (Langacker 2008:161 f.), men når jeg går nærmere inn på konstruksjonsgrammatikk, vil jeg

⁵ Chomsky regnes som den generative retningas "far" og har ledet an i den videre utviklinga av teorien. Chomsky-tradisjonen betegner den teoriutviklinga Chomsky selv og de som står han teoretisk nærmest, har drevet med. Teorien har endret seg en del gjennom årene; den har gått under navn som *standardteorien* og *prinsipp- og parameterteorien*. Den nyeste vendinga er tilnærminga til *prinsipp- og parameterteorien* kalt *det minimalistiske programmet*. Teoriutviklinga i Chomsky-tradisjonen har hele veien tatt utgangspunkt i at syntaksen er transformasjonell (Lasnik og Lohndal 2013). Utafor Chomsky-tradisjonen finnes det generative teorier som er ikke-transformasjonelle, for eksempel LFG (Falk 2001).

også bruke Goldbergs framstilling i *Constructions at Work: The Nature of Generalizations in Language* (Goldbergs framstilling av konstruksjonsgrammatikk kalles i det følgende CxG). Jeg bruker og viser til flere teoretikere med liknende kognitive, konstruksjonsgrammatiske og bruksbaserte tilnærminger til grammatikk. Forkortelsen kkg brukes når jeg ikke ønsker å knytte utsagn til noen bestemt variant av kognitiv konstruksjonsgrammatikk.

Det vesentligste skillet mellom kognitiv og generativ lingvistikk, er at kognitiv i motsetning til generativ lingvistikk ikke regner språket og språkevnen som noe autonomt. Det ikke-autonome kommer til uttrykk på flere vis. 2.1.1 beskriver kognitiv lingvistikks syn på språket som mentalt fenomen og hvordan språket interagerer med resten av kognisjonen. Språket som befinner seg inne i menneskene, er ifølge Langacker (1987:53; 2000:98) et inventar av symbolske strukturer. Når språket utgjøres av denne symbolske strukturen, er det klart at semantikken er grunnleggende for språket og grammatikken. 2.1.2 tar opp CGs tilnærming til semantikk. 2.1.3 redegjør for grunnleggende kategoriseringsteori som blir sentral i oppgava. 2.1.4 handler om kkg og tar opp begrepet *konstruksjon* og hvordan kognitive retninger regner med at det kun trengs *en enhetlig mekanisme* for å gjøre rede for både grammatikk og leksikon. I 2.1.5 skriver jeg om kognitiv lingvistikks syn på språkbruken som vesentlig for de mentale konstruksjonene som utgjør språket. Jeg presenterer bruksbasert nettverksteori og sammenhengen kkg regner med mellom bruk og endring.

2.1.1 Et mentalt fenomen

I likhet med generativ lingvistikk antar kognitive lingvister at språket er mentalt. Lingvistikkens studieobjekt befinner seg i mennesket. Tradisjonell generativ grammatikk regner med at språket er en medfødt evne hos mennesket. Selvfølgelig må barn som tilegner seg språk, lære ordene og en del prinsipper i morsmålet, men generative lingvister mener erfaringa barn har med språk, ikke er tilstrekkelig for at kun generelle læringsprosesser skal kunne gjøre rede for små barns språklige kompetanse. De hevder derfor at mennesker har en medfødt biologisk språkevne som gjør dem i stand til å tilegne seg språk (Faarlund 2005:30–32). Kognitive lingvister regner derimot med at språket er en spesialisering av generelle kognitive evner, og at språkerfaringa sammen med generelle læringsevner er tilstrekkelig for at barn skal lære seg språk slik de gjør. Innafor de kognitive teoriene er da språket en integrert del av kognisjonen, og generelle kognitive evner og resten av kognisjonen blir derfor vesentlig når man skal studere språket. Tradisjonelt har generativ teori gått ut ifra at det kun er minimal interaksjon mellom den medfødte syntaksmekanismen og resten av kognisjonen,

og de setter da en klar grense mellom hva som er språk, og hva som er andre psykologiske fenomener (Fodor 1987; Faarlund 2005:42). Så selv om både generativ og kognitiv lingvistik ser på språket som mentalt, vil de gjøre rede for språkets mentale eksistens på to fullstendig ulike måter.

2.1.2 Semantikk

”The theory takes the radical position that grammar reduces to the structuring and symbolization of conceptual content ...” skriver Langacker (2000:1) om CG. Derfor får semantikken en langt mer sentral posisjon innafor CG enn innafor de generative teoriene. Semantikk er betydningslære, altså den delen av lingvistikken som studerer hvordan språklige uttrykk relateres til betydning. Språket består av en semantisk struktur, en fonologisk struktur og den symbolske lenkinga mellom de to strukturene. Den semantiske strukturen er altså betydningsdelen av tegnet, og et uttrykks betydning er konseptualiseringa som er knytta til et språklig uttrykk (Langacker 2008:27f.). Langacker legger vekt på at betydninga ikke er et statisk konsept, men den mentale aktiviteten *konseptualisering*. Langacker skriver at konseptualisering er både tankeaktivitet (”intellectual” activity), forståelse av den fysiske, kulturelle og sosiale konteksten og sensorisk, motorisk og emosjonell aktivitet.

Når betydning defineres som den delen av konseptualiseringa som assosieres med et språklig uttrykk, bør avgrensinga av assosiasjonene tas opp. I tradisjonelle generative tilnærmingar til semantikk har det vært vanlig å regne med at hvert ord i leksikon, altså alle ordene menneskene har lært og lagra, har en strengt avgrensa språklig betydning. Dette blir kalt en ordliste-semantikk. Langacker og CG regner derimot med et encyklopedisk leksikon. Her henger betydninga til det språklige uttrykket sammen med all kunnskapen språkbrukeren assosierer med det språklige uttrykket. Betydninga avgrenses ikke til det rent språklige (Taylor 2003:84 f.). Hvis vi ikke har kjennskap til sporten fotball og prinsippene for den, blir ordet *offside* meningsløst. Alle lingvistiske enheter er mer eller mindre avhengig av en konseptuell kontekst, og slik kontekst kalles kognitive domener (Langacker 1987:147 f.). De er kognitive enheter, som mentale erfaringer, representasjoner av rom eller konseptuelle komplekser. Et ord vil nødvendigvis kunne aktivere en rekke kognitive domener. For en full forståelse av *mandag* bør man også kjenne til oppdelinga av tid i helg og arbeidsdager. Ordet *fotball* vil aktivere et kompleks av kognitive domener, blant annet domenet for størrelse, form, materiale og kanskje også prinsippene for hvordan fotball spilles.

Et ord kan gi et utall mulige assosiasjoner, og altså aktivere en rekke ulike kognitive domener. Det er ikke slik at alle domenene blir vekket i alle møter med et ord, men det er absolutt ikke tilfeldig hvilke av de mulige domenene som aktiveres. Blant annet konteksten er med på å avgjøre hvilke domener som blir relevante. CG skiller ikke like strengt mellom semantikk og pragmatikk som det ofte har vært tradisjon for innafor retninger som er opptatt av modularitet og språkets autonomi (Langacker 2008: 39–40), som generativ lingvistikk. CG regner med at hvordan vi forstår et språklig uttrykk, avhenger av hvilke konsepter som har vært aktive i den tidligere diskursen, deltakelse i taleaktiviteten, forståelse av den fysiske, sosiale og kulturelle konteksten og alle relevante kunnskapsdomener (Langacker 2008:42).

De typiske generative tilnærmingene til semantikk og leksikon skiller seg altså på flere måter fra kognitiv lingvistikks syn. CG regner med at det verken er klare skiller mellom ords språklige betydning og mer generell erfaring og kunnskap vi assosierer med ordene, eller mellom semantikk og pragmatikk. Den største forskjellen mellom kognitiv grammatikk og tradisjonelle generative tilnærminger er likevel nettopp det at kognitiv grammatikk hevder språkssystemet kan reduseres til den fonologiske strukturen, den semantiske strukturen og den symbolske lenkinga mellom dem. Transformasjonell generativ grammatikk regner med at man i tillegg til symboler med en semantisk og en fonologisk side behøver en mekanisme for å sette disse sammen til setninger. Jeg kommer tilbake til denne forskjellen i 2.1.4.2.

2.1.3 Kategorisering

Evnen til å kategorisere er en av de viktigste generelle kognitive evnene kognitiv lingvistikk regner med ligger til grunn for språket. Å kunne kategorisere er også helt grunnleggende i vår oppfatning av verden, og en regner med at også andre dyrearter er avhengige av å kunne kategorisere. Hver eneste situasjon og hvert eneste objekt vi opplever, er unike og ulike alle andre situasjoner og objekter vi har erfaring med. For å kunne håndtere verden utnytter vi evnen til å se likheter, til å kategorisere situasjoner og enheter. Klassifiseringa hjelper oss til å gjøre generaliseringer vi er avhengige av for å ta stilling til verden.

Taylor (2003) skriver at kategorisering er relevant for lingvistikken på to måter:

(i) Når mennesker kategoriserer, pleier vi å navngi kategoriene. Alle språklige uttrykk fungerer kategoriserende. Leksikalsk semantikk er derfor et studium av kategorisering.

(ii) Vi kategoriserer også språket. Alle språklige ytringer er unike, og derfor oppstår språkssystemet gjennom kategorisering av strukturer.

I oppgava mi er (i) relevant fordi jeg har som mål å beskrive semantikken til en gruppe uttrykk. (ii) er vesentlig fordi jeg vil se om kognitiv lingvistikk og deres syn på kategorisering kan redegjøre for bruken av uttrykkene jeg studerer. For meg er også kategori-begrepet relevant på en tredje måte siden uttrykkene jeg studerer, inneholder et ord, *slags*, som har nær tilknytning til betydningen av kategori.

(iii) Vår oppfattelse av kategorier er viktig for den semantiske strukturen knytta til ordet slags, og derfor sentral i den semantiske analysen av konstruksjonen.

I underkapitlene av dette delkapitlet vil jeg presentere syn på hvordan kategorisering foregår, og hvordan kategorier kan utvides.

2.1.3.1 Prototypeteori

Tilnærminga til kategorisering i den vestlige kulturen har historisk vært dominert av det klassiske synet på kategorier som klart avgrensa og uten intern struktur. Kategorimedlemskap avgjøres da av tilstrekkelige og nødvendige egenskaper ved det som skal kategoriseres, og alle medlemmene av en kategori er like gode og representative medlemmer av kategorien.

Siden antikken og fortsatt gjennom det meste av 1900-tallet har dette vært den mest utbredte måten å tenke kategorier på. På 70–80-tallet ble det gjort en rekke undersøkelser som tydet på at den kognitive kategoriseringa ikke nødvendigvis opererte med klare kategorier⁶ (bl.a. Rosch 1975). Labov (1973) undersøkte hvordan husholdningsartikler ble kategorisert; han bad deltakerne om å navngi husholdningsartikler de så på strektegninger. Det var ikke klare skiller mellom kategoriene, men enkelte egenskaper økte sannsynligheten for at deltakerne klassifiserte tegninga som en bestemt husholdningsartikkel. Jo høyere og smalere objektet var, jo mindre var sannsynligheten for at det ble klassifisert som en bolle og heller en kopp. Hvis objektet også hadde en hank, var sannsynligheten enda større for at objektet ble klassifisert som en kopp. Denne og andre undersøkelser som viste prototypeeffekter, førte til at prototypeteorien ble utvikla. Prototypeteori regner med at kategorisering er basert på ett eller flere sentrale idealiserte eller reelle medlemmer av kategorien. Noen av medlemmene har mange egenskaper felles med prototypen(e), andre har færre. De mer marginale medlemmene

⁶ Se også Wittgensteins tidlige drøfting fra 40-tallet av definisjonen av det tyske ordet *Spiel*. Han bemerket at en ikke kan finne likheter mellom alle former for spill, men at kategorien har en indre nettverksstruktur av likheter: „Denn wenn Du sie [spillene ORO] ansiehst so wirst Du zwar nicht etwas sehen, was allen gemeinsam wäre, aber Du wirst Ähnlichkeiten, Verwandtschaften sehen, & zwar eine ganze Reihe. [...] Wir sehen ein kompliziertes Netz von Ähnlichkeiten, die einander übergreifen & kreuzen.“ (Wittgenstein 2001:111–112)

har ikke nødvendigvis trekk felles med andre marginale medlemmer av kategorien, og kanskje har de trekk som gjør at de plasserer seg midt mellom ulike kategorier (Taylor 2003).

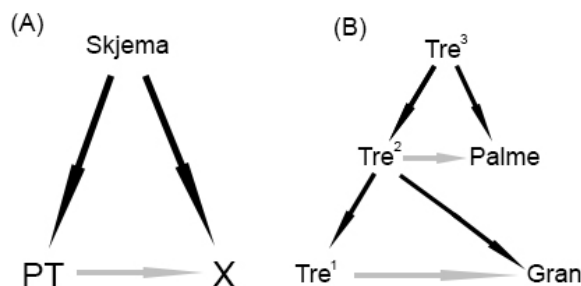
En gruppe ord underbygger ved sin blotte eksistens prototypeteorien. *Hedges*⁷ er ifølge Lakoff (1972:13) og Taylor (2003:79) ord som kan brukes til å kommentere eget språk, og da gjerne i hvilken grad klassifiseringa som er inherent i språket, er passende. Lakoff (1972) studerer en rekke *hedges* og går særlig inn på *sort of* som en deintensiverende *hedge* i engelsk. Talere anser ifølge Lakoff *A robin is sort of a bird* for å være usant. En rødstrupe (*robin*) er uten tvil en prototypisk variant av en fugl. Talere godtar heller ikke utsagnet *A cow is sort of a bird* som sant. En ku er ikke en fugl, og det er altså ikke nok at det som betegnes som *sort of a bird*, befinner seg utafor kategorien fugl. Derimot regner talere *A chicken is sort of a bird* og *A penguin is sort of a bird* som sant, eller nesten sant. Uttrykket *sort of* graderer fugletheten, og denne graderingsmuligheten impliserer en oppfatning av at kategoritilhørighet er noe graderbart.

2.1.3.2 Skjematisk kategorisering

Langacker (1987: 369 f.; 2000:17) regner med både prototypekategorisering og skjematisk kategorisering. Han er opptatt av vår evne til å abstrahere skjemaer, og skjemaene spiller en viktig rolle i hans beskrivelse av språkstrukturen og hvordan språket struktureres. Et skjema er en abstrakt karakterisering som passer alle medlemmene av kategorien det definerer. Når man forbinder en rekke ulike trær med kategorien kalt *tre*, vil språkbrukeren abstrahere et skjema over alle egenskapene trærne har felles. De egenskapene som trærne ikke har felles, er uspesifisert i skjemaet. Ulike typer trær, som epletre, bjørk eller or, vil være skjemaer som er litt mer spesifiserte. Slik kan det oppstå et hierarki av typer med subtyper og supertyper. Denne skjematiske kategoriseringa likner mer det klassiske synet på kategorisering enn prototypeteori. Men Langacker hevder at et slikt syn må kombineres med prototypeteori; Verken skjematisk eller prototypisk kategorisering kan gjøre rede for alle aspekt ved menneskelig kategorisering. Man kan tenke på den skjematiske kategoriseringa som vertikal med typer og subtyper. Subtypene eller tilfellene elaborerer skjemaet. Men disse forekomstene av kategoriene, *kan* fungere som prototyper som enheter som ikke er fullstendig kompatible med skjemaet, sammenliknes med. Man kan velge å se bort fra ulikhetene og

⁷ *Hedges* blir ofte oversatt som *dempere* eller *garderinger*, men siden Taylor (2003) og Lakoff (1972) sikter til både ord som intensiverer og deintensiverer betydninga, var ikke en slik oversettelse passende. I analysedelen bruker jeg betegnelsen metalingvistiske kommentarer.

sortere ikke-medlemmet til kategorien likevel. Dette forestiller Langacker seg langs en horisontal akse. Det er en ekstensjon av kategorien, se figur 1 (A).

Figur 1.

X har likheter med prototypiske medlemmer av skjemaet, og kan derfor sorteres til kategorien gjennom prototypisk ekstensjon. Da blir kategorien mer abstrakt. Figur 1 (B) viser hvordan skjemaet *tre* hos en språkbruker kan bli videre abstrahert når språkbrukeren blir kjent med nye forekomster som har likheter med *tre*.

2.1.3.3 Ekstensjon og semantiske relasjoner

Ved ekstensjon kan ord vise til enheter som til slutt har lite felles. Når ord har to ulike, men beslekta betydninger, altså betydninger som er knyttet til hverandre i det leksikalske nettverket, regnes de som polyseme. To kjente former for ekstensjon er metonymi og metafor. Metafor er kanskje det mest studerte og omtalte begrepet; Lakoff og Johnsen (1980/2003) hevder menneskets konseptuelle system er metaforisk strukturert. Metaforisk ekstensjon har man når man strukturerer og forstår et (mål)domene med referanse til forståelsen og strukturen til et kjent (kilde)domene (Langacker 2000:3). I språket er det vanlig å referere til nærhet og avstand, som kommer fra et spasielt domene, for å beskrive grad av mellommenneskelige relasjoner, som i *en nær venn* eller *en fjern slektning*. Metonymisk ekstensjon er minst like viktig som metaforisk ekstensjon. Tradisjonelt har metonymi blitt definert som en talemåte eller et litterært virkemiddel hvor man bruker ordet for enhet e^1 til å referere til en annen enhet e^2 som er sammenhengende med eller blir assosiert med e^1 (Taylor 2003:125). Taylor regner med at essensen ved metonymisk ekstensjon er muligheten for å etablere forbindelse mellom enheter som finnes innafor et bestemt konseptuelt domene⁸. Bruken av metonymiske prosesser er gjennomgripende i språkproduksjon og i språkssystemet. Hvis vi *vasker vinduet*, vasker vi glasset i vinduet, men hvis vi *klatter gjennom vinduet*, klatter vi gjennom åpningen, ikke glasset. Ut ifra konteksten og vår generelle kunnskap om verden

⁸ Taylor (2003) skriver *conceptual frame*, i tråd med Fillmores *frame semantics*, som har hatt stor innflytelse på CGs tilnærming til semantikk (se f.eks. Fillmore 1976).

skjønner vi hva som egentlig refereres til. Ordet *vindu* aktiverer en rekke kognitive domener, og konteksten avgjør hvilket som er vesentlig i det gitte tilfellet. Noen ganger er det en del av det ordet betegner, mens andre ganger er det noe som er knytta til vår bredere forståelse av ordet. Vi vet for eksempel at bøker nødvendigvis er skrevet av noen, og vi kan bruke denne noen til å referere til verket, som i *Jeg husker vi leste Ibsen på videregående*.

2.1.4 Konstruksjonsgrammatikk

2.1.4.1 Konstruksjoner

CG er konstruksjonsgrammatisk, og det har blitt påpekt et økende overlapp mellom CxG og kognitiv lingvistikk mer generelt (Lyngfelt 2013:386). En konstruksjon defineres som et lært kompleks av form og semantisk (og/)eller diskursiv funksjon (Goldberg 2006:5). Alle språklige uttrykk (også mer skjematiske mønstre) som ikke kan komponeres av andre konstruksjoner, utgjør *nødvendigvis* selvstendige konstruksjoner. Det blir også argumentert for at språklige uttrykk og mønstre som kan reduseres til andre konstruksjoner, bør inngå i definisjonen av konstruksjoner (ib.:12–13), for det er vist at vi memorerer mer språklig informasjon enn vi strengt tatt trenger (Bybee 2010:14 f.; Daßbrowska 2004a; se 2.1.5). En konstruksjon kan være et ord. Usammensatte ord må alltid læres, og kan ikke komponeres av andre konstruksjoner⁹. Idiomer er også konstruksjoner. Det er ikke mulig å forstå uttrykket: ”Når vi snakker om sola ...” basert på enkeltordene i setninga. Det er en lært konstruksjon. Innafor generativ grammatikk regner en med at ordene og idiomene befinner seg i leksikon. Grammatikken, som er separat fra leksikonet, brukes til å kombinere de leksikalske enhetene til ord og setninger (f.eks. Platzack 2011:60 f.). Kognitiv konstruksjonsgrammatikk ser det som unødvendig å regne med to ulike mekanismer bak henholdsvis leksikon og grammatikk. Dette er et av de klareste skillene mellom generativ grammatikk og kognitiv konstruksjonsgrammatikk, og siden dataene fra undersøkelsen min særlig vil kaste lys over diskusjonen om skillet mellom grammatikk og leksikon, vil jeg se grundigere på dette i 2.1.4.2.

⁹ Sammensatte ord er heller ikke alltid reduserbare til andre konstruksjoner, jf. *rødvin*. *Rødvin* betyr ikke bare rød vin (f.eks. er ikke hvitvin som er farga rød med konditorfarge, *rødvin*). Også komposisjonelle sammensatte ord kan være memorert som selvstendige konstruksjoner.

2.1.4.2 En felles mekanisme for både ord og syntaks?

Generativ grammatikk har tatt utgangspunkt i de bredeste generaliseringene man kan gjøre over språket. Spørsmålet om hvordan mennesket kan tilegne seg et språk som kan bestå av et uendelig antall fraser og setninger, har kanskje framfor noe vært en motivasjon for den generative teoriutviklinga, og de brede generaliseringene utgjør klart et viktig ledd i svaret (Faarlund 2005:47 f.). Det generative prosjektet har vært prega av å skulle finne generaliseringer som kan generere flest mulig av de setningene som er mulige, i enkeltspråk så vel som tverrspråklig. De små uregelmessighetene som vanskelig kan gjøres rede for gjennom de brede generaliseringene, har derfor kommet litt i skyggen i den generative tradisjonen. Kognitiv konstruksjonsgrammatikk tar derimot utgangspunkt i nettopp disse. Der regner en med at vi kan bruke de samme prinsippene vi bruker for å lære oss detaljer om enkeltords semantikk og distribusjon for å håndtere de mer generelle, enkle og regulære mønstrene (Goldberg 2006:5). Når vi lærer språk, lærer vi gjerne først enkeltord. Det vil si at vi kobler et lydbilde til et mentalt konsept. Vi kan lære enkle komposisjoner av ord og morfemer på samme måten. Når vi har lært flere enkle komposisjoner, kan vi bruke de generelle kognitive evnene til å generalisere over disse. En kan tenke seg at man har lært de følgende korte setningene som enheter: [1 Du spiser.] [2 Mamma spiser.] [3 Hunden leker.] [4 Hunden bjeffer.] Ved hjelp av generelle kognitive evner, vil man kunne generalisere over korrelasjonen av *Hunden* i lydbildet og forekomsten av konseptet *hund* i det sammensatte konseptet i setning 3 og 4. Har man gjort samme typen generalisering og oppdaga samsvaret mellom lydbildet og konseptet i setning 1, 2 og liknende setninger med *spiser*, vil man ha kunnet abstrahere skjemaet $X+spiser$. Man skjønner at variabelen kan fylles av et animat som utfører handlinga, og kan konstruere uttrykket *Hunden spiser*, selv om man aldri har hørt det før.¹⁰ Kognitive konstruksjonsgrammatikere ser halvspesifiserte konstruksjoner, som $X + spiser$, som nødvendige for at en skal kunne lære seg de mest generaliserte syntaktiske mønstrene. Jo flere skjemaer man har å generalisere over, jo bredere generaliseringer kan man gjøre. Selv de mest generelle setningsstrukturene, som SVO, kan dannes på denne måten. Denne tilnærminga kan faktisk gjøre rede for både de store generaliseringene og den mer avvikende grammatiske oppførselen til enkeltkonstruksjoner, som halvfylte idiomer og konstruksjonen som jeg undersøker.

¹⁰ Dette er en forenkla forklaring av hvordan enkle syntaktiske skjemaer kan læres ved kognitive evner, og jeg bygger bl.a. på Tomasello 2005:kap. 4.

Den tradisjonelle transformasjonelle generative tilnærminga får derimot problemer når den møter halvfylte idiommer som *å drive X til vanvidd*. *Å drive* kan ikke kombineres fritt med andre eller lignende sinnstilstander; man kan ikke si *å drive X til *glede/*sorg/??galskap/?fortvilelse*. X-en kan byttes ut med iallfall alle slags animate nominaler (og i enkelte kontekster sikkert andre). Den tradisjonelle generative tilnærminga til syntaks vil vanskelig kunne legge føringer for slike begrensa kombinasjonsmuligheter, eller kollokasjoner mer generelt. Samtidig vil en oppfatning av leksikon som en statisk liste med ord gjøre det umulig å lagre variabelen X i konstruksjonen.¹¹

Den enhetlige konstruksjonsgrammatiske tilnærminga kan både gjøre rede for de store generaliseringene og de mer spesifiserte unntakene, og det gjøres uten å postulere en egen grammatikkmekanisme. Det holder at man har et lagra leksikon av konstruksjoner som generelle kognitive evner kan generalisere over. De abstrakte språklige mønstrene som oppstår ved slik generalisering, er språklige varianter av abstrakte kategoriskjemaer, som presentert i 2.1.3.2.

Konstruksjonene vi har lagra, og forbindelsene mellom dem er synonymt med språket innafor kognitiv konstruksjonsgrammatikk. Det er egentlig en parafrasering av utsagnet over om at språket kun er den fonologiske strukturen, den semantiske strukturen og den symbolske lenkinga mellom dem. I 2.1.5 kommer jeg inn på dette nettverket av konstruksjoner og hvordan det interagerer med bruk.

2.1.5 Språk og bruk

Selv om det kognitive aspektet ved språket er i fokus innafor kognitiv lingvistikk, betyr ikke det på noen måte at språkbruken er uinteressant for kognitive lingvister. Kognitive lingvister mener at språket på samme måte som andre kognitive funksjoner påvirkes av bruken. Det står i kontrast til det mentalistiske synet innafor generativ grammatikk, som regner med at den mentale språklige kompetansen er autonom¹². Retninger som CG relaterer det språklige til kommunikasjonssituasjonen og -funksjonen, og utelukker derfor ikke rent funksjonelle (-sosiale) forklaringer med utgangspunkt i (den sosiale) brukssituasjonen. Selv om det sjelden diskuteres, er CGs syn på språket som integrert i andre kognitive strukturer kompatibelt også

¹¹ Det finnes andre standpunkter innafor de generative tilnærmingene, men her har jeg presentert hovedsynet i den mest sentrale tradisjonen, se f.eks. fotnote 52 og 53.

¹² Når jeg her skriver *autonom*, sikter jeg til modulariteten generativ lingvistikk regner med, og at de kun åpner for begrensa interaksjon mellom de ulike kognitive modulene. Jeg benekter ikke at generative teorier regner med interaksjon, og er klar over at ulike teoretikere innafor generativ grammatikk regner med det i ulik grad og på ulik måte.

med innsikt fra sosiolingvistik om sosial påvirkning på språklige strukturer (f.eks. Hudson 1996:255–256).

Når CG og CxG sies å være bruksbaserte teorier, er det imidlertid *ikke først og fremst* den fysiske, observerbare bruken og brukssituasjonen teoretikerne beskjeftiger seg med, men den kognitive prosesseringa av de fysiske brukstilfellene. Alt språk som prosesseres, kan potensielt lagres. Tradisjonelt har det vært et mål for lingvister å finne kombinasjonsprinsipper som er så generelle at man ikke trenger å lagre mer enn absolutt nødvendig (Bybee 2010:15). I datateknologiens barndom ble det vanlig å se på hjernen som en datamaskin, og datamaskiner var bedre på algoritmisk strukturering enn lagring. Man regna derfor med at det var mer sannsynlig at kombinasjon av få lagra elementer var bedre enn mye lagring og færre kombinasjonsmuligheter. Lagring i datamaskiner var enormt plasskrevende. Men faktum er at datamaskinanalogen er lite passende når man snakker om menneskers kognisjon, eller til og med det nevrologiske (fysiske) grunnlaget for hjerneaktivitet:

Neurons in the human brain typically fire about 200 times per second. The clock speed of most modern desktop computers is between 100 million and 1,000 million cycles per second. Yet, while humans process ordinary conversation quickly and effortlessly, computers run into serious difficulties at just about every level of processing. (Dąbrowska 2004a:17)

Lingvister som regner med at språkkunnskapen er eksemplarbasert (som Bybee 2010; Dąbrowska 2004a), forklarer menneskenes overlegne evne til å prosessere språk med *processing shortcuts*. De regner med at mennesker henter fram større prefabrikerte språklige enheter. Disse enhetene må være lagra, men i dag er det vanlig å regne med at menneskers minne er ufattelig stort. Vi vet at vi er i stand til å huske relativt sjeldne idiommer, og alle har vel erfart at vi husker mengder av opplevelser som vi ikke har bruk for å huske. Hvorfor skal vi ikke da også ha lagra komposisjonelle enheter eller andre detaljer ved språket vi prosesserer?

Siden all språklig erfaring potensielt kan lagres, vil også frekvensen påvirke hvordan språket er mentalt representert (Bybee 2010). Bruksbaserte retninger regner med at minnestyrken til konstruksjonene, både de fonologisk spesifiserte og uspesifiserte, blir sterkere for hver gang de brukes. Konstruksjoner med høyere minnestyrke vil være lettere tilgjengelig. Det vil være større sannsynlighet for at de hentes fram fra minnet og brukes.

Språkbruken ligger til grunn for hvordan språkkunnskapen hos enkeltmennesket arter seg. Den påvirker gjennom å tilføre nye konstruksjoner og høyne og svekke minnestyrken til eksisterende konstruksjoner i det mentale inventaret av konstruksjoner. Det er generelle

kognitive evner som «bygger» nettverket av konstruksjoner basert på eksemplarer og abstraksjoner over dem. Viktigst er kanskje den generelle evnen til kategorisering og de grunnleggende kognitive evnene som ligger til grunn for den, både evnen til å abstrahere skjemaer basert på tilfeller av bruk, og til så å føye flere medlemmer til kategorien skjemaet representerer, enten fordi de passer det abstraherte skjemaet, eller på grunnlag av likhet med kategoriens prototyper. Bruksfrekvensen spiller også inn på kategoriseringa. Abstraherte skjemaer som har høy minnestyrke, vil lettere ta til seg nye medlemmer, og det kan brukes på medlemmer fra andre kategorier når man ikke klarer å hente fram skjemaet for kategorien det konvensjonelt hører til. Det er dette som skjer for eksempel når en sier *ledde* for *lo*. Da har man brukt et av de mest frekvente fortidsskjemaene for verb, nemlig V + (d)e på verbet *le*, som ifølge språkkonvensjonene i samfunnet egentlig ikke kategoriseres til denne gruppa verb. Man har overgeneralisert skjemaet. Å bruke noe i samsvar med et kjent annet mønster kalles *analogi*. Også likhet med medlemmer av andre kategorier, kan medvirke til et skifte av kategoritilhørighet. Blant annet Dąbrowska (2004b) har vist hvordan talere av polsk i genitiv og dativ generaliserer bøyingsmønstre (skjemaer) som ikke er regulære eller de mest frekvente. Talerne i undersøkelsene hennes gav konstruerte nonsensord bøyingsending på grunnlag av fonologisk likhet med andre ord som tok endinga. Det er en form for prototypeekstensjon basert på fonologiske assosiative forbindelser i minnettverket av konstruksjoner. Slik ekstensjon kan ta utgangspunkt i alle typer assosiative forbindelser mellom konstruksjonene i konstruksjonsnettverket. En konstruksjon kan forbindes med mengder av andre konstruksjoner som likner, både fonologisk, semantisk, strukturelt og på andre vis.

Siden nettverket av konstruksjoner kontinuerlig påvirkes av bruken, endrer de språklige nettverkene i enkeltmennesket seg hele tida, og gjennom endringer i bruken til enkeltmenneskene vil etter hvert det konvensjonaliserte språket i samfunnet endres. For å svare på hvorfor språket i dagens samfunn er som det er, må man derfor både ta i betraktning den kognitive struktureringa av språkkompetansen og det språket språkbrukerne har hatt erfaring med, gårsdagens språkkonvensjoner (se 6.1.2).

2.2 Om nominaler

CG bruker *nominaler* om det som i andre retninger ofte blir kalt nomenfraser (NP)¹³.

Nominaler pleier å være bygd opp av:

- (1) En kjerne bestående av et substantiv som spesifiserer de mest grunnleggende kvalitetene ved det som skal betegnes.
- (2) Mulige modifikatorer (og/eller komplementer) som modifierer og utfyller informasjonen i kjerna.
- (3) Mulige elementer som spesifiserer mengde/antall.
- (4) Og elementer som sier noe om forholdet mellom det nominalet betegner og tale-/tekstsituasjonen.

I nominalet *de tre gamle damene* utgjør *damene* kjerna siden det er elementet som spesifiserer de mest grunnleggende kvalitetene ved det som betegnes (1). *Gamle* spesifiserer typen det er snakk om med hensyn til alder; vi får mer informasjon om typen (2). *Tre* sier noe om hvor mange det er av typen (3). *De* forteller at det nominalet betegner, kan plasseres unikt i konteksten av både taler og tilhører (4). Vi er avhengig av konteksten for å skille ut disse tre gamle damene unikt.

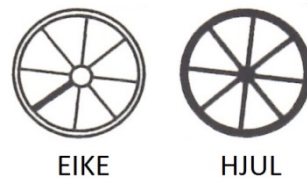
I 2.2.1 vil jeg se nærmere på (1), definisjonen av substantiv og presentere begrepene *profilere*, *profildeterminant* og *base*. I 2.2.2 vil jeg se på hva som skiller nominaler fra substantiv. Skillet mellom *instans* og *type* blir viktig. 2.2.3 vil handle om hvordan nominalet forholder seg til tale-/tekstsituasjonen og referanse innfor Langackers rammeverk.

2.2.1 Substantiv

Det prototypiske substantivet betegner en type objekt som tar opp sammenhengende plass i den fysiske verden. Vi forestiller oss gjerne en fotball, en penn eller en stol. Vi kan forestille oss disse objektene uavhengig av tid eller forhold til andre enheter. Selvfølgelig kan ikke alle substantiv referere til gjenstander i den fysiske verden. Langacker opererer med et abstrakt semantisk skjema som skal kunne passe alle substantiv. Den skjematiske definisjonen hans lyder: "...a noun **profiles a region in some domain...**(1991:15)" De neste avsnittene skal forklare dette nærmere.

¹³ Langacker (2008:310) mener *Noun phrase* er en dårlig betegnelse siden det ikke alltid er snakk om en frase, og det ikke trenger å være et substantiv til stede. Når vi snakker om *de gamle*, profilerer frasen til tross for at det mangler substantiv, en region instansiert i et mentalt domene (se den skjematiske definisjonen av substantiv i 2.1.1). Nakne substantiv kan utgjøre NP, som *is* i *Jeg vil ha is*.

Å **profilere** er å framheve den delen av en forestilling som et ord betegner. Evnen til å profilere kommer av den generelle kognitive evnen mennesker har til å fokusere på og oppfatte noe i sansinga vår av verden eller våre forestillinger som mer prominent enn andre deler av det vi sanser eller forestiller oss. Hvis vi for eksempel hører ordet *eike*, *nav* eller *felg*, vil vi når vi konseptualiserer betydninga, sannsynligvis forestille oss et hjul. Hjulet er en del av den konseptuelle/semantiske strukturen til *eike*, *nav* og *felg*. Denne konseptuelle strukturen kalles **base**. Avhengig av hvilket av de tre nevnte substantivene vi hører, vil profileringa være ulik. Under illustreres profileringa av *eike* og av *hjul*:

Figur 2.

Eike profilerer en av de lange stengene som forbinder navet med felgen. *Navet* betegner og altså profilerer det som befinner seg midt i hjulet. Selv om forståelsen av *eiker* forutsetter et hjul som base, framhever og betegner ordet kun en del av denne basen.

Region, som brukes i den skjematiske definisjonen av substantiv over, defineres abstrakt som et sett av forbundne enheter. Regionen for det prototypiske substantivet vil være forestillinga om den fysiske utstrekninga til gjenstanden det profilerer. Men denne regionen kan også befinne seg i et mentalt domene som ikke er en forestilling om fysisk virkelighet. Det er den generelle kognitive evnen tingliggjøring (reifisering) som gjør det mulig å avgrense en konseptuell region i et mentalt domene. Det er også evnen til å tingliggjøre vi bruker når vi klarer å skille ulike fysiske sammenhengende gjenstander fra hverandre når vi oppfatter verden.

Substantiv betegner altså regioner i mentale domener. Disse er konseptuelt uavhengige av andre enheter¹⁴ og tid. Innafor CG er det vanlig å regne med to hovedgrupper av ord. Den ene er autonome og uavhengige ord, som substantiv. Den andre inneholder relasjonelle ord, altså ord som betegner forhold. De to leksikalske ordklassene som en gjerne regner med er universelle, og altså eksisterer i alle verdens språk, er *substantiv* og *verb* (Langacker 1987b). Prototypiske verb skiller seg maksimalt fra prototypiske substantiv. De betegner prosesser som er avhengige av utstrekning både i tid og rom. Et verb defineres skjematisk som en

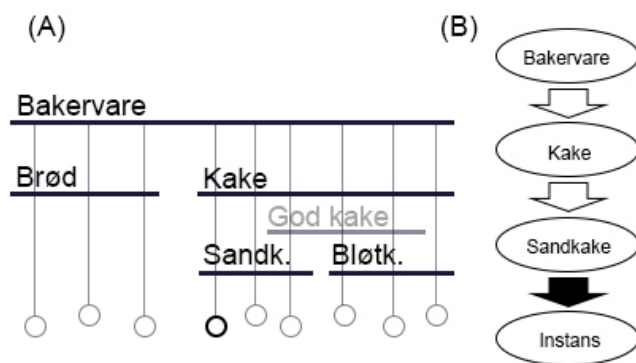
¹⁴ Termer er aldri helt uavhengige av andre konsepter, jf. 2.1.3 og omtalen av konseptualiseringa av *nav* forhold til *hjul*, men *navs* avhengighet av *hjul* er ulik måten *løpe* krever en som utfører *løpinga*. Fjerner vi løperen fra *løpinga*, kan ikke *løpinga* finne sted, men fjerner vi felgen, eikene og dekket fra hjulet, kan *navet* i seg konseptualiseres.

prosess, og en prosess er et *forhold* som utvikler seg over tid (Langacker ib.; 2000:10). Verb betegner derfor temporale forhold. I gruppa relasjonelle ord befinner også ordklassene preposisjoner og adjektiv seg. De profilerer atemporale forhold. Forhold er alltid avhengig av enheter/regioner de forbinder, for å kunne konseptualiseres, men i atemporale forhold som adjektiv og preposisjoner profileres forholdet uavhengig av tidsdimensjonen.

Over skrev jeg at et nominal kan bygges ut ved modifikatorer og komplementer. Disse bidrar med mer utfyllende beskrivelse av hva nominalet betyr. Modifikatorer/komplementer er ofte adjektiv, leddsetninger og preposisjonsfraser, som for eksempel *vakker, som hadde en sløyfe i håret* eller *i himmelen*. Iblant kan også et nakent substantiv modifisere/komplementere (se 2.3.1). Det som ikke modifiserer eller komplementerer, men som derimot blir modifisert, kaller Langacker **profil-determinant** eller **hode**. Hodet er ifølge Langacker den komponenten som profilerer det samme som komposisjonen som helhet profilerer (f.eks. 1987:288 f.; 1991:144). En slik definisjon åpner for flerhoda komposisjoner. Kinn (2012) har beskrevet norske nominaler som flerhoda. I *den jenta* profilerer både *den* og *jenta* regionen i det mentale domenet som komposisjonen *den jenta* profilerer. Croft (1996:58) argumenterer for å definere hodet som den profil-determinanten som er den primære informasjonsbærende enheten. Hodet er den komponenten som bestemmer konstruksjonens profil og bidrar med den mest essensielle semantiske informasjonen. Hva som er den vesentligste informasjonen, kan være kontekstavhengig, som jeg kommer tilbake til i 5.1.3.1.

2.2.2 Instans og type

Både et nakent substantiv og et med modifikatorer spesifiserer et typeskjema. Nominalet det vil inngå som en del av, skiller derimot ut et bestemt tilfelle av typen. Dette vil være en instans som passer skjemaet. Et substantiv er en konvensjonalisert representasjon for et nivå i et typehierarki. I figur 3 under er disse nivåene markert med en tjukk strek.

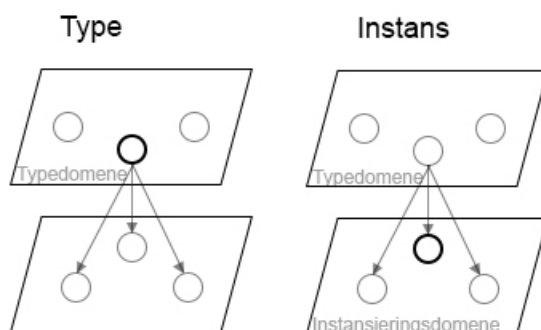
Figur 3.

Vi har et mentalt skjema for *kake*, og det er en mer spesifisert utgave av skjemaet *bakervare*. Skjemaet *kake* elaborerer *bakervare* (illustrert med pilene i B). Modifikatorer er elementer som kan spesifisere typer utover de nivåene i typehierarkier som er konvensjonalisert i språket. I figur 3 ser vi at *god kake* er en komposisjon som skaper et typeskjema som ikke finnes blant dem eksisterende enkle substantiv kan betegne. *God kake* er spesifisert på en slik måte at det er mer spesifikt enn *kake*, og annerledes spesifisert enn det subtyper med kjente navn kan betegne. Vi kan lage veldig spesifikke skjemaer, som f.eks. *liten dinosaur som døde i går*, men selv så spesifiserte typer kan referere til et ubestemt antall av mulige referenter. Det kan befinne seg i domener som viser til den virkelige verden, eller alle mulige fiktive verdens domener. For å kunne vise til spesifikke enheter som skiller seg fra andre eksemplarer av typen, må man anvende en annen strategi enn å navngi kategorier. Vi kan umulig ha egne navn for alle de potensielle forestillingene vi har, derfor viser nominalene en sammensatt strategi (Langacker 2008:277). I tillegg til at man viser til en navngitt kategori som begrenser mulige referenter, knyttes nominalet til konteksten. *Ekle sandkaker*, som er et ganske spesifikt skjema, kan referere til uendelig mange flere forestillinger enn det *den kaka* gjør i en gitt kontekst. I figur 3 er instansen *den kaka* skilt ut blant mulige instansieringer av *bakervare*. Det er den markerte sirkelen. Forskjellen på *nominaler* og *substantiv* er at *nominalene* profilerer tilfeller av typer grunna i det domenet man forestiller seg at de eksisterer i, mens *substantiv* og *modifiserte substantiv* bare profilerer kategoriskjemaer. Langacker (1991:57) skriver: «...an instance (but not a type) is thought of as having a particular location in the domain of instantiation.» Domenet *nominalene* instansieres i, kalles *instansieringsdomenet*. *Instansiering* er en form for *elaborering*; *instansiering* er et spesielt *type-subtype-forhold* hvor *subtypen* blir maksimalt spesifisert i det den blir utpekt i et mentalt domene.

2.2.3 Referanse

Instansen skiller seg fra andre enheter i et mentalt domene. Spesifikasjonen av hvordan nominalet plasseres i domenet, kalles *grunning* (grounding). I norsk gjøres det med determinativer som *en*, *det*, *disse* osv. Jeg kaller dette *grunningselementer*. Talerens kjennskap til *grunninga* kan være begrensa til at nominalet er grunna i *instansieringsdomenet*. Om referansen til nominalet er bestemt og/eller spesifikk, avgjøres av hvordan nominalet grunnes. Bestemt referanse har vi når både *taler* og *tilhører* kan identifisere enheten nominalet referer til unikt; både *taler* og *tilhører* har en forestilling om at de kan identifisere den samme

enheten i konteksten. Ved ubestemt referanse kan ikke enheten identifiseres av både taler og tilhører på et konkret sted i instansieringsdomenet. Det er vanlig å dele ubestemt referanse i spesifikk og ikke-spesifikk. Hvis vi ser på setninga ”Jon gifta seg med en nordmann,” kan *en nordmann* ha både spesifikk og ikke-spesifikk referanse. Her kan den som forteller dette, ha kjennskap til hvilken nordmann Jon gifta seg med, og da vil taleren vite hvor i det mentale instansieringsdomenet nordmannen befinner seg. Da har vi spesifikk ubestemt referanse; referenten kan ikke bestemmes unikt i kommunikasjonsteksten av både taler og tilhører. En kan også tenke seg at taleren selv ikke vet hvem denne nordmannen er, bare at Jon gifta seg med et eksisterende individ fra Norge. Det er egenskapene til individet som er det sentrale, og vi vet kun at det er et tilfelle av typen nordmann. Dette fokuset på egenskapene, kan gjøre det vanskelig å skille ikke-spesifikk referanse fra generisk referanse. Ved generisk referanse viser man ikke til et tilfelle av en type, men til en type som et abstrakt konsept. Da instansieres nominalet i et typedomene, som i figur 4.

Figur 4.

Typedomenet utgjør instansieringsdomenet. Langacker (1991:75) kommenterer at det ikke er overraskende at entalls substantiv med og uten generisk referanse sjelden skilles morfologisk, siden de «differ so minimally in their conceptual content.» Ofte kan man bruke ordinære nominalfraser med grunnings-elementer for å vise til typer, som i *En hund har fire bein*. De formelle og konseptuelle likhetene gjør det vanskelig å skille mellom ikke-spesifikk og generisk referanse (se 5.1.3.2). Er det et fravær av grunnings-elementer i frasen, kan det tyde på et særlig typefokus. Borthen (2002:24) foreslår at det som er felles for nakne entallsfraser i norsk uavhengig av om de er ikke-predikativ eller predikativledd, er at de forekommer i tekststrenger som refererer til en konvensjonell situasjonstype.

I 5.1.3.2 viser jeg hvordan referansen til 1-slags-S-konstruksjonen varierer mellom spesifikk, ikke-spesifikk og generisk.

2.3 Tidligere forskning på konstruksjoner beslekta med 1-*slags*-S-konstruksjonen

Denne delen av oppgava redegjør for tidligere forskning som er relevant for oppgava mi.

2.3.1 presenterer noen norske nominaler som blir relevante i beskrivelsen av 1-*slags*-S-konstruksjonen og dens forhold til noen andre konstruksjoner. Det er et etymologisk slektskap mellom dem og 1-*slags*-S-konstruksjonen, og i 6.2.4 foreslås synkrone assosiative forbindelser mellom 1-*slags*-S-konstruksjonen og konstruksjoner beskrevet her. I 2.3.2 omtales litteratur om nominale typekonstruksjoner med *slags*, *sorts* og *type* i de skandinaviske språkene, og i 3.3 trekker jeg fram nyere forskning på typekonstruksjoner i engelsk som har beskrevet konstruksjonenes utvikling og variasjon som grammatikalisering og lagdeling.

2.3.1 Binominaler med opphav i norrøne genitivkonstruksjoner

På norsk hender det at et substantiv brukes til å modifisere eller komplementere et annet substantiv, heretter kalt *binominaler*.

1-*slags*-S-konstruksjonen bør med fordel sees i sammenheng med de andre binominale konstruksjonene i norsk. De har i hovedsak utvikla seg fra norrøne genitivkonstruksjoner. I det følgende vil jeg gå gjennom de tre hovedgruppene av genitivkonstruksjoner i norrønt. Jeg følger Tofts klassifisering som er gjort innafor et kognitivt rammeverk (2009; 2010). Det interessante videre i oppgava er ikke de norrøne konstruksjonene per se, men hvilke kategorier av konstruksjoner 1-*slags*-S-konstruksjonen har og *har hatt* fellestrekk med (jf. de diakrone aspektene i 6). Kategoriene av genitivkonstruksjonene er i tråd med prototypeteori ikke klart avgrensa mot hverandre eller andre konstruksjoner (se særlig figurer Toft 2009:361; 285; 226; 159).

Possessive genitivkonstruksjoner i norrønt

Den possessive genitivkonstruksjonen i norrønt betegner tilhørighetsrelasjoner mellom objekter, som vennsks-, slektsks- og eiendomsforhold. De to nominalene uttrykker hvert sitt objekt i relasjonen. Det ene nominalet kan brukes til å identifisere referenten til nominalfrasen.

(1)	Skip	konungs	(2)	tveggjæ	manna	vitni
	Skip.NOM	konge.GEN		To.GEN	menn.GEN	vitnesbyrd.NOM
	«Skipet til kongen»			«Vitnesbyrdet til to menn»		
	(Toft 2009:18)			(Alieva 2013:52)		

I (1) står det modifierende substantivet i genitiv, *konungs*, etterstilt kjerna. I norrønt ble modifikatoren i de possessive genitivkonstruksjonene vanligvis plassert etter kjerna (Toft 2010). I de tilsvarende konstruksjonene i moderne norsk står modifikatorer med genitivs- foran kjerna, som i *kongens skip*. Et tallord eller et determinativ kan stå til det modifierende nominalet i genitiv. Da står også det i genitiv, slik vi ser i eksempel (2)¹⁵. Eksempel (2) har modifikatoren foran kjerna som i moderne norsk.

Klassifiserende genitivkonstruksjoner

I klassifiserende genitivkonstruksjoner har den nominale modifikatoren en kategoriserende funksjon; den beskriver en bestemt egenskap ved objektet som danner grunnlag for kategoriseringa. Også her utgjør modifikatoren et referansepunkt for referenten, men det er klassifiserende og ikke spesifiserende (Toft 2009:246).

(3)	Rikiss	menn
	Makt/kraft.GEN	menn.NOM
	«Menn med makt/mektige menn»	
	(Toft 2010:232)	

I klassifiserende konstruksjoner refererer nominalet i modifikatoren ikke til et objekt kjent i konteksten, og derfor forekommer disse konstruksjonene oftere med ubestemt determinativ. Kvantoren står da i genitiv, som i (2) over. Både i konstruksjoner i norrønt og i konstruksjoner i moderne norsk med opphav i den klassifiserende genitivkonstruksjonen i norrønt pleier modifikatoren å stå foran kjerna. Siden attributtet i dagens possessiver også står foran, er det strukturelle skillet mellom possessive og klassifiserende genitivkonstruksjoner mindre i dag.

Slike konstruksjoner har gjerne blitt kalt *beskrivende genitiv*. Knudsen (1967:89) regner med at konstruksjoner med et genitivattributt som betegner utstrekning, omfang og rom (eks.: *sjau fóta rúm*, *tveggja daga vist*) utgjør kjernen i denne gruppa, men skriver likevel at beskrivende genitiv først og fremst forekom i faste og frekvente forbindelser – og han nevner spesielt at den ofte brukes ved *hátt* (gen. *háttar*) og *kyn* (gen. *kyns*, *konar*). Disse ordene betyr *kategori/type/slag*, og *kyn* er etymologisk beslekta med *kind* i engelsk og *kin* i

¹⁵ Eksempelet er fra mellomnorsk, og kan også klassifiseres som klassifiserende genitiv.

eldre engelsk (Bjorvand og Lindeman 2007:575, s.v. «kjønn»). Grappa beskrivende genitiv er variert. Toft (2010:268 f.) regner ikke typegenitivkonstruksjonene som klare medlemmer av kategorien klassifiserende genitiv; de er semantisk og formelt spesifiserte utover skjemaet hun regner med for klassifiserende genitivkonstruksjoner, og semantikken er ikke direkte avledbar av semantikken i andre klassifiserende genitivkonstruksjoner. Jeg har ikke til hensikt å diskutere denne kategoriseringa, men også Toft (ib.:272) regner med en forbindelse mellom de norrøne typegenitivkonstruksjonene og de klassifiserende konstruksjonene i form av ekstensjon. Typegenitivkonstruksjonene likner strukturelt de klassifiserende genitivkonstruksjonene.

Restene vi har av den klassifiserende genitivkonstruksjonen i dagens norsk, er vel så mangslungne som grappa var i norrønt. Veldig mange av disse binominalene er leksikaliserte som sammensatte ord. For eksempel har genitivkonstruksjonen *pilgríms ferð* (en ferd av den typen pilgrimmer gjør) blitt leksikalisert som *pilgrimsferd*. De klassifiserende konstruksjonene med et attributt som betegner utstrekning, omfang eller rom, utgjør fortsatt produktive skjemaer, som i *en totimers introduksjon*. Flere av genitivsmodifikatorene har blitt reanalysert som adjektiv. Knudsen omtaler blant annet *gammeldags*, *fullblods* og *nymotens* som beskrivende genitiv, men vedkjenner seg at de nærmest kan karakteriseres som en form for adjektiviske dannelser og i ulik grad har egenskaper knytta til kategorien adjektiv (Knudsen 1967:90). For eksempel kan *gammeldags* ha flertallskongruens som adjektiv (*gammeldagse*).

Partitive genitivkonstruksjoner

De partitive genitivkonstruksjonene betegner en del av en helhet, og her er attributtet, som betegner helheten, etterstilt. Det er mulig å dele de partitive genitivkonstruksjonene inn i en rekke undergrupper. Den frekvente typen som kalles pseudopartitiver, har tidligere vært gjenstand for en del forskning, og vil bli sentral videre i oppgava mi.

Pseudopartitive genitivkonstruksjoner referer til objektets kvantitet. Kvantiteten kan være et målesubstantiv (4) eller beholder (5) som kan brukes til å begrense kvantiteten.

(4)	x.	merkr	gullz	(5)	tuau	spaan	smørs
	10	merker.AKK	gull.GEN		2.NOM/AKK	spaan.N/A	smør.GEN
		«Ti merker gull»			«To spann smør»		
		(Toft 2010:195)			(Alieva 2013:70)		

I denne genitivskonstruksjonen har det genitivsmarkerte elementet forblitt etterstilt, men genitivsmarkøren har falt bort. I dagens norsk er de to nominalene ofte jukstaposisjonerte; de står ved siden av hverandre uten noen form for markering av forholdet mellom dem utover rekkefølgen. Det er også vanlig at pseudopartitivene i dag uttrykkes med en preposisjon før det andre nominalet.

2.3.2 Litteratur om typekonstruksjoner i skandinavisk

Det eksisterer ikke mye litteratur om typekonstruksjoner i skandinavisk, men jeg har funnet omtale av konstruksjonene i normativ litteratur, referansegrammatikker og ordbøker. Her vil jeg fokusere på det som er skrevet om ubestemte nominalkonstruksjoner med *slags*, *sorts* og *type*, siden det er disse som likner mest på 1-*slags*-S-konstruksjonen.

Norsk

I norsk er det så vidt jeg vet, ikke gjort noen omfattende undersøkelser av bruken av nominaler med *slags* eller ord med lignende betydning. Den mest omfattende omtalen jeg har funnet av denne gruppa nominaler, er i Språkrådets bok *Godt språk i lærebøker* (Simonsen 1999)¹⁶. Der står det:

*Når **slags** står mellom artikkelen og substantivet, skal artikkelen på nynorsk samsvarsbøyes etter substantivet: **ein** slags båt, **ei** slags bikkje, **eit** slags hus. (Står det **slag** pluss substantiv, bruker vi alltid **eit** slag båt osv.) Nesten det samme prinsippet følges også på bokmål, men her skal ikke **ei** brukes: **en** slags båt, **en** slags bikkje (altså ikke **ei**), **et** slags hus. Med substantivet i flertall er **en/ein** **slags** obligatorisk på begge målformer: **en** slags bikkjer, **ein** slags husdyr. (ib.:169)*

Denne beskrivelsen stemmer *i hovedsak* med korpusfunnene jeg presenterer senere i oppgava (se 4.1.1.1). Utdraget forteller heller ingenting om kvantorvariasjonen når uttrykket brukes med det etterfølgende substantivet i flertall (5.2.2).

I norske ordbøker er *slags* oppført som et eget substantiv (*Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, s.v. «slags», 18.01.14). I *Bokmålsordboka* er ikke genus spesifisert, og *Nynorskordboka* åpner for at substantivet *slags* kan ha alle tre genus. Variasjonen utdypes ikke noe videre. I eksempelsetningene kongruerer kvantoren med det etterfølgende substantivet.

¹⁶ *Godt språk i lærebøker* er et forsøk på å gjengi dels skriftradisjonene, dels den rådgivningspraksisen Norsk språkråd selv hadde. Boka var normativ og «ordene om manglende bruk av *ei* *slags* i bokmål er snarere en retningslinje enn en benekting av empiriske fakta». Tidligere hadde kongruensen ved *slags* blitt diskutert blant medarbeidere i Norsk språkråd fordi det var ulike intuisjoner om kongruensen (Dag Finn Simonsen, personlig kommunikasjon i e-post 11.11.2013).

Betydninga de nevner først, er **sort, slag og type** (som ved B1, se 1.1).

Bokmålsordboka forklarer også at *han er en slags skuespiller* betyr at han til nød kan regnes som skuespiller (som ved B2). *Norsk ordbok 2014* (s.v. «slags», 18.01.14) skriver at ordet betyr **slag** eller at det særlig *nedsettende* kan brukes «om noko som liknar el til naud kan seiast å høyra inn under det som det etterfylgjande subst nemner».

Svensk og dansk

I svensk er det skrevet om *slags-* og *sorts-*konstruksjoner i *Språkriktighetsboken* (Svenska språknämnden 2005:106–108) og i SAG (83–84, bind 3). Ordene *sorts* og *slags* oppfører seg ganske likt, og de omtales sammen. I svensk litteratur har det vært tradisjon for å se på *slags* og *sorts* som ordene *slag* og *sort* med en genitivs-s (Svenska språknämnden 2005:107).

Derfor har språkrøktene tidligere anbefalt at kvantoren foran typeordet skulle kongruere med typeordet, slik at det man alltid vil få *ett slags* og *en sorts*. I *Språkriktighetsboken* står det at en alltid regner *ett slags* og *en sorts* som rett, men åpner for at det etterfølgende substantivet bestemmer kongruensen. Det etterfølgende substantivet får også bestemme kongruensen når det står i flertall: *en slags kakor* og *ett sorts smycken*. Likevel bestemmes kongruensen nødvendigvis av typeordet når et adjektiv står til typeordet: *ett särskilt slags kaka* og *en alldeles speciell sorts smycken*.

I SAG står det: ”*Slags* och även *sorts* kan förlora sin substantivkaraktär och fungera som oböjliga adjektiv, varvid det föregående kvantitativa pronomenet kongruensböjs efter hela nominalfrasens huvudord (i singularis) ...”(SAG:84, § 50, bind 3). Her ser vi at kongruensen settes i sammenheng med betydninga/funksjonen til de to elementene i frasen.

Det framgår av den svenske litteraturen at kongruensmønsteret i bruk er variert. Et enkelt søk¹⁷ på ordstrengene *en slags* og *ett slags* i det svenske skriftspråskorpuset *corp* (Borin, Forsberg og Roxendal 2012) viser at de begge blir brukt. Ordstrengen *en slags* gir 11 449 treff, mens *ett slags* gir 28 707 treff. Ifølge tidligere normative utsagn, skulle man ikke skrevet *en slags*. Den høye forekomsten av *ett slags* antyder at fordelinga mellom *en* og *ett* ikke er som i norsk (jf. 4.1.1).

I tillegg til nominalfraser med *slags* og *sorts* i svensk, har svensk enda et interessant typeord. *Typ* som opprinnelig betydde *type* og forekom i nominaler, har i moderne svensk utvikla nye semantiskpragmatiske og syntaktiske funksjoner. Utviklinga knyttes til begrepet *grammatikalisering* (Rosenkvist og Skärlund 2011, jf. 5.1.5).

¹⁷ Se vedlegg 10.

Det er lite litteratur om slagskonstruksjoner i dansk; det jeg har funnet, er i overensstemmelse med funnene mine og det som finnes av litteratur om konstruksjonen i norsk. Danske ordbøker (DDO og ODS, s.v. «slags», 10.04.14) lister *slags* som et eget leksemet, slik som de norske. Leksemet er i utgangspunktet felleskjønn, i motsetning til leksemet *slag*, som er intetkjønn. Det går ikke tydelig fram av ordbøkene hvordan kongruensen er eller bør være, men det bemerkes at noen ganger avgjør ordet som følger etter *slags* kongruensen. Ordboka regner med at *en slags* og *slagsen* kan brukes uten et etterfølgende substantiv, som i denne setninga fra *BT*: *Og faktisk er der ikke kun en af slagsen til den pris*¹⁸.

2.3.3 Grammatikalisering av typekonstruksjoner i engelsk

I engelsk har noen typekonstruksjoner fått mye oppmerksomhet. Konstruksjonene inneholder *sort of*, *kind of* eller *type of*, og utover den umiddelbare likheten med de norske *slags*-konstruksjonene – at de inneholder et ord som betyr *slag* – stammer også disse fra genitivkonstruksjoner i eldre germansk. Ordet *kyn* (se 2.3.1) er et kognat av engelske *kind* (Bjørvand og Lindeman 2007:575, s.v. «kjønn»). Kruisinga (1932:395 f.) skrev fyldig om de engelske typekonstruksjonene allerede på 20-tallet. I nyere forskning har flere undersøkt konstruksjonen og konstruksjonens utvikling som grammatikalisering innafor konstruksjonsgrammatiske rammeverk, blant annet Denison (f.eks. 2002), Traugott (2008) og Brems (2011).

Jeg tar ikke sikte på å gi en omfattende oversikt over forskninga på typekonstruksjoner i engelsk, og har heller ikke som mål å gjøre en komparativ studie, men jeg vil i undersøkelsen av 1-*slags*-S-konstruksjonen peke på flere påfallende like tendenser mellom den norske typekonstruksjonen og den engelske, og da blir grammatikaliseringsperspektivet sentralt. Det eksisterer flere ulike definisjoner av *grammatikalisering*; den kanskje mest kjente definisjonen sier at grammatikalisering er en endring som fører til at språklige elementer eller konstruksjoner i bestemte kontekster får grammatiske funksjoner, og når de har blitt grammatiske, utvikler nye grammatiske funksjoner (Hopper og Traugott 2003:XV). Et standardseksempel på grammatikalisering i norsk språkhistorie er utviklinga av det norrøne refleksivpronomenet *sik* til verbendelsen -s som uttrykker passiv. Det er ikke alltid like enkelt

¹⁸ <<http://www.bt.dk/danmark/her-er-aarhus-billigste-lejlighed-460-kr.-om-maaneden-for-en-2-vaerelses>> Lest 06.01.14

å se hva som gjør et element eller en konstruksjon mer grammatisk, og i litteraturen har en rekke former for endring blitt forbundet med grammatikalisering. At elementer mister sitt leksikalske innhold, har alltid vært en sentral komponent. Det leksikalske innholdet blir erstatta av grammatisk eller pragmatisk funksjon. Ofte endrer elementet syntaktisk og kollokasjonell distribusjon og blir fonologisk redusert. Synkront kan grammatikalisering sees som *lagdeling* (eng. *layering*). Ulike historiske lag av språket sameksisterer. Når et ord grammatikaliseres, kan den opprinnelige fullformen med leksikalsk betydning forbli i språket samtidig som reduserte former med grammatisk eller pragmatisk funksjon blir vanlige. For eksempel eksisterer refleksivpronomenet *seg* side om side med passiv-s-en i dagens norsk (ib. 159 f.).

Brems' doktorgradsavhandling (2011) handler om lagdeling av *size noun constructions* (med for eksempel *bit of*, *lot of*, *heaps of* osv.) og *type noun constructions* (med *sort of*, *kind of* og *type of*). Kongruensen i slike konstruksjoner varierer en del. Ofte kan både *these kinds of* og *these kind of* brukes. Dette kan knyttes til at typeordet i de engelske nominalkonstruksjonene iblant oppfører seg som et hode og iblant som modifikator. Brems (2011) har blant annet eksemplene¹⁹:

(1) *I have a brewery that produces a special kind of beer. (Ib.:277)*

(2) *Offering the viewer a kind of a la cart theme park ride through the future. (Ib.:311)*

(3) *It's an industrial process done by hand, which is kind of ironic. (Ib.:314)*

(4) *I don't want to, you know, sort of, well, effing badmouth him. (Ib.:318)*

Semantisk er det største skillet mellom hodebruken og modifikatorbruken av typeordet at hodebruken refererer til et slag betegna av det etterfølgende substantivet, som i eksempel (1), mens modifikatorbruken refererer til instanser av en type spesifisert av hodet, som i eksempel (2). I modifierende bruk er *kind of* en "hedge"; det markerer at det er noe spesielt med den etterfølgende betegnelsen, ofte at kategoriseringa er omtrentlig. Man tar et forbehold om uttrykksmåten. Dette likner den semantiske variasjonen ved 1-*slags*-S-konstruksjonen (se omtale av B1 og B2 i 1.1 og 5.1).

I engelsk kan *kind of/sort of* modifisere både nominaler og andre lingvistiske størrelser, som adjektiv, verb og setninger. I eksempel (3) over modifiseres et adjektiv. Når *kind of* brukes som en diskursmarkør, er den ikke knytta like strengt til setningsstrukturen og kan modifisere diskursen mer diffust, med litt uklart rekkevidde, som i (4). I norsk brukes

¹⁹ Jeg har valgt ut eksempler fra Brems hvor *kind of* følger den ubestemte artikkelen *a*, siden disse likner mest på 1-*slags*-S-konstruksjonen. Dessverre kommer ikke den ustabile kongruensen til uttrykk i disse.

slags veldig sjelden utafør nominalet, men jeg vil diskutere noen få mulige eksempler på slik bruk i norsk (5.1.3.3 og 5.1.5).

Endringa av typekonstruksjonene i engelsk har blitt klassifisert som grammatikalisering blant annet fordi den leksikalske betydninga *slag* har forsvunnet til fordel for en pragmatisk funksjon. Konstruksjonene uttrykker en subjektiv evaluering av utsagnet, og er da en form for subjektivisering, slik det blant annet blir definert av Traugott: «Meanings tend to become increasingly based in the speaker's subjective belief state/attitude toward the proposition» (1989:35). Den syntaktiske generaliseringa og ekstensjonen som har gitt *kind of* mulighet til å modifisere flere ulike språklige enheter, blir gjerne knytta til grammatikalisering (Hopper og Traugott 2003:104). Disse semantiske og syntaktiske mulighetene knytta til en mer eller mindre redusert form av et typeord eksisterer side om side i moderne engelsk. Eksempel (1)–(4) viser lagdeling.

3 Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for hvilke metodiske valg jeg har tatt for best mulig å besvare forskningsspørsmålene. Ved valg av metode er det vesentlig å sikre best mulig reliabilitet og validitet. Reliabilitet viser til i hvilken grad undersøkelsene vi gjør, er til å stole på. De skal kunne etterprøves. Høy reliabilitet vil tilsi at man vil få det samme resultatet gjentatte ganger ved etterprøving under de samme forholdene. Validitet viser til i hvilken grad vi undersøker det vi ønsker å undersøke, særlig om dataene vi tar utgangspunkt i er gode representanter for fenomenet vi ønsker å undersøke (Rasinger 2010:55–56). Siden det er grunnleggende for validiteten at man har et bevisst forhold til hva man undersøker, vil 3.1 klargjøre hva som er studieobjektet for undersøkelsen. Deretter kommer jeg konkret inn på hvordan og hvorfor jeg har gått fram som jeg har gjort. 3.2 handler om bruken av korpus, og 3.3 om de mer teoretisk, analytisk og introspektivt funderte framgangsmåtene.

3.1 Studieobjektet

Emnet for undersøkelsen og oppgava mi er *1-slags-S-konstruksjonen*. På et overordna nivå er det konstruksjonen jeg vil frambringe mer kunnskap om. Jeg har i tråd med kognitiv konstruksjonsgrammatikk definert *konstruksjon* som et lært kompleks av form og semantisk/diskursiv funksjon (2.1.4.1). Det *lærte* er en form for kunnskap; konstruksjonen er mental i likhet med språket slik det oppfattes innafor de språkteoriene jeg diskuterer. Med dagens kunnskap om kognisjon og hjernen er det ikke mulig å studere denne kunnskapen som utgjør språket, direkte (Haspelmath 2004b:566; Taylor 2000:23). Det er likevel klart at en side ved språket er fysisk observerbar, og det samme gjelder konstruksjonen som er mitt studieobjekt. Jeg har formulert forskningsspørsmålene mine slik at de ikke direkte etterspør den mentale realiteten *1-slags-S-konstruksjonen* skal ha ifølge konstruksjonsgrammatikk. Studieobjektet kan defineres noe ulikt for de ulike forskningsspørsmålene mine.

Forskningsspørsmålene presentert i 1.2.3 var:

1. Hvordan brukes *1-slags-S-konstruksjonen* i norsk?

1.1 Hvilke morfosyntaktiske egenskaper har den?

1.2 Hva betyr den?

1.3 Hva slags relasjoner er det mellom de morfosyntaktiske egenskapene og den semantiske variasjonen til *1-slags-S-konstruksjonen*?

2. Hvor egna er kognitiv konstruksjonsgrammatikk til å gjøre rede for bruken av *1-slags-S-konstruksjonen*?

Det første overordna forskningsspørsmålet handler om hvordan 1-*slags*-S-konstruksjonen brukes. Bruken er konkrete ytringer, og kan undersøkes mer direkte enn konstruksjonens mentale aspekt. Det eksisterer mønstre i bruken av språklige ytringer, og selv om det finnes avvik, kan språkbruken som regel framstilles som et idealisert system. Enkelte språk-teoretikere (Dyvik 1995) ser på dette idealiserte systemet som selve språket og det egentlige studieobjektet for språkvitere, slik det har vært vanlig innafor den strukturalistiske tradisjonen etter Saussure²⁰. Systemet er et sett normer og altså en sosial institusjon. Språketeoretikere som Dyvik (ib.) hevder kunnskapen mennesker tilegner seg om dette systemet, er intuisjoner om den sosiale institusjonen, og disse kan potensielt være feil. En grammatikers primære oppgave er da å *forklare* «hvordan man utfører visse institusjonelle handlinger ved hjelp av å utføre visse råhandling» (Dyvik 1995:5) [min utheving ORO]. Mentalistene benekter ikke språkets sosiale eksistens; Langacker ser for eksempel språket som avhengig av sosiale konvensjoner (2000:98), men mentalistene regner ikke den sosiale institusjonen som primær. Uavhengig av språkets ontologiske status er nytteverdien av å beskrive forholdet mellom fysiske uttrykk og betydninga i et idealisert språkssystem udiskutabel. En systematisk beskrivelse av bruken av fysiske uttrykk – som de 1-*slags*-S-konstruksjonen har – vil være nyttig blant annet for å kunne forklare L2-innlærere av norsk hvordan de skal snakke norsk uten unødvendige avvik fra førstespråkstale.

Underspørsmål 2 og 3 handler om betydninga til konstruksjonen. Semantikken opptrer ikke som mønstre i det fysisk observerbare, så jeg vil til dels bli nødt til å stole på egen intuisjon. I 3.3 kommenterer jeg hvilke problemer introspektive framgangsmåter byr på, og hvordan jeg har forsøkt å forholde meg til disse.

Forskningsspørsmål 2 har som mål å vurdere hvor egna et teoretisk rammeverk er. Et teoretisk rammeverk skal tilby den terminologien eller rett og slett de verktøyene vi trenger for å beskrive språket. Er rammeverket et velegna instrument for å beskrive bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen; kan det beskrive bruken? De mentalistiske språkteoriene har hypoteser om den mentale eksistensen til språket. En vurdering av hypotesene er det nærmeste jeg kommer studiet av den mentale eksistensen til konstruksjonen og språket. Utover om teorien kan beskrive og tillater bruksmønsteret som er observert, ser jeg om det

²⁰Saussure skriver at språkssystemet (*la langue*) “is the social part of language, external to the individual [...] It exists only in virtue of a kind of contract agreed between the members of a community.” (Saussure 1983:14)

finnes motivasjon for særegenhetene til 1-*slags*-S-konstruksjonen innafor teorien; det vil øke teoriens eksplanatoriske adekvathet. Den teoretiske tilnærminga kommenteres også kort i 3.3.

3.2 Korpus

For å undersøke *bruken* av 1-*slags*-S-konstruksjonen må jeg skaffe tilfeller av den i bruk. Korpus er elektroniske samlinger av søkbare språklige ytringer²¹, og derfor et hendig verktøy i jakten på tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen.

3.2.1 Skriftspråskorpus eller talespråskorpus

Det finnes korpus med skriftspråk og korpus med talespråk. Talespråket har hatt en særlig posisjon innafor språkvitenskap, fordi talespråk blir brukt av mennesker i alle samfunn og alle aldre og generelt er den formen for språk de fleste møter mest i hverdagen. Muntlige ytringer sies også å være en mer direkte gjengivelse av språkkompetansen vår, blant annet fordi de er mer spontane og ikke underlagt formelle føringer i form av rettskrivingsregler og - anbefalinger. Det er mulig at skriftspråskorpus er mindre representativt for talt språk og også for den mentale kompetansen enn talespråskorpus.

Fordelen med skriftspråskorpus er at siden de er mindre ressurskrevende å lage, er de gjerne større. I undersøkelsen har jeg valgt å hente dataene mine primært fra skriftspråskorpuset Leksikografisk bokmålskorpus (Knudsen og Fjeld 2013, heretter LBK). Det har over 100 millioner ord og er med det det største norske skriftspråskorpuset som er strategisk og kontrollert sammensatt og har metadata (2012a). Det er grammatisk tagga av Oslo-Bergen taggeren (ILN 2012b). Ingen av de norske talespråskorpusene er i nærheten av så store som LBK. Norsk talespråskorpus-Oslo-delen er for eksempel på 900 000 ord, og Big Brother-korpuset på 550 000 ord (ILN 2010). Da jeg søkte på *slags* i disse, fikk jeg henholdsvis 112 og 43 tilslag på *slags*. Det burde være mulig å si en del om bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen basert på tilgjengelige talespråskorpus, men siden jeg er interessert i å undersøke de morfosyntaktiske egenskapene til konstruksjonen slik de uttrykkes både i entall og flertall, med S i ulike genus og med ulike kvantorer, trenger jeg varierte eksempler. Jeg ville for eksempel ikke funnet nok eksempler på 1-*slags*-S-konstruksjonen med det etterfølgende substantivet i flertall i talespråskorpus. I LBK er det hele 21 964 tilslag på

²¹ Korpus defineres av *Bokmålsordboka* («korpus») på nett som innsamlet materiale. Jeg forholder meg til Johannessens definisjon (2003).

slags. Det vil alltid være en fordel å underbygge påstandene om språklige mønstre med flest mulig faktiske tilfeller som følger systemet. LBK har større variasjon enn talespråskorpusene. Teksttypene korpuset er satt sammen av, er både talenære, som tv-teksting og skjønnlitteratur, og mer typisk skriftlige, som fagtidsskrifter og avistekst (ILN 2012a). I motsetning til ved et fritt søk på en vanlig søkemotor som *Google* har jeg kontroll på tekstenes type og opphav. Sannsynligheten er liten for å støte på belegg produsert av automatiske oversettelsesprogrammer eller skribenter som ikke har norsk som morsmål, eller tilfeldige dupliseringer av slike belegg.

Den største innvendinga mot bruk av skriftspråskorpus er faren for at skriftlige tekster ikke sier noe om den muntlige bruken eller det mentale språket bruken ifølge mentalistiske språkteorier skal reflektere. I mitt tilfelle er ikke det et like kritisk validitetsproblem som ved en del andre undersøkelser. Siden det eksisterer veldig lite normativ litteratur om konstruksjonen, vil det være sannsynlig at skriftspråket gjenspeiler språkfølelsen til språkbrukerne. Det de oppfatter som grammatisk i tale, vil også være det de skriver.

Når jeg i hovedsak bruker et skriftspråskorpus, mister jeg dessverre muligheten for en grundig undersøkelse av de fonetiske og prosodiske aspektene ved 1-*slags*-S-konstruksjonen. Et talespråskorpus vil mest sannsynlig ikke ha nok tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen til at jeg kan undersøke korrelasjoner mellom prosodi, semantikk og morfosyntaktiske egenskaper.

Utover den systematiske bruken av LBK har jeg også tatt stikkprøver i andre skriftspråks- og talespråskorpus og hentet enkeltteksempler fra andre kilder. Korpusene jeg har henta materiale fra, bruker alle søkeverktøyet Glossa (ILN 2012c).

3.2.2 Kvantitativ og kvalitativ bruk av korpus

Et stort og variert korpus egner seg for kvantitative tilnærminger. Leech (2007:138) skriver: «[...] the larger a corpus is, and the more diverse it is in terms of genres and other language varieties, the more balanced and representative it will be.» Jeg har tatt utgangspunkt i mye data, både for å sikre at jeg finner nok eksempler på varianter av konstruksjonen som ikke forekommer så ofte, og for å kunne underbygge mønstrene jeg finner, med større mengder data. For å si noe om bruken av konstruksjonen 1-*slags*-S i norsk er det i utgangspunktet ønskelig at bruken jeg kartlegger i korpus i størst kan generaliseres til mest mulig av bruken av konstruksjonen i norsk. Omfanget og variasjonen i korpuset jeg velger bidrar til å styrke undersøkelsens reliabilitet og validitet. På den annen side vil det være problematisk å få sagt

noe om bruken om det eksisterer flere veldig ulike system for bruken av konstruksjonen i norsk. Det er misvisende å finne et gjennomsnittssystem, og denne oppgava har heller ikke som mål å kartlegge sosial eller geografisk variasjon. Jeg utelukker ikke at det er slik variasjon, spesielt med tanke på hvor stor variasjon det ser ut til å være i det nært beslekta språket svensk (se 2.3.2). LBK forsøker å være et balansert korpus; det vil si at man har forsøkt å velge ut teksttyper som er representative, og LBK ønsker representativitet for den bokmålsteksten gjennomsnittsleseren kommer borti (ILN 2012a). Med dette utgangspunktet er jeg klar over at det nok er en fare for at språkssystemet til middelaldrende menn fra sentrale deler av Østlandet, er noe overrepresentert. Jeg hevder ikke at systemet for bruken som framkommer i 4, gjelder bruken av konstruksjonen til alle nordmenn, men at det tegner et bilde av et dominerende bruksmønster i (sentrale) deler av det norske samfunnet.

Jeg måtte forholde meg systematisk til et korpus for å finne mengden av treff som underbygget et relativt enhetlig system, men samtidig har jeg brukt belegg på konstruksjonen fra flere korpus og fra andre kilder på en ad hoc-måte til å vise poenger klarere. Særlig i diskusjonen av semantikken har jeg valgt ut enkelte eksempler fra korpus som jeg har diskutert nærmere. Når jeg behandler semantikken, er jeg nødt til å bygge på egen forforståelse og introspeksjon siden semantikken ikke er fysisk observerbar (se 3.3). Det er først og fremst gjennom introspeksjon jeg har studert det semantiske, men jeg har forsøkt å vise omfanget av de ulike bakenforliggende betydningene ved ulik morfosyntaktisk oppførsel ved å vise til lister med treff som er henta ut fra totalista basert på hvilke egenskaper de var markert for der. For å kunne ta stikkprøver på bruken i entall, gjorde jeg et systematisk utvalg på 105 belegg på 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i entall (se særlig 5.1.4). Jeg sorterte vekk alle treffene markert som flertall og tvetydige, og trakk ut treff fra excelarket som var nummerert med tall som slutta på 43. Jeg sikra da at mangfoldet i korpus ble representert, siden treffene var lista etter hva slags teksttype de var henta fra. Lista bestod da kun av *en/et/ei + slags + S i entall* (se vedlegg 7).

3.2.3 Utvalg av treff i korpus

Jeg søkte på alle treff med *slags* i LBK og lasta dem ned 10.10.2014. Selv om jeg først og fremst var interessert i *en/ei/et + slags + substantiv*, og sorterte ut dem jeg ikke var interessert i, manuelt. Jeg var interessert i *en/ei/et/noe(/n)/TALL* etterfulgt av *slags*. Grunnen til at jeg ville ha med *noe(/n)* og andre tall enn 1 foran *slags*, var for å se i hvilken grad det var semantisk overlapp mellom disse og *en/ei/et + slags + S*. Jeg sorterte derimot ut treff som *hva*

slags, hva for slags, allslags, alle slags, alt slags, den slags, mitt slags, mange slags, flere slags etc. Jeg forsøkte å inkludere *slags* når det ikke hadde noen form for determinativ eller pronomen foran (se 4.1.3). For å sikre validiteten, og at jeg undersøkte norsk som sannsynligvis hadde et enhetlig system, sorterte jeg også ut treff som ikke var bokmål (da altså dansk, svensk, nynorsk og tydelig dialektfarga skriftspråk). Jeg fjerna også enkelte treff hvor det var snakk om *slag* i golfsammenheng, som i *ett slags ledelse*. Det er mulig å søke mer begrensa i korpus. Jeg kunne ha spesifisert at jeg ville ha treff med ordstrengene *en slags, ei slags, noen slags* osv., men da ville jeg ikke ha fanga opp treff med elementer mellom 1 og *slags*, og disse var relevante siden jeg er interessert i konstruksjonens komposisjonalitet og morfosyntaktiske kombinatoriske potensial. Det er også mulig å spesifisere at man ønsker treff med X antall elementer mellom 1 og *slags*, men det resulterer i treff av typen:

Bare navnet indikerer mer en klart hva slags mann vi har med å gjøre.

Mennesker dør like foran øynene dine, og du løfter ikke en finger. Hva slags muslim er du?

Det ville altså fortsatt gjenstå mye sorteringsarbeid. I tillegg ville det ikke være mulig å oppdage det spesielle fraværet av manglende kvantor foran *slags* (se 4.1.3).

For å undersøke variasjonen når det etterfølgende substantivet står i flertall, tok jeg med *noen slags* og *noe slags*. Jeg fjernet dem heller ikke med det etterfølgende substantivet i entall fordi det var mulig denne gruppa kunne kaste lys over bruken av *noen slags* også ved flertall.

Etter utsorteringa hadde jeg redusert de 21 964 treffene på *slags* i LBK til 11 881 (Se vedlegg 1a).

3.2.4 Sortering av treff

Siden undersøkelsen tok utgangspunkt i det påfallende skillet jeg mente det var mellom oppførselen til kvantoren med S i henholdsvis entall og flertall, måtte jeg avgjøre hvilke treff S var entall i, og i hvilke det var flertall. Tall var den viktigste variabelen jeg sorterte alle 1-*slags*-S-konstruksjonene i korpus etter. Jeg gjorde også denne sorteringa manuelt. Det var grunn til å mistenke at den automatiske tagginga av entall og flertall i korpuset ikke fungerer ideelt ved frasene jeg ville undersøke, siden kvantoren vil indikere entall i mange av beleggene med etterfølgende substantiv i flertall. Jeg gjorde en stikkprøve av mitt og korpusets utvalg av flertall, og det viste seg at mine og Oslo-Bergen-taggerens kategorisering ikke stemte så godt overens. De to første treffene på *en slags* + flertall i LBK var *en slags prislapper* og *en slags mennesker*. Uthentinga mi av *en slags* + flertall fant to relevante treff

mellom disse: *en slags språkets søppeltømmere* og *en slags discount-restauranter*²². At taggeren ikke fanger opp alle eksempler på flertall, er ikke et problem i seg selv så lenge jeg får nok eksempler på konstruksjonen med det etterfølgende substantivet i flertall. Dessverre er det sannsynlig at en elektronisk tagger lar være å markere flertall etter systematiske prinsipper, for eksempel i bestemte syntaktiske kontekster; taggeren vil med stor sannsynlighet ikke gi et representativt utvalg av flertall. Jeg kunne systematisk gått glipp av en bestemt type treff, som potensielt kunne være interessante.

Valget mellom entall og flertall var heller ikke alltid klart for meg. Majoriteten av intetkjønnsord og enkelte andre ord (f.eks. *ting, feil, lus, mus, binders* og *kjeks*) kan ha samme form i entall og flertall. I en del tilfeller kunne kongruensbøyinga av adjektiv som stod til det etterfølgende substantivet, avsløre tall, men ofte måtte jeg stole på min egen antakelse om hva den semantiske konteksten krevde. Da forholder jeg meg ikke til objektivt testbare størrelser. Siden min intuisjon tilsier at *et slags* ikke brukes i flertall, leste jeg i utgangspunktet alle de tvilsomme tilfellene med intetkjønn som entall. Når jeg ønsker å teste om intuisjonen min stemmer overens med bruken, kunne jeg ikke ta utgangspunkt i min subjektive oppfatning i disse tilfellene. Jeg markerte derfor 595 tilfeller som tvetydige. Ved noen belegg av konstruksjonen med de problematiske intetkjønnsordene hvor jeg kunne argumentere konkret for at det ville være unaturlig med flertall, markerte jeg dem som entall. Eksempelvis regnet jeg *et slags plaster på såret* som entall fordi det er lite sannsynlig at man snakker om flere plastre på såret. *Et slags monopol på dampskipbygging* kunne jeg heller ikke forestille meg refererte til flere monopol. Samtidig er det mulig at jeg med den begrensa tilgangen til kontekst, ikke klarte å forestille meg den rette konteksten som ville gjøre en flertallstolkning mulig. I enkelte tilfeller søkte jeg opp enkeltbelegg i korpus for å utvide konteksten.

Siden det ser ut til å være et spesielt kongruensmønster i fraser med *slags* – og det ikke er helt klart hvordan den avvikende kongruensen er (jf. 2.3.2), var kongruensmønsteret en viktig variabel. Da jeg gikk gjennom alle de utvalgte beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen, markerte jeg beleggene i entall der jeg så at kongruensen ikke samsvarte med anbefalinga i *Godt språk i lærebøker* (Simonsen 1999:169, se 2.3.2).

I samme gjennomgang som jeg kategoriserte belegg etter tall, skilte jeg også ut de henholdsvis 31 og 278 beleggene hvor kvantoren var *ei* eller *noen*. Det var vesentlig for å kunne telle dem, og for å studere semantikken til *noen slags* nøyere.

²² Disse fire første treffene mine hvor *en slags* tydelig er fulgt av flertall, er nummerert 39, 45, 121 og 170 i vedlegg 1a.

Jeg markerte også de 300 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor det befant seg ett eller flere ord mellom 1 og *slags*. Disse var interessante for å studere det kombinatoriske potensialet til konstruksjonen (se 4.2.3).

Jeg benytta meg i tillegg til all den manuelle sorteringa, av muligheten i søkeverktøyet Glossa til å generere frekvenslister automatisk over ord og andre elementer som følger *slags*-uttrykkene. Dette gjorde jeg som et ledd i undersøkelsen av semantikken og funksjonen til 1-*slags*-S-konstruksjonen (se særlig 5.1.3.3).

3.2.5 Et eksempel på et «hurtigsøk» i korpus

Som nevnt (2.3.4) er det mulig å søke mer spesifikt i korpus enn jeg gjorde; det kunne vært tidsbesparende og derfor hensiktsmessig. LBK er grammatisk annotert av Oslo-Bergen-taggeren. Flere ganger sjekket jeg min egen møysommelige utplukking av bestemte typer treff mot direkte søk etter typen belegg jeg ønska. En spesielt interessert gruppe var 1-*slags*-S-konstruksjoner hvor S var nøytrum og flertall (se 4.1.2.1). I lista jeg hadde laget ved å plukke ut treff med disse egenskapene manuelt, hadde jeg 62 belegg. Jeg sammenliknet dette med et søk i LBK på ordstrengen *en slags* + egenskapene flertall og nøytrum. Det gav bare 43 treff (mot mine 62), og av disse var en stor del ikke *en slags* + pl. n. S, blant annet disse:

Dette var en slags 1950-årenes patriotiske variant av den anti-kommunistiske vietnam-filmen Hun er iført en enkel, slitt kjole og har en slags pelsboa om halsen.

Det viser at den tidseffektive metoden den grammatiske tagginga åpner for, ikke er formålstjenlig for å finne 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i flertall og nøytrum.

3.3 Teoretiske, analytiske og introspektive framgangsmåter

En stor del av arbeidet jeg har gjort, har ikke vært like konkret som korpusundersøkelsen. Avsnitt 3.3 vil først beskrive hvordan jeg håndterte de semantiske aspektene ved undersøkelsen, deretter hvordan jeg gikk fram for å svare på det teoretiske forskningsspørsmålet.

For å beskrive semantikken måtte jeg ty til introspeksjon, som er en velbrukt metode innafor teoretisk lingvistikk. Man undersøker da sitt eget språk og egen språklige kunnskap. Denne metodiske tilnærminga hevder Johannessen (2003) feiler fra et vitenskapelig synspunkt på nesten alle punkter. Blant annet er den ikke etterprøvbar, forskeren kan lett komme til å la

hypotesen farge intuisjonen, forskeren kan ha feilaktig oppfatning av språket sitt, og det er vanskelig å si om forskerens idiolekt er generaliserbar. Når kognitiv grammatikk ser på semantikken som kognitiv konseptualisering i hodene til enkeltindivider (Langacker 2008:28), er det notorisk problematisk å gi en objektivt testbar beskrivelse av semantikken. Langacker (2008:85) utdyper problemene ved å studere egne konseptualiseringsprosesser: «These mechanisms are in any case inaccessible to conscious awareness, just as the mechanisms of vision are themselves invisible to us.» Når vi ser et rødt hus, er vi ikke bevisste hvordan hjernen tolker synsinntrykkene fra øynene, og når vi oppfatter betydninga av et utsagn, reflekterer vi heller ikke over prosessene som skaper konseptualiseringa. Langacker mener den eneste måten vi kan skaffe oss nyttige karakteriseringer av semantisk struktur på, er gjennom grundig lingvistisk analyse. I den semantiske analysen bruker jeg begreper og strategier fra Langackers rammeverk (CG) for å illustrere semantisk struktur. Illustrasjonene er ikke ment å gjengi noe fysisk, men er først og fremst en strategi for å eksplisitere og illustrere en rekke nyanser ved konseptualiseringa (Langacker 2008:10).

Langacker diskuterer hva som skal til for å teste semantiske påstander om enkeltutsagn empirisk, og mener blant annet at intuisjonen til talerne ikke skal avskrives helt. Om en taler av språket som undersøkes, mener beskrivelsen av den konseptuelle strukturen til utsagnet stemmer, er det en god indikasjon på at beskrivelsen er korrekt (2008:86). I undersøkelsen gjør jeg selv denne vurderinga²³, men siden den subjektive vurderinga helt klart er problematisk for validiteten og reliabiliteten (jf. Johannessen 2003), forsøker jeg å forankre de semantiske påstandene i faktiske ytringer fra korpus.

En av de mest sentrale semantiske distinksjonene i undersøkelsen, er særlig problematisk, nemlig skillet mellom generisk og ikke-generisk referanse. Man har generisk referanse når det språklige uttrykket viser til slag og ikke enkeltinstanser (se 2.2.3). I konklusjonen på Carlssons doktoravhandling om generisitet i svenske tekster, kommer problemene ved generisitet tydelig fram:

Det finns ingen egentlig diskussion i litteraturen kring utifrån vilka grunder det är rimeligt att bedöma en nominalfras som generisk. Som tidigare nämnts utgår man oftast ifrån att vi helt enkelt vet vad som är generisk respektive en icke-generisk nominalfras. [...] I ljuset av denna avhandlings två delundersökningar framstår alla försök att avgränsa genericitet med hjälp av formella kriterier som fruktlösa. Nominalfrasform, syntaktisk funktion och position ger som bäst vissa indikationer om betydelsen. (2012:184)

²³ Jeg er morsmålstaler av en østnorsk byvarietet (og skriver for det meste bokmål).

Den semantiske tolkinga er ofte kontekstavhengig, og å sette seg inn i kontekst utover konkordansen til korpustreff, er vanskelig og tidkrevende. Det begrenser mulighetene for store kvantitative undersøkelser. Selv om konteksten er kjent, kan semantikken fortsatt være tvetydig. Jeg argumenterer dessuten for diffuse overganger mellom ulike semantiske kategorier (5.1.3), og det blir derfor nytteløst å forsøke å kvantifisere kategorisk. Derfor legges hovedvekta på den kvalitative tilnærminga til semantikken. For å gjøre de kvalitative vurderingene mine etterprøvbare legger jeg ved en lister med belegg i ulike morfosyntaktiske kategorier (se 3.2.2). Jeg presenterer også noen tentative tall som kan bidra til å besvare forskningsspørsmål 1.3 om relasjoner mellom morfosyntaktiske og semantiske egenskaper (5.1.3).

Forskningsspørsmål 2 behandles i kapittel 6. Jeg drøfter først hva som gjør en teori adekvat, og deretter ser jeg hvordan antakelsene kkg bygger på, kan håndtere funnene fra den første delen av undersøkelsen. Redegjørelsen sees i lys av teoretiske idealer. Er 1-*slags*-S-konstruksjonen slik teorien vil vente, og rommer teorien motivasjon for konstruksjonens særegenheter?

3.4 Oppsummering

En konstruksjon er definert som noe mentalt, og den er derfor vanskelig tilgjengelig som studieobjekt. Forskningsspørsmålene mine etterspør ikke den mentale eksistensen direkte, men derimot bruken og de teoretiske konsekvensene av bruken for teorier om språkets mentale eksistens. Data for å studere bruken har jeg henta fra korpus. Jeg valgte å bruke et skriftspråkskorpus, hovedsakelig på grunn av mengden data som da ble tilgjengelig. Det vil gjøre undersøkelsen mer reliabel og valid. Jeg sorterte for det meste korpustreff manuelt; det var tjenlig på grunn av konstruksjonens morfosyntaktisk avvikende oppførsel. Den grammatiske tagginga fungerte ikke optimalt (3.2.5). Jeg brukte korpus både kvantitativt og kvalitativt. Metodetrianguleringa var vesentlig særlig i de tilfellene det var få treff på de interessante morfosyntaktiske egenskapene, og når jeg forholdt meg til semantikken som var vanskelig å kvantifisere. Jeg brukte introspeksjon i den semantiske analysen, og har beskrevet semantikken eksplisitt ved å bruke CGs tilnærming til semantikk. For å sikre best mulig validitet og objektivitet har jeg forsøkt å finne og forklare den semantiske variasjonen i faktiske korpustreff.

I kapittel 6 undersøker jeg om kkg er egna til å beskrive og forklare bruken. Selv om jeg ikke undersøker den mentale eksistensen direkte, vil en slik vurdering av teoriens adekvathet i møte med mine funn kunne være med å kaste lys over språks og særskilt denne konstruksjonens mentale eksistens.

4 Morfosyntaktiske egenskaper

I dette kapitlet vil jeg med utgangspunkt i kvantitative funn fra korpus beskrive hvilke morfosyntaktiske egenskaper 1-*slags*-S-konstruksjonen har. I 4.1 ser jeg på systemet for valg av kvantor. Først presenteres systemet i entall (4.1.1), og *ei* diskuteres spesielt (4.1.1.1). Deretter utforsker jeg bruken av kvantorer i flertall (4.1.2). 4.1.3 tar opp fraværet av 1-*slags*-S-konstruksjoner uten kvantor. 4.2 undersøker det kombinatoriske potensialet til konstruksjonen, særlig hvilke muligheter som finnes for å fylle plassen mellom 1 og *slags*. I 4.3 diskuterer jeg muligheten for å komponere 1-*slags*-S-konstruksjonen etter generelle komposisjonsprinsipper i norsk. 4.4 oppsummerer kapitlet.

4.1 Kongruensmønster og kvantorbruk

Hvis 1-*slags*-S-konstruksjonen oppførte seg som andre nominaler, ville vi venta at kvantoren enten konsekvent kongruerte med *slags* eller det etterfølgende substantivet. Kongruens med *slags* ville likne kongruensen i possessiver (*en gutts bilde*) og i pseudopartitiver (*et glass vin*). Kongruens med det etterfølgende substantivet ville tilsvare kongruensen i nominalfraser med adjektiv. Det finnes en rekke tidligere genitivsformer som i dag fungerer i større eller mindre grad som adjektiv, som *gammeldags*, *fullblods* og *nymotens* (jf. 2.3.1).

Kongruens med *slags* vil bety at kvantoren i 1-*slags*-S-konstruksjonen er *en*. *Slags* står oppført i ordbøkene med variabelt genus (se 2.3.2). I norsk brukes knapt *det slags*. I LBK finnes det ett eneste belegg med *det slags* (*Vår karakter og våre særtrekk avhenger av **det** slags liv vi lever med språket*). Det er derimot 1477 belegg på *den slags*. Nå behandler ikke jeg *den slags* som den bestemte formen av *en slags*, blant annet fordi betydninga og kongruensmønsteret til nominalkonstruksjoner med *den slags* skiller seg klart fra 1-*slags*-S-konstruksjonens. *den slags* er likevel en indikasjon på at *slags* – i motsetning til *slag* – oppfattes som maskulint. Knudsen (1967:90) nevner at *slags* kan brukes som et selvstendig ord, som i *denne slagsen* (jf. bruken i dansk 2.3.2). Han synes å regne det som maskulint.

Fra et diakront synspunkt er det naturlig at *slags* skulle være maskulint. I *Norrøn ordbok* (Heggstad mfl. 2008) står *slagr* oppført som maskulin; genuset til *slag* må ha variert. At *slags* i *slags*-konstruksjonene har sitt opphav i genitivsformen av *slag*, kan også ha betydning. Jeg antok en historisk sammenheng mellom en bestemt undergruppe av klassifiserende genitivkonstruksjoner i norrønt og *slags*-konstruksjoner (2.3.1), og i

klassifiserende genitivkonstruksjoner stod determinativet i genitiv i likhet med ordet med betydninga *slag*. Hvis tidlige 1-*slags*-S-konstruksjoner oppførte seg på samme måte, ville en vente at determinativet også her stod i genitiv. Genitivsformen av *ein* i entall er *eins* i alle genus; det het altså *eins slags* + S. På veien fram til moderne norsk er det naturlig at s-en i *eins* skal ha falt bort, både fordi determinativene generelt mistet genitivs-s, og en bør regne med at -s-en ville være særlig utsatt i faste forbindelser hvor den følges av et ord som begynner på *s*, som *slags*. Det er mulig at den faste forbindelsen av *en* og *slags* har bidratt til å bevare det maskulinet genus ved *slags*, selv om *slag* i dag for det meste regnes som nøytrum.

Jeg regner med at *slags* primært oppfattes som maskulint, og når jeg snakker om kongruens med *slags*, er kongruensen maskulin – og altså kvantoren *en/én*.

4.1.1 Entall

I entall er det mer enn en klar tendens til at kvantoren kongruerer med ordet som følger etter *slags*. Dette er i tråd med tidligere omtale av 1-*slags*-S-konstruksjonen i norsk (se 2.3.2). Av de 10 549 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor S var entall²⁴, fant jeg 40 tilfeller hvor kvantoren ikke kongruerer med S og bryter med tendensen (se vedlegg 4). Jeg tok ikke med den gruppa ord hvor det var umulig å se om S var entall eller flertall (som f.eks. *8149 et slags omreisende sirkus*). 14 av disse hadde *et* i fraser hvor S var maskulint, altså der man ville venta *en*. I de 26 andre ble *en* brukt der kongruens med S ville tilsagt *et*. Av disse 26 var det etterfølgende substantivet i 14 tilfeller et sterkt nøytrumsord, som altså har samme formen i entall og flertall. Om de konseptualiseres som flertall, er de uinteressante i dette tilfellet, men jeg mener på grunnlag av konteksten rundt, at de bør tolkes som entall, særlig i de fire tilfellene hvor adjektiv i nominalfrasen har entallskongruens. Av de 12 med S som var entydig entall og nøytrum, var to av treffene fra Tore Rems biografi om Bjørneboe. Begge var markert som sitater, og i begge var S-plassen utfylt av *dogme*. Kanskje var *dogme* et maskulint substantiv for Bjørneboe²⁵.

At bare 40 av 10 549 belegg på konstruksjonen ikke viste kongruens med sg. S, betyr ikke at de resterende nødvendigvis viste klar kongruens med S. Kongruensen kunne i alle tilfellene hvor S var maskulin, både sies å kongruere med *slags* eller S. Bare beleggene med

²⁴ Dette er alle treffene i totallista (vedlegg 1a) som er markert 1 og som ikke har TALL eller *noen* på plass 1.

²⁵ *dogme* være maskulint i dansk (ODS, s.v. «dogme»). Det er et lånord og ikke spesielt vanlig; det kan godt være ordet har hatt ustødig genus.

klar sg. n. S kunne vise entydig kongruens med S. Denne gruppa er på 2359 belegg (se vedlegg 1d). At bare 14 av disse 2359 ikke har kongruens med S, viser en tydelig tendens.

Med 40 tilfeller som ikke følger det dominerende mønsteret, er det fortsatt mulig at det 1) finnes en betydelig gruppe mennesker som ikke regner dette systemet som grammatisk, og 2) at det kanskje er en form for systematiske unntak. For meg lyder de 40 unntakene ugrammatiske (jf. vedlegg 4).

4.1.1.1 *Ei*

Det har blitt anbefalt at kvantoren kongruerer med S når S står i entall (se 2.3.2.1; Simonsen 1999). Det gjelder for både bokmål og nynorsk, men med det påfallende unntaket at i bokmål bør *en* brukes der det etterfølgende ordet har genuset femininum (ib.: 169). Det er vanligere at *en* står til feminine substantiv enn *ei*²⁶, men det er ikke slik at bruk av *ei* generelt har blitt framstilt i normativ litteratur som noe man bør unngå i bokmål. Å fraråde bruk av *ei* i 1-*slags*-S-konstruksjoner virker usystematisk. Jeg vil se nærmere på om man med grunnlag i den vanlige bokmålsbruken kan argumentere for en anbefaling som går på tvers av den vanlige valgfriheten mellom *en* eller *ei* før feminine substantiver.

I LBK er det 34 belegg på *ei slags*. Iallfall to av disse er ikke skrevet på bokmål. Siden jeg her ønsker å kaste lys over den litt påfallende anbefalinga av bruk av kvantor foran *slags* i bokmål, utelukker jeg disse to og også et tilfelle hvor *ei* følges av *eller annen skole*, siden *skole* ikke er femininum i bokmål. 31 tilfeller av *ei* tyder på at det iallfall er grammatisk for noen av dem som tilstreber å følge bokmålsnormen (se de 31 beleggene i vedlegg 5).

Det finnes tilfeller med *ei slags*. At *ei* skal brukes i nynorsk, indikerer en oppfatning av at nordmenn som systematisk skiller *ei* og *en*, også vil skille i disse tilfellene. I norsk språknormering har det vært tradisjon for å ta hensyn til faktisk språkbruk, og da særlig talespråket (Vikør 2007:206). Det framstår som en unødvendig presisering å innskrenke valgfriheten mellom *ei* og *en* i bokmål i akkurat 1-*slags*-S-konstruksjonen.

4.1.2 Flertall

Siden det var et klart kongruensforhold mellom kvantoren *en/et/ei* og sg. S, ville man basert på oppførselen til andre nominalfraser i norsk vente at kvantoren falt bort ved pl. S. Slik er det ikke:

²⁶ I LBK får man 18 treff på *ei sol*. Fire av disse er fra nynorsk tekst. Derimot får man 115 treff på *en sol*. (Flere eksempler (*en:ei*): *regjering* 265:5, *saft* 9:0, *jakke* 165:17, *fortelling* 494:2, *dame* 1062:219.)

Han er en merkelig lærer. → De er merkelige lærere.

Men: *Han er en slags lærer. → De er en slags lærere.*

Jeg vil nå se nærmere på hva som skjer når S er flertall i 1-*slags*-S-konstruksjonen. Jeg sorterte ut 1 088 av de 11 881 treffene på 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor S kunne være flertall. Av disse var 496 klart flertall. Både tall over én, *noen*, *en* og (minimalt) *et* forekom foran *slags* + pl. S²⁷.

4.1.2.1 *En* eller *et*

Når vi har kvantoren *en/et* før *slags* fulgt av pl. S, er det vanskelig å se hva det vil være naturlig for kvantoren å kongruere med. Kvantoren *en/et* viser vanligvis at substantivet det står til, er entall og ubestemt, men i entall så vi at kvantoren kongruerte med S; senarioet er i seg selv derfor overraskende. I datamaterialet mitt er det 846 belegg med *en* eller *et* foran *slags* hvor S er entydig flertall eller S ikke kan kategoriseres bestemt som entall eller flertall²⁸. I 343 belegg var S entydig flertall etter *en/et*. Siden det ikke er mulig å avgjøre om det er kongruens med *slags* eller S når S er maskulinum, er det kun beleggene hvor S er nøytrum og entydig flertall, som kan si noe om kongruensen. Antallet interessante belegg er altså betraktelig redusert fra det totale antallet belegg på 1-*slags*-S-konstruksjoner med pl. S. Det er likevel en klar tendens i de resterende beleggene:

451²⁹: *en slags fortrenge minner*

1499: *en slags evige barn*

9496: *en slags øyne*

Vedlegg 3 er en total liste over beleggene hvor S er entydig flertall og nøytrum. Det var 62 belegg på 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor man entydig basert på formkriterier kunne si at S var nøytrum og flertall. I tre av disse ble *et* brukt, mens *en* ble brukt i hele 58 av beleggene. I vedlegget er beleggene kategorisert basert på hvordan man så at nøytrumsordet stod i flertall. Det er altså en rimelig konklusjon at hovedsystemet for bruk av kvantor med S i flertall i 1-*slags*-S-konstruksjonen er at *en* brukes konsekvent. Dette kan tyde på at det er kongruens med *slags*, som jeg over argumenterte for er maskulint.

En annen mulighet enn kongruens med *slags* er at bruken av *en* er default-bruk av *en*. *En* brukes veldig mye mer enn *et* i norsk, og det har blitt hevda at *en* eller det som er knytta til

²⁷ I den totale lista i vedlegg 1a er tilfeller hvor S klart er flertall, markert med 2 og tvilstilfeller med 3. Se ellers 3.2.4 om sorteringa av korpustreff i ulike kategorier.

²⁸ Se 3.2.4 om sorteringa av korpustreff.

²⁹ Tallene før eksemplene viser til hvilket nummer de har i den totale lista over treff, se vedlegg 1a.

maskulinum mer generelt, er default i norsk (Trosterud 2001:34). Flere har pekt på at det ikke er så lett (f.eks. Enger 2013:17). Det ser ut til at både maskulinum og nøytrum er produktivt i norsk. I materialet mitt har jeg funnet veldig mange eksempler på fremmede ord som følger etter *slags*, hvor jeg selv eller ordboka ikke kan avgjøre hva som er korrekt genus. I disse beleggene er det ikke uvanlig at *et* brukes:

- 254: [...] *der blir jeg et slags Homo ludens*
- 509: [...] *et slags mykt, medfølende «åh...»*
- 529: [...] *som et slags «tampen brenner»?*
- 304: [...] *som er et slags «best of»*

Slike eksempler taler mot å oppfatte bruken av *en* i flertall som en default-bruk. Kvantoren med maskulin kongruens ser ut til å være særlig knytta til flertall. Jeg regner med at *en* kongruerer med *slags* i flertall. Slik er det både i nominaler med possessiver og i pseudopartitiver. Det er altså ulikt kongruensmønster når S er henholdsvis entall og flertall. Jeg kjenner ikke til andre tilfeller av denne særprega variasjonen mellom entall og flertall i norsk språk.

4.1.2.2 Noe(/n)

Iblant forekommer *noe(/n)* før *slags* + S. Som det vil bli gjort rede for i 5.2.2, er det en viss overlapp i bruksområdene til *en(/et) slags* og *noen slags*. Her trekker jeg fram et iøynefallende trekk ved kontekstene *noen slags* + S forekommer i.

Det mest påfallende ved de 278 beleggene³⁰ på *noe(/n) + (X) + slags* i materialet mitt, er hvor ofte de inneholder nektelser. Jeg klassifiserte 174 av de 278 treffene som benektende utsagn³¹. Altså forekom 63 % av tilfellene på *noe(/n) + (X) + slags* etter nektelser, som i:

- 9765: *Det heter ikke kvisleis på noen slags dialekt [...]*
- 11673: *Noe slags verneutstyr hadde vi selvsagt ikke [...]*
- 5176: *Jeg gjennomførte studiene uten noen som helst slags glede.*

Det er kjent at enkelte språklige elementer er sensitive overfor om konteksten er negerende eller affirmativ, og har en bruk som er begrensa til enten affirmativ og spørrende kontekst eller negert og spørrende kontekst (Brandtler 2010:1). Disse kalles polaritetsuttrykk, og den frekvente bruken av *noe(/n) slags* i negert kontekst, gjør det nærliggende å se på om *noe(/n) slags* bør betegnes som et negativt polaritetselement (*negative polarity item*). Bruken av *noe(/n) slags* bør sees i sammenheng med bruken av *noe(/n)* ellers i norsk. Kvantoren kan begrense en delmengde i positiv kontekst, men *noe(/n)* har også en egen bruk ved negasjon og

³⁰ Se elektronisk vedlegg 1b.

³¹ I vedlegg 1b er disse markert 1 og 2.

i spørrende setninger. Da refererer *noe(/n)* generelt til (en eller flere tilfeller av) arten nominalfrasen betegner (NRG:220 f.). I denne bruken kan *noen* også stå til substantiv i entall. Bruken av *noen* som ser ut til å være sensitiv overfor negert kontekst, kan også brukes i spørsmål og i betingelsessetninger. Det er vanlig for negative polaritetsuttrykk også å kunne forekomme i slike kontekster (et kjent tilfelle er vekslinga mellom *some* og *any* i engelsk). Da er det interessant at iallfall 33 av treffene på *noen slags* forekommer i spørrende setninger eller vilkårssetninger (altså 12 %), som i *Hvis han fortsatt hadde noen slags følelser for denne utspekulerte kvinnen*. Disse kommer i tillegg til *noen slags* i negert kontekst. Til sammen forekommer altså hele 75 % i kontekster negative polaritetsuttrykk pleier å være knytta til. I 5.2 kommer jeg tilbake til den fjerdedelen hvor *noe(/n) slags* som ikke ser ut til å stå i en kontekst man vil vente et negativt polaritetsuttrykk, og jeg vil se litt mer på *noe(/n) slags* som et eventuelt polaritetsuttrykk.

4.1.3 Kvantorløse tilfeller

I datamaterialet mitt forekom 1-*slags*-S-konstruksjonen ekstremt sjeldent uten kvantor. I gjennomgangen av alle treffene på 1-*slags*-S-konstruksjonen, fant jeg kun seks tilfeller. To eksempler:

4617: [...] *og blir stående som slags synlige blindpunkter i beretningen.*

6685: [...] *la hodet på skrå for å finne slags vinkel på bildet.*

Denne gruppa er ikke grammatisk for meg. Alle seks finnes i vedlegg 9. Mange belegg på 1-*slags*-S-konstruksjonen ville ikke vært grammatiske uten *slags*, for eksempel:

198: [...] *samt resultert i en slags landflyktighet*[...].

5314: *Med lyset på kan vi fremdeles ha en slags sex, men det er* [...]

7289: *Det kjennes som en slags vold.*

Vi ville ikke sagt at vi hadde *en sex* eller at noe kjentes som *en vold*. Mangelen på kvantorløse tilfeller kan sees som nok et unntak fra vanlige norske komposisjonsprinsipper og minne om forventet oppførsel ved stivna fraser.

4.2 Kombinatorisk potensial

Med kombinatorisk potensial sikter jeg her til hva slags kombinasjonsmuligheter og -begrensninger som finnes innafør nominalfrasen 1-*slags*-S-konstruksjonen er et skjema for, altså det kombinatoriske potensialet internt i nominalfrasene.

4.2.1 Plass S

Den skjematisk plassen jeg har benevnt S, fylles i den overveldende majoriteten av tilfellene av et substantiv. Jeg har ikke undersøkt plassen kvantitativt, men det er altså helt unntaksvis at det ikke er et substantiv som fyller plassen. Likevel er det noen få tilfeller uten substantiv. I de fleste tolker jeg dem som uavslutta og avbrutte setninger hvor intensjonen til taleren har vært å la et substantiv følge. Nå har jeg først og fremst sett på forekomster i LBK, så i disse tilfellene vil det være mest korrekt å anta at den som har skrevet, har forsøkt å skape en illusjon av et slikt avbrudd. Det vil en tro er særlig vanlig i skjønnlitteratur, men LBK inneholder også annen tekst som «hermer» tale, blant annet tv-teksting. Enkelte funn har jeg likevel ikke valgt å tolke slik.

7295: [...] Kanskje jeg blir lurt, en slags bestjålet?

654: Natten skal ha vært gemyttelig, som et slags stille før stormen.

I 5.1.3.3 og 5.1.5 vil jeg basert på kvalitativ analyse av noen få belegg diskutere slike forekomster grundigere. Jeg vil der argumentere for at vi kan se en marginal syntaktisk ekstensjon av uttrykket 1-*slags*.

4.2.2 Plassen mellom *slags* og S

Jeg har ikke undersøkt denne plassen kvantitativt. Den er ofte fylt av en form for modifikator, gjerne adjektiv eller deskriptiv genitiv. I de 105 systematisk utvalgte treffene hadde 33 et element på denne plassen. Impresjonistisk antar jeg at denne plassen viser en særlig mengde og mangfold av modifikatorer. Hvis antakelsen stemmer, kan det ha sammenheng med at talere gjerne bruker 1-*slags*-S-konstruksjonen når de vil snakke om en perifer undergruppe eller medlem av kategori som de er usikre på hvordan de skal omtale, og mangler et konvensjonalisert ord for (se 5.1.2 og 5.1.3.3).

Noen eksempler på kreativ bruk av modifikatorer på plassen mellom *slags* og S:

Et slags Oslo kommunes håpløse utstillings-vindu; et slags ubrytelig seksuelt vennskap; et slags gulldekorert håp; et slags perverst symbioseforhold med statsmakten; et slags vilt abstrahert drømmelandskap; en slags horisontal vigelandsk monolitt med fremmede mennesker; en slags golvbetruktende korridorfeier; en slags pervers nytelsesfull overgivenhet til livstilstanden; en slags fryktelig fordreid seriemorder-grimase; en slags absolutt degenerert og forsluken medelsvennsonvariant. (LBK)

4.2.3 Plassen mellom 1 og *slags*

Det er langt større restriksjoner på hva som kan fylle den skjematiske plassen mellom 1 og *slags* enn plassen mellom *slags* og S. Da jeg gikk gjennom de 11 881 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen, sorterte jeg ut de 300³² som hadde ord mellom kvantoren og *slags*, altså belegg som:

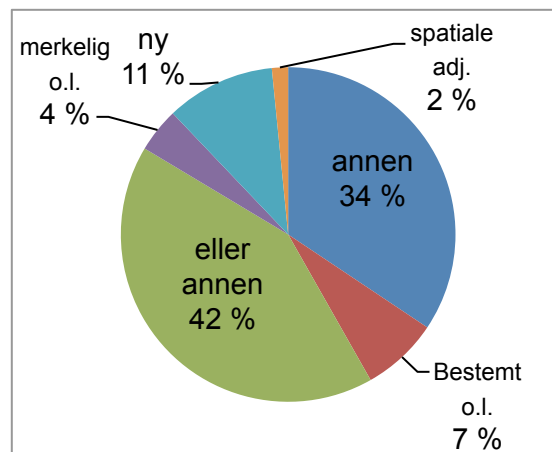
- 8738: *en annen slags våkenhet*
 6831: *en helt ny slags hjelpemidler*
 9664: *et rart slags dyr*

Om man teller de ulike forekomstene av ordstrenger mellom kvantoren og *slags*, var det totalt ikke mer enn 24 ulike ordstrenger. Da tok jeg ikke hensyn til kongruensen i disse nominalfrasene, og regnet da for eksempel *et annet slags* og *en annen slags* som samme ordstreng. At det kun var 24 ulike ordstrenger, viser at det er liten variasjon i hva som befinner seg på plassen; det ser ut til å være begrensninger på hva som kan forekomme mellom 1 og *slags*. Siden jeg foreslår en litt annen semantisk variasjon når kvantoren er *en*, *ei* eller *et* enn når den er grunntall eller *noe(n)* (se 5.2), vil jeg behandle beleggene med kvantoren *en*, *ei* og *et* for seg.

Mellom *en/ei/et* og *slags* forekom 19 ulike ordstrenger. Av disse utgjorde *eller annen/annet* hele 42 %, og *annen/annet* 34 %. Jeg har satt opp en tabell og et sektordiagram over de 19 ordstrengene fordelt på seks kategorier.

1+...+ <i>slags</i>	Antall
<i>annen</i>	88
<i>eller annen</i>	107
<i>ny</i>	27
<i>merkelig o.l.</i>	11
<i>spatiale adj.</i>	4
<i>bestemt o.l.</i>	19
Total:	256

Tabell 1

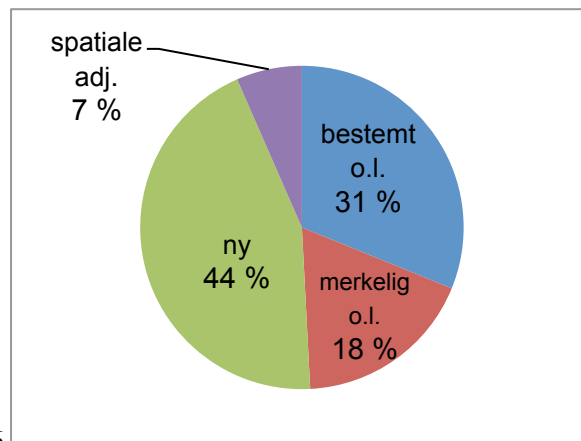

Figur 5

Den største kategorien *eller annen* består kun av denne ordstrengen med kongruensvarianten *eller annet*. Den nest største kategorien på 34 % består av *annen*, *helt annen* og *litt annen* med ulik kongruens. Den tredje største gruppa består av *ny* og *helt ny*. Ordstrengen *helt ny*

³² Lista med alle 300 beleggene finnes som vedlegg 1c.

forekommer to ganger. Det er påfallende at ett adjektiv (*ny*) er så mye mer frekvent enn andre adjektiv. I materialet mitt fantes det bare 13 andre determinativ og adjektiv mellom *en/et* og *slags*, og det var liten semantisk variasjon blant dem. Sektordiagrammet viser andelen av *ny* og tre grupper adjektiv/determinativ som finnes på plassen mellom 1 og *slags* i materialet.

Figur 6

Grappa jeg har kalt *bestemt o.l.*, består av *bestemt*, *egen*, *sånn* og *samme*. *Egen* forekommer åtte ganger og *bestemt* forekommer sju ganger. *Samme* og *sånn* forekommer to ganger hver. Felles for ordene i denne gruppa er at de kan ha en utpekende funksjon. De er determinativ eller determinativliknende. *Samme* er et demonstrativ som viser identifikasjon med noe annet i konteksten, på samme måte som *annen* viser mangel på identifikasjon. I NRG behandles *samme* og *annen* sammen (NRG:213). *Sånn* er et demonstrativ som angir av hva slag eller på hvilken måte noe er (NRG:212). *Egen* er oppført både som determinativ og adjektiv i *Bokmålsordboka* («egen»). *Egen* og *bestemt* kan begge angi at referansen skiller seg ut og er spesifikk eller spesiell.

Grappa jeg har kalt *merkelig o.l.*, består av *merkelig*, *rar*, *spesiell*, *underlig* og *særlig*. *Merkelig* forekommer seks ganger, *særlig* to og de andre forekommer én gang hver. Betydningene i denne gruppa kan likne betydninga til både *egen* og *bestemt*; de viser at noe skiller seg ut, en form for mangel på identitet med andre tilfeller. De er mer typiske adjektiv. Særlig *rar*, *underlig* og *merkelig* oppfører seg morfosyntaktisk tydelig som adjektiv.

Den siste og minste gruppa består av adjektiv med én forekomst hver på plassen mellom *en/et* og *slags* i korpus. De er *stor*, *lang*, *liten* og *avlang*, og kan sies å befinne seg innafor det samme spatiale domenet. Forfatteren Kjersti Scheen står bak to av de fire adjektivene i et spatiale domene som kan brukes på denne plassen. Det er altså bare tre ulike personer som har brukt slike størrelsesadjektiver på denne plassen.

Korpusbelegg kan ikke gi negativ evidens, men fraværet av variasjon tyder på begrensa komposisjonaltitet. En del adjektiv som ikke likner adjektivene over semantisk, er ikke grammatiske i 1-*slags*-S-konstruksjonen for meg, for eksempel:

**En kald slags jus. *En brun slags hund. *En gravid slags dame.*

Til tross for begrensningene på komposisjonaltiteten er det variasjon i hva som forekommer på denne plassen, og adjektivene og determinativene følger det samme kongruensmønsteret som kvantorene (*et nytt slags*, men *en ny slags*). Det ene unntaket jeg fant, var 2767 (*en annen slags regime*). Den særegne vekslinga i kongruensmønsteret i entall og flertall, beskrevet i 4.1.1 og 4.1.2, ser ut til å forekomme, men uttrykkes ikke entydig i andre treff enn 6831 (*en ny slags hjelpemidler*), hvor det er maskulin entallskongruens til tross for at *hjelpemidler* er et nøytrumsord i flertall. Se også 5.1.3.4.

De semantiske begrensningene på plassen mellom 1 og *slags* og den idiosynkratiske muligheten for å bruke *ny* der, samtidig som plassen har en viss variasjon og kongruensen følger et system som skaper endring i form, har implikasjoner for hypoteser om språkets mentale eksistens. Jeg kommer tilbake til disse i 6.2.1.

Når 1 var *noen* eller et tall over én, forekom også *forskjellige*, *ulike*, *som helst*, *få andre* og *tynne* på plassen mellom 1 og *slags*.

4.3 Morfosyntaktisk komposisjonaltitet

Det morfosyntaktiske bruksmønsteret til 1-*slags*-S-konstruksjonen som jeg har presentert i dette kapitlet, vil ikke kunne komponeres etter kjente komposisjonsprinsipper i norsk. Konstruksjonens morfosyntaktiske oppførelse avviker fra de mest generelle morfosyntaktiske mønstrene for norske nominalfraser på flere måter. Særlig er vekslinga i kongruensmønsteret mellom tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i entall og S i flertall problematisk. En kan i mange tilfeller tolke 1-*slags*-S-konstruksjonene med S i entall som regelrette nominalfraser hvis *slags* behandles som et adjektiv (jf. 4.1.1). Det heter *en grønn bil*, *en slags bil*, *et grønt eple* og *et slags eple*. En kan også tolke 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i flertall som en nominalfrase som oppfører seg etter det samme mønsteret som pseudopartitiver og possessiver (se 4.1.2.1). 1-*slags*-S-konstruksjonen skiller seg på flere måter fra ordinære possessivkonstruksjoner. *Slags* har ikke et ordinært forhold til et substantiv uten klitisk genitivs-s. *slags* har et annet genus enn *slag* (se 4.1), og uttalen av *slags* er annerledes enn den en venter om en legger en klitisk genitivs-s til *slag*; det uttales /ʂlaks/, ikke /ʂla:gs/.

Betydningsmessig er det også klare skiller mellom 1-*slags*-S-konstruksjonen og prototypiske possessive nominaler, siden slaget ikke har noe eierforhold til S. Kanskje er det mer nærliggende å sammenlikne mønsteret ved 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i flertall med pseudopartitiver. Jeg følger opp denne sammenlikninga i 6.2.2 og 6.2.4. Med tanke på konstruksjonens morfosyntaktiske egenskaper finnes det mer generelle mønstre i språket som kan gjøre rede for sammensetninga av elementer og kongruensmønstrene, men forholdet mellom konstruksjonen med S i flertall og S i entall er så vidt jeg vet, unikt i norsk. Om man kun kjenner de generelle syntaktiske prinsippene i norske nominalfraser, er det umulig å skjønne hvordan man skal komponere grammatiske 1-*slags*-S-fraser. Variasjonen mellom entall og flertall kan vanskelig beskrives i en modell hvor fraser settes sammen av ord etter generelle prinsipper, slik det har vært vanlig i tradisjonell generativ grammatikk (2.1.4). For at det skulle kunne gjøres, må ord i 1-*slags*-S-konstruksjonen oppfattes som ulike kategorier ord i entall og flertall, slik at syntaxmekanismen behandler dem etter ulike prinsipper i entall og i flertall; *slags* kunne være lagra i leksikonet som et slags substantiv på linje med målesubstantivet i pseudopartitiver, og dessuten som et mer ordinært adjektiv. Det ville da bli et problem å gjøre rede for hvorfor det ene utelukkende ble henta ut når S stod i flertall, og det andre kun når S stod i entall. Hvis semantikken er klart ulik med S i entall og S i flertall, ville ikke en felles behandling av det jeg har kalt 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i entall og S i flertall, være motivert. I neste kapittel analyseres semantikken til konstruksjonen, og forholdet mellom semantikken og morfosyntaktisk oppførsel.

Også begrensninga på plassen mellom 1 og *slags* (4.2.3), er problematisk å gjøre rede for om man regner med at syntaxmekanismen setter frasene sammen. Hvordan skulle grammatikken kunne sørge for at ikke *kald* og *rød* ble brukt på plassen, og samtidig tillate *ny* og *merkelig*? Siden eksemplene på hva vi finner på denne plassen, til dels ser ut til å befinne seg innafor noen bestemte semantiske kategorier, vil en tilnærming som regner med at syntaksen har tett interaksjon med semantikken, være fordelaktig.

Det er tydelig at ikke alle de morfosyntaktiske egenskapene til 1-*slags*-S-konstruksjonen kan gjøres rede for ved andre kjente generelle komposisjonsprinsipper. Siden det likevel er et system for variasjon av elementene i konstruksjonen, er det heller ikke ønskelig å plassere konstruksjonene i en statisk liste av ord i leksikonet. Særlig i kapittel 6 kommer jeg tilbake til hvordan ulike teorier kan håndtere den morfosyntaktiske oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen.

4.4 Oppsummering

Det går klart fram at konstruksjonen oppfører seg morfosyntaktisk særegent sammenlikna med andre nominalfraser. Den kvantitative korpusundersøkelsen tegner et bilde av et system for den strukturelle variasjonen i bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen i norsk. Jeg har funnet et klart skille mellom kvantorens oppførsel med S i henholdsvis entall og flertall. Når S er entall, kongruerer kvantoren med S. Av 10 549 belegg på entall, var det kun 40 som avvek fra dette mønsteret. *Ei slags* ble brukt foran feminine substantiv i 31 belegg; jeg så ingen grunn til ikke å anbefale bruk av *ei slags*.

Eksempler på kongruens med sg. S i 1-*slags*-S-konstruksjonen:

En slags mann	Et slags menneske	Ei/en slags dame
---------------	-------------------	------------------

Bildet er mer variert når S står i flertall. Når S stod i flertall og kvantoren ikke var *noen* eller et tall over én, tyda datamaterialet klart på at det var kongruens med *slags*. I de 62 beleggene hvor man kunne se entydig om det var kongruens med *slags* eller S, var det bare tre tilfeller som ikke kongruerte med *slags*.

Eksempler på kongruens med pl. S i 1-*slags*-S-konstruksjonen:

En slags menn	En slags mennesker	En slags damer
---------------	--------------------	----------------

I hvilken grad S' numerus har en sammenheng med ordinær veksling mellom entall og flertall, og om den semantiske strukturen skiller seg at ved mer enn hvilket antall man konseptualiserer, vil jeg undersøke nærmere i neste kapittel. A priori er det mulig at semantikken for *en slags* + pl. S er fullstendig ulik 1 + *slags* + sg. S.

Det er mulig det er grammatisk i enkelte tilfeller å la kvantoren kongruere med S også når S er flertall. De tre tilfellene jeg fant i korpus, var ugrammatiske for meg.

Jeg så nærmere på bruken av *noe(/n) slags* for å kaste lys over variasjonen mellom *noen slags* og *en slags*. Majoriteten av forekomstene av *noe(/n) slags* stod i kontekster hvor innholdet ble benekta på et eller annet vis. 75 % ble brukt i kontekster som tillater negative polaritetsuttrykk. I neste kapittel sammenliknes semantikken til *en slags* + S og *noen slags* som ikke er benekta (den siste fjerdedelen). De er ikke helt synonyme. Andelen av *noe(/n) slags* + pl. S er vesentlig mindre enn *en slags* + pl. S. Den siste fjerdedelen av treffene på *noe(/n) slags* (70 treff) ble fulgt av substantiv i både entall og flertall. Når vi ser bort fra *noen slags* som et negativt polaritetsuttrykk, er altså *noen slags* + pl. S betydelig mindre frekvent i korpus enn *en slags* + pl. S (343 treff).

1-*slags*-S med *en/et* som kvantor forekommer også i flere tilfeller hvor vi ikke ville vente kvantoren *en/et* også i entall. Jeg påpekte det påfallende fraværet av *slags* uten noe foran. Det ville være typisk for en stivna, ikke-komposisjonell frase.

I undersøkelsen av det kombinatoriske potensialet til konstruksjonen var særlig muligheten til å fylle ut plassen mellom 1 og *slags* interessant. Det er ikke helt uvanlig at det står et element på denne plassen, men i datamaterialet mitt var det lite variasjon av ord på denne plassen. Det var særlig enkelte determinativ og/eller adjektivliknende determinativ og en liten gruppe adjektiv. Det er klare restriksjoner på denne plassen og siden adjektivene som forekommer der i datamaterialet mitt, er nært semantisk beslekta, kan restriksjonene være semantiske. Elementene som opptok denne plassen fulgte det samme kongruensmønsteret som ved annen bruk av 1-*slags*-S-konstruksjonen.

Det er enkelte treff i korpus hvor det er mulig at 1-*slags* ikke står til S, men heller til andre språklige elementer. For å se om dette faktisk er tilfellet, bør man ta hensyn til hva slags sannsynlig innholdsside disse treffene har, og jeg vil derfor se litt grundigere på dem i neste kapittel.

4.4 tok opp hvordan den morfosyntaktiske oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen vanskelig kunne være generert av de generelle prinsippene for nominalfrasekomposisjon i norsk. Den relativt store variasjonen både i kongruens og bruk av adjektiv gjør det vanskelig å regne med at konstruksjonen er lagra helhetlig i en statisk ordliste. Problematikken tas opp igjen i kapittel 6.

5 Semantisk variasjon

I dette kapitlet analyserer jeg den semantiske variasjonen til det jeg har kalt 1-*slags*-S-konstruksjonen. Jeg beskriver variasjonen ved hjelp av Langackers rammeverk. 5.1 tar for seg konstruksjonens betydning generelt, og 5.2 fokuserer på forholdet mellom semantikk og kvantorbruk når S er flertall. Da forekommer både *noe(/n)* og *en* (jf. 4.1.2). 5.3 tar opp semantiske aspekter ved konstruksjonen som ikke kan gjøres rede for komposisjonelt. 5.4 oppsummerer hele kapitlet.

5.1 Den semantiske strukturen til 1-*slags*-S-konstruksjonen

5.1.1 og 5.1.2 gir grundige beskrivelser av B1 og B2, og viser at konstruksjonen er polysem. 5.1.3 handler om hvordan de ulike betydningene er relatert til hverandre gjennom ulike former for metonymi. Det er særlig tre aspekter ved den semantiske strukturen til konstruksjonen som varierer; det er 1) hvilken av komponentenes semantiske bidrag som profileres, 2) om konstruksjonens referanse oppfattes som generisk eller ikke-generisk og 3) hva *slags*' semantiske bidrag i konstruksjonen er. Særlig nummer 3) kan knyttes til grammatikalisering og subjektivering. Konstruksjonens semantikk kan framstilles som et sammenhengende semantisk kontinuum, og i 5.1.4 undersøker jeg om alle de samme morfosyntaktiske egenskapene forekommer i alle deler av kontinuumet. I 5.1.5 sees den semantiske og syntaktiske variasjonen ved 1-*slags*-S-konstruksjonen i sammenheng med fenomener ved andre typekonstruksjoner som har blitt omtalt som grammatikalisering.

5.1.1 Betydning 1

I 1.1 beskrev jeg foreløpig betydning 1. B1 viser til en konkret underkategori av det som det etterfølgende substantivet betegner. Eksempelsetninga jeg gav, var *De har bare én slags kake på det bakeriet*. Her er det ikke snakk om *flere slags kaker*. Setninga kunne parafraseres (A) *De har bare ett slag av kaker på det bakeriet*, eller (B) *De har bare én kaketype*. I parafrase (A) har det utheva nominalet en struktur som likner vanlige norsk nominaler hvor et hode følges av en komplementerende preposisjonsfrase, som *en benk under treet og faren til*

bruden. Preposisjonsfraser regnes i norsk som underordna ledd i nominalet³³ (NRG:412). I parafase (B) har jeg brukt det sammensatte ordet *kaketype*. I norsk er det vanlig å regne med at det siste leddet i endosentriske sammensetninger oppfører seg som sammensetningas hode (Enger og Kristoffersen 2000: 131). Den semantiske likheten jeg regner med mellom eksempelsetninga og parafase A) og B), viser at den semantiske relasjonen mellom de to substantivene i nominalet godt kan uttrykkes med en struktur som underordner det etterfølgende substantivet.

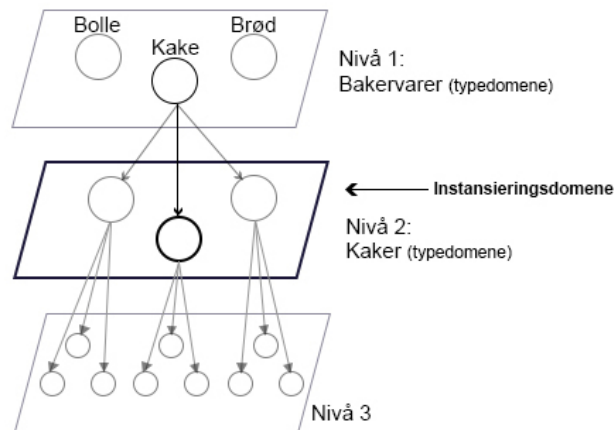
I B1 vil jeg kalle *slags* hodet i nominalkonstruksjonen. I 2.2.1 kom jeg inn på Langacker og Crofts definisjoner av hode som den delen av konstruksjonen som bidrar med den mest essensielle informasjonen om kategorien konstruksjonen betegner. I B1 ville det være langt mer naturlig å utelate ordet som betydde *kake*, enn typeordet. Sier man *De hadde bare ett slag*, gir det mindre informasjon enn eksempelsetninga med *én slags kaker*, men informasjonen er ikke nødvendigvis en annen; den er bare mindre spesifikk. Sier man derimot *De hadde bare én kake*, er betydninga en annen enn B1 i eksempelsetninga.

I betydning 1 er det altså typeordet *slags* som bidrar med den viktigste semantiske informasjonen i nominalet, og utgjør derfor ifølge Crofts definisjon hodet i nominalet. *Slags* er profilbestemmende i B1.

Da jeg parafaserte eksempelet på B1 med nominalfraser med morfemer som betyr *type* (*slag* og *-type*), var det fordi betydninga til disse typeordene er rimelig lik hva *slags* bidrar med i eksempelnominalet (jf. omtalen av *slags* i ordbøker 2.3.2). Typeord betyr (under)kategori, og for å gjøre rede for semantikken til hodet i 1-*slags*-S-konstruksjonen i B1 tar jeg derfor utgangspunkt i kategoriseringsteori (se 2.1.3). Mennesker skaper kategorier ved å generalisere skjemaer over tilfeller de har erfaring med. Et skjema for en kategori kan være mer eller mindre spesifikt. B1 av *én slags kake*, viser til ett kategoriskjema som er et mer spesifikt skjema enn det kategoriskjemaet vi har for *kake*. Færre tilfeller av typen *kake* vil passe inn i det mer spesifikke underskjemaet *en slags kake* enn i skjemaet for *kake*.

³³ For et alternativt syn på enkelte preposisjonsfraser, se Kinn (2001:216 f.)

EN SLAGS KAKE B1

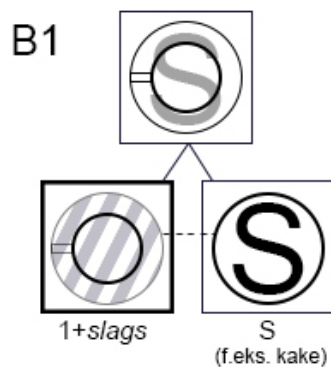
Figur 7

Nominalet instansieres i et mentalt typedomene, i likhet med andre generiske uttrykk (se 2.2.3). Men dette nivået er et annet enn det vi finner skjematisk av *kake* på (Nivå 1). Instansieringa befinner seg på nivå 2 i figur 7. Det er typenivået for *kake* og inneholder alle underkategorier av typen *kake*. Underkategoriene står for mer spesifiserte skjemaer av *kake* (f.eks. skjemaer for sjokoladekake og sandkake). Det nederste nivået er det mest spesifikke nivået i typehierarkiet, og sirklene på det nivået er konkrete instanser av typen. De svakt fargede pilene illustrerer hvilket skjema tilfellene kan passe.

I B1 kvantifiserer kvantoren antall underkategorier. I figur 7 er det én underkategori som er profilert. Hvis det var snakk om at noen hadde bakt *tre slags kaker*, ville jeg markert tre av sirklene i typedomenet for *kake*, nivå 2. Uttrykket *en slags kake* sier ikke i seg selv noe om hvilket slag som er dette ene slaget. Det er mulig det er *sandkake*, men det kan også være *sjokoladekake*.

Så lenge instansieringa skjer på et typeplan, er nominalet generisk. Betydninga til nominalet begrenser seg til at 1) det refererer generisk, og 2) skjemaet for den generiske referansen er mer spesifikt enn det mentale skjemaet for *kake*. Skjematisk kan vi si at betydning 1 av *1-slags-S*-konstruksjonen profilerer ett ubestemt skjema som er en mer spesifikk variant av skjemaet for det etterfølgende substantivet.

Jeg vil illustrere denne skjematisk definisjonen på et horisontalt plan som i figur 8.

Figur 8³⁴

Den øverste boksen skal forestille den skjematisk B1 av 1-*slags*-S-konstruksjonen. Den er komponert av en forestilling om *slag*, som er illustrert i boksen til venstre, og et skjematisk substantiv (S), som er illustrert i boksen til høyre. Den semantiske strukturen til *slag* (til venstre) kan man forestille seg er nivå 2 sett ovenfra. Den innerste og markerte ringen er underkategorien som profileres. En del av den kunnskapen mennesker har om *slag*, er at slaget inngår i et typehierarki og kan skilles fra andre *slag* av overordna typer. Den ytterste sirkelen skal symbolisere et overordna slag. I eksempelet over var det kake. Linjene mellom den profilerte sirkelen og det overordna slaget viser at man har en forståelse av at konseptet *slag* forholder seg til andre enheter, og da spesielt det overordna slaget.

Boksen til høyre skal illustrere et uspesifisert substantiv. Siden S ikke er instansiert, er det ikke avgrensa i et domene. Det er et generelt skjema for egenskaper. Disse kvalitetene fyller den ufullstendige semantiske strukturen til 1-*slags*. Området i strukturen som skal fylles, kalles u-stedet (e-site) fordi det er plass for å utfylle med semantisk informasjon som utdyper (elaborerer) skjemaet. Den stipla linja mellom det uspesifiserte substantivet og u-stedet, viser at i denne komposisjonen utdyper kvalitetene til S.

Når det semantiske innholdet i de to delene av konstruksjonen kombineres i en helhetlig struktur, er det *slag* som er profilbestemmende. Det vises i figuren ved at boksen til *slag* består av tykkere streker enn substantivets boks. Den helhetlige nominalkonstruksjonen 1-*slags*-S profilerer i betydning 1 konseptet *slag*.

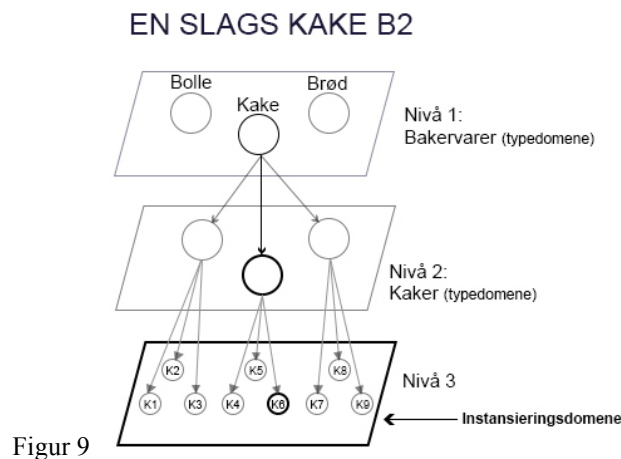
5.1.2 Betydning 2

De to ulike kategoriseringsstrategiene som Langacker (1987:369) regner med, nemlig *skjematisk kategorisering* og *prototypisk kategorisering* (se 2.1.3), kan relateres til de to ulike

³⁴ Den skjematisk framstillinga følger Langackers representasjoner av semantisk komposisjon slik de blant annet er i *Grammar and Conceptualization* (2000) s. 79,81,88, 89 etc. Disse skiller seg litt fra framstillingene i *Cognitive Grammar. A basic introduction* (2008), f.eks. s. 322.

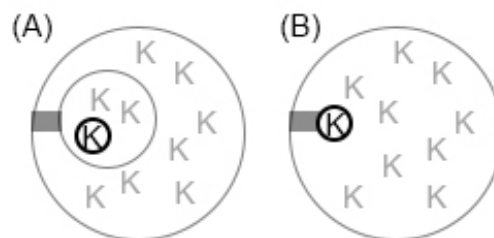
betydningene av 1-slags-S-konstruksjonen. I 5.1.1 ble B1 knytta til skjematisk kategorisering og altså de vertikale relasjonene i typehierarkiet, og her knyttes B2 til prototypekategorisering og ekstensjon av kategorier.

I 1.1 skrev jeg at B2 viser til et mindre typisk tilfelle av typen som det etterfølgende substantivet betegner. For å illustrere betydninga brukte jeg eksempelsetninga *Det er et slags bakeri, men jeg synes de har dårlig utvalg i bakerverer*. Her referer man ikke til *et slag av bakerier*, men til et spesifikt bakeri. Referansen er ikke generisk; det refereres ikke til hele slaget. Det instansieres ikke i et typedomene. Setninga bringer fram en konseptualisering hvor bakeriet er et spesifikt tilfelle av typen *bakeri*. Jeg vil illustrere dette i et typehierarki, og bruker igjen nominalfrasen *en slags kake..* I en setning som: «Etter middagen i går fikk jeg *en slags kake* av bestemor, men den var bare salt og rar,» vil det være naturlig å anta at frasen har det jeg kaller B2.

Figur 9

Her er det ikke lenger snakk om et slag av kake. De tre sirklene på nivået for kaketyperne (nivå 2) kan for eksempel representere *sjokoladekake*, *sandkake*, *bløtkake* og *fattigmann*. Men referansen befinner seg lavere i typehierarkiet. Nominalets referanse tolkes så spesifikt at det ikke finnes noe lavere nivå i typehierarkiet. Det kan være grunn til å sette spørsmålstegn ved om nivå 2 i det hele tatt aktiveres når språkbrukerne konseptualiserer betydning 2.

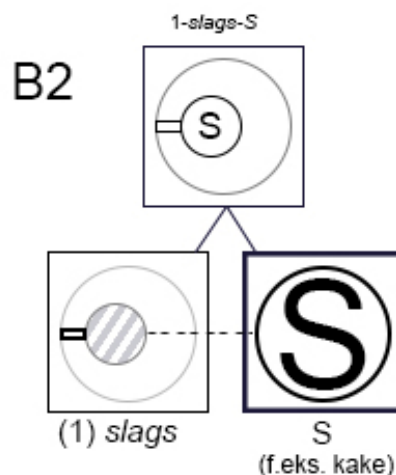

Figur 10

Figur 10 er en illustrasjon av typehierarkiet sett ovenfra. Den ytterste sirkelen er nivå 1, den neste sirkelen er nivå 2. I bunnen av typehierarkiet kan vi se instansene i

instansieringsdomenet; de er representert som k-er. I *en slags kake* B2 er det kun en av disse som er profilert. Det er k-en i den markerte sirkelen. Forskjellen mellom (A) og (B) er at jeg har valgt å ikke representere nivå 2 i (B). Jeg foreslår at dette nivået ikke er særlig framtrødende i den semantiske strukturen til B2. Derimot mener jeg forholdet mellom nivå 1 og 2 blir værende i den semantiske strukturen.

Hvis en skulle parafrasere B2, kan en bytte ut *slags* med et adjektivisk ord, for eksempel *et utypisk bakeri*³⁵. Dette harmonerer godt med forslaget om å regne med at forholdet mellom den ukjente underkategorien og overkategorien er mer framtrødende i den semantiske strukturen enn den ukjente underkategorien. Både *slags* (i B2) og *utypisk* bidrar med et tidsuavhengig forhold i nominalene de inngår i. Adjektiv profilerer tidsuavhengige forhold, mens substantiv profilerer regioner i mentale domener. Jeg vil derfor illustrere hva de ulike komponentene bidrar med i konstruksjonen slik:

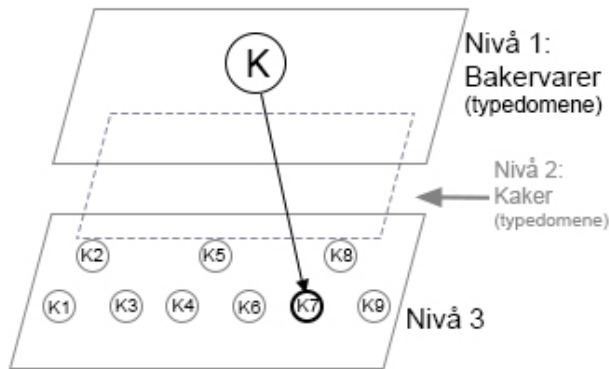

Figur 11³⁶

Her er det substantivet som er profilbestemmende (hodet). Substantivet bidrar med typekvaliteten for nominalet. Denne kvaliteten er skjematisk representert med en S for substantiv i figuren. (1) + *slags* modifierer typen substantivet profilerer. 1 står i parentes fordi komponenten 1 har et uklart og muligens tvetydig eller varierende bidrag (se 5.3). Det *slags* profilerer, er et forhold mellom en enhet (ev. en underkategori) og kategorien tilfellet er et eksempel på. Forholdet vil i et typehierarki representeres ved linja mellom overkategorien og instansen:

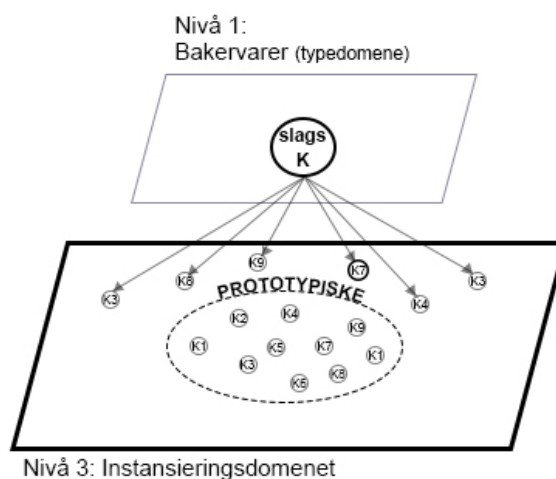
³⁵ *Et utypisk bakeri* er ikke helt synonymt med *et slags bakeri*. *Utypisk* er et mer konvensjonalisert ord for det utypiske. *Slags* uttrykker et subjektivt forbehold om kategoriseringa; dette blir omtalt i 5.1.3.3.

³⁶ Kommentaren i fotnote 34 gjelder her òg.

Figur 12

I ethvert brukstilfelle av et vanlig substantiv i et vanlig nominal som ikke fungerer generisk, er forholdet mellom instansen og kategorien det er en instansiering av, implisitt. Vi har en forståelse av at når vi velger et substantiv for å beskrive et tilfelle, indikerer vi at tilfellet tilhører den kategorien substantivet betegner. Denne forståelsen er grunnleggende for å kunne bruke språk. Slik sett kan bidraget til *slags* umiddelbart virke overflødig. At dette forholdet nevnes eksplisitt, gjør likevel forholdet mer framtrødende i brukernes konseptualisering. Inntil videre velger jeg å karakterisere betydninga *slags* bidrar med i betydning 2, som en metalingvistisk kommentar til typekategoriseringa taleren gjør av tilfellet som beskrives. Man ville ikke påkalle bevisstheten om forholdet mellom instansen og kategorien hvis det var som forventa. Instansen er ikke et typisk tilfelle. Typeklassifiseringa blir modifisert, og tydeligheten dempa. De mulige referentene er ikke de samme som S vanligvis kan referere til. I figure 13 vises instansieringsdomenet for typen *kake*. Her er det begrensa hva *kake* modifisert av *slags* kan vise til i instansieringsdomenet til *kake*.

Figur 13

Instansen plasseres i tilknytning til typedomenet det etterfølgende substantivet betegner. Ofte vil referenten befinne seg så vidt innafor typedomenet, men noen ganger kanskje også *utafor* typedomenet substantivet projiserer, se 5.1.3.3.

Det er to ting som spesifiseres om tilknytninga til typedomenet i 1-*slags*-S-konstruksjonen med betydning 2. Det er 1) at det eksisterer en tilknytning til typedomenet det etterfølgende substantivet betegner, og 2) at instansen ikke befinner seg innafor den delen av typedomenet som inneholder de mest prototypiske underkategoriene av typen det etterfølgende substantivet betegner. Slik impliserer betydning 2 av konstruksjonen, i likhet med andre uttrykk med *hedges*, at vi ser på kategorier som noe med intern struktur, jf. Lakoff (se 2.1.3.1).

5.1.3 Forholdet mellom B1 og B2

Jeg har nå beskrevet to mulige betydninger av 1-*slags*-S-konstruksjonen. Betydningene er distinkt forskjellige, og det er god grunn til å kalle konstruksjonen polysem. Den har ulike, men beslekta betydninger, akkurat slik definisjonen av polysemi krever (f.eks. Goddard 2011:23–24). I norske ordbøker er ordet *slags* oppført som polysemt (jf. 2.3.2). Jeg behandler konstruksjonen som en enhet (som blir argumentert for i 5.3 og 6.2). I dette delkapitlet beskrives relasjonen mellom B1 og B2. Det er tre ulike aspekter ved den semantiske strukturen til konstruksjonen som varierer. De interagerer med hverandre på ulike vis og kan alle sies å være graduelle. Den semantiske variasjonen skyldes hovedsakelig metonymi, det varierer hvilke deler av den konseptuelle strukturen som aktiveres og framheves. 5.1.3.1 handler om varierende profilering av de semantiske bidragene til komponentene. 5.1.3.2 handler om variasjonen mellom generisk og ikke-generisk referanse. 5.1.3.3 tar opp det semantiske bidraget til *slags* i konstruksjonen. Den semantiske strukturen til nominalkonstruksjonen varierer mellom å profilere en region og et forhold. Særlig denne variasjonen kan knyttes til grammatikalisering. Her kommer det fram variasjon mellom det subjektive og situasjonsbetinga på den ene sida og det objektive og leksikalsk inherente på den andre.

5.1.3.1 En parallell i pseudopartitiver: Reorganisering av figur og bakgrunn i binominaler

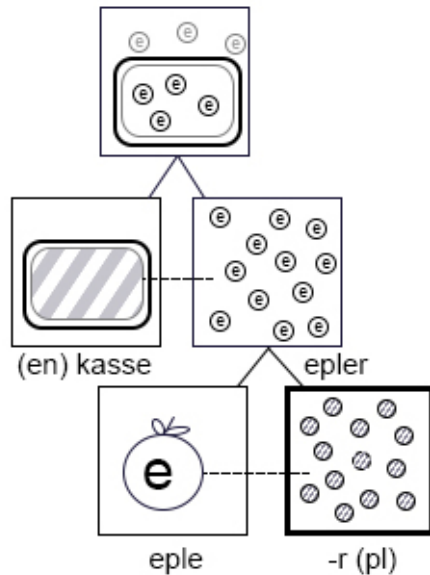
1-*slags*-S-konstruksjonen har flere likhetstrekk med de norske binominalene jeg presenterte som pseudopartitiver (2.3.1). Pseudopartitiver omfatter fraser med jukstaposisjonerte substantiv som *en kopp te* og *et stykke kake*. 1-*slags*-S-konstruksjonen likner særlig på den binominale konstruksjonen Kinn (2001:125) kaller *subtype construction*. Det er konstruksjoner med *en type* + S(substantiv), *en sort* + S og *et slag* + S. Kinn antar semantisk

ekstensjon fra prototypiske jukstaposisjonerte pseudopartitiver til jukstaposisjonerte subtypekonstruksjoner. Kvantoren her kongruerer i regelen med typeordet, og dette er en strukturell likhet mellom subtypekonstruksjonene og andre pseudopartitiver, som *en kopp vann*. Dette skiller subtypekonstruksjonene formelt fra 1-*slags*-S-konstruksjonen, siden disse ikke har klar kongruens med typeordet. Like fullt er den semantiske likheten mellom *en type potet(er)* og *en slags potet(er)* slående. Både konstruksjonen med *type* og den med *slags* kan tolkes omtrent slik jeg har beskrevet B1 og B2 over. Det kan være snakk om en konkret potet/konkrete poteter (instanser) som er utypiske for kategorien *potet*, eller man kan snakke generisk om et slag poteter (for eksempel Ringerikspotet). På grunn av den iøynefallende semantiske likheten mellom disse to typene av binominale konstruksjoner vil jeg se nærmere på hvordan Kinn (2001) analyserer den semantiske strukturen til norske pseudopartitiver.

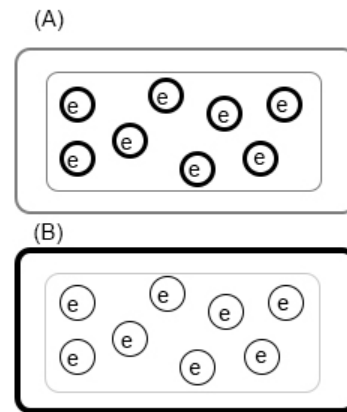
De jukstaposisjonerte pseudopartitivene består av to substantiver. Begge substantivene profilerer i utgangspunktet hver sin enhet, og i den semantiske komposisjonen bidrar de begge med betydning. Det første substantivet uttrykker en kategorisering som primært er kvantitativ, og det etterfølgende substantivet kategoriserer kvalitativt (Kinn 2001: 124). Diskusjonen om hvilket av de to substantivene som bør kalles hode, har fått god plass i litteraturen (se bl.a. Lie 2003:24; Delsing 1993:209–210; NRG:237; Kinn 2001).

Basert på hvordan adjektiv i predikativ kongruerer med pseudopartitiver i subjektsposisjon, foreslår Delsing (1993:209–210) to ulike underliggende syntaktiske strukturer. Han knytter den varierende strukturen til den tvetydige semantikken til det første substantivet i binominalet. Det kan tolkes som et måleord eller tolkes mer konkret som et selvstendig objekt med innhold. Kinn sier seg langt på vei enig i de tidligere analysene av pseudopartitivene som tvetydige, men formulerer selv innsikten innafor et kognitivt rammeverk. De to substantivene som jukstaposisjoneres i pseudopartitiver, skriver Kinn er svakt koreferensielle. Det er måten de refererer på, som er ulik. Konteksten kan avgjøre hvilken del av informasjonen som tolkes som mest vesentlig. Med utgangspunkt i definisjonen av hode som elementet som bidrar med den mest essensielle informasjonen om kategorien konstruksjonen betegner (se 2.2.1), er altså konteksten avgjørende for hva som oppfattes som hode. Kinn (2001:187) eksemplifiserer hvordan verbets semantikk kan styre tolkningene våre, med *tre kasser epler* i to ulike kontekster.

Den sammensatte strukturen til *en kasse epler* kan framstilles som i figur 14:

Figur 14³⁷

Figur 15

Eplene inni kassa og kassa som beholder korefererer. I komposisjonen har jeg ikke markert hva som er profildeterminerende i komposisjonen. I setningene under er verbet grunnleggende for hvilken del av referansen som er mest framtreddende i vår konseptualisering av nominalet.

- (1) *Tre kassar eple blei stabla oppå kvarandre.*
- (2) *Tre kassar eple trilla ut på golvet.* (Kinn 2001:87)

Når man *stabler*, er det kassar man stabler. Man konseptualiserer *kassar* som fysiske objekter. Eplene fyller ut den semantiske strukturen til kassene. I figur 15 (B) har jeg illustrert kassa som framtreddende i konseptualiseringa. I (2) er det eplene som *triller*. Objekter må være runde for å trille; det er derfor ingen tvil om at man konseptualiserer eplene som det som triller, jf. figur 15 (A). *Tre kassar* bidrar også i konseptualiseringa, men ikke som fysiske kassar, kun som en kvantitativ avgrensning av *epler*. Da har *kassar* en svekka betydning, og det oppfattes som en kvantor/et måleord.

I mange kontekster vil det ikke være like klart hva som er den mest vesentlige informasjonen. Langacker opererer med flerhoda konstruksjoner (se 2.1.1). Når det er snakk om koreferanse, er det mulig begge elementene er like gode hodekandidater og i samme grad profilerer det som konstruksjonen som helhet profilerer. Hva som sees som den mest essensielle semantiske informasjonen, varierer med konteksten, og da kan begge nominalene være like vesentlige. Uansett er det ikke et klart skille mellom hvilke pseudopartitiver som har den ene eller den andre semantiske strukturen. Hvis jeg snakker om at jeg *kjøpte tre kassar epler*, er det ingenting ved verbet som avslører om den semantiske strukturen er på den ene eller den andre måten. Det er mulig sammenhengen krever en tolkning hvor eplene er det

³⁷ Kommentar i fotnote 34 gjelder også her.

viktigste, den mest essensielle informasjonen. Det kan være vi er opptatt av eplene fordi vi skal lage eplekake, men det er også mulig at den mest essensielle informasjonen for taler og tilhører er de tre kassene, for eksempel fordi man er redd kassene vil ta for mye plass på lageret. Siden hodet kan være på ulike substantiv i ett og samme nominal og det ikke er «synlig», er det rimelig å regne med en graduell forskjell.

I pseudopartitivene ser vi at det er en endring av hva som profileres. Profilerer er en spesialisering av menneskers generelle kognitive evne til å se noe som mer framtrædende enn noe annet; det er et figur-bakgrunn-fenomen. Det kvantifiserende nominalet går fra å være framtrædende til å være i bakgrunn. Det etterfølgende substantivet blir mer framtrædende. Forskjellen mellom nominalfrasene i (1) og (2) er hvilken del av den semantiske strukturen vi fokuserer på. Endringa kan betegnes som metonymi og reanalyse. *Epler* og *kasse* befant seg innafor samme konseptualisering, og hva som primært blir betegna, forskyves. Når en strukturelt lik pseudopartitiv tolkes med en annen semantisk struktur, kan vi si at det har skjedd en reanalyse. En oppfatter ikke lenger at *tre* og *epler* modifierer/kvantifiserer eller fyller ut den semantiske strukturen til *kasse*, men at *tre kasser* modifierer/kvantifiserer *epler*.

Kinn (2001) skriver det ikke er noen endring i de referensielle egenskapene til det semantiske innholdet etter reorganiseringa av hva som profileres. Jeg vil likevel presisere at objektet *kasse* har kommet så i bakgrunn at det iallfall på et vis har mista deler av sin semantiske struktur, mer spesifikt at *kasse* i (2) har mista den delen av den semantiske strukturen som var forestillinga om et fysisk objekt. Ordet *kasse* kan selvfølgelig fortsatt vekke assosiasjoner til et slikt objekt, men det er ikke nødvendig, slik det er i (1). Betydninga til *kasse* er bleika i (2). Kinn framstiller også utviklinga som en grammatikaliseringssti hvor det kvantifiserende nominalet blir en kvantor med mer skjematisk betydning enn det opprinnelige nominalet.

Den semantiske variasjonen vi ser ved 1-*slags*-S-konstruksjonen, er til dels av samme type som variasjonen ved pseudopartitiver. Ettersom jeg ser på konstruksjonen synkront, tas ikke eventuell motivasjon for diakron endring opp. Parafraseringa i 5.1.1 og 5.1.2 av B1 og B2 viste at en av forskjellene mellom betydningene var om *slags* eller S ble oppfatta som hodet. Konteksten kan være med på å avgjøre hvordan vi konseptualiserer en forekomst av 1-*slags*-S-konstruksjonen. I korpustreffene under kan *slags*-nominalene oppfattes med referanse til et slag.

2872: *Noen mente sykdommen var venerisk, andre at den var en slags skjorbuk, andre igjen at den høyeste grad av sykdommen var spedalskhet.*

995: *Hun kunne også steke en slags pannekake med smør [...]*

8095: *Jeg drakk teen i små slurker. Det var en slags krydderte , det var nok ikke fars innkjøp .*

I 2872 er det noen som identifiserer sykdommen som omtales, som en undergruppe av skjorbuk. Sykdom er et abstrakt, brukes ofte som et utelendig ord som kan sies å referere generisk til konseptet *sykdom*, som i *den vinteren var det mye sykdom*. Abstrakte generiske ord kan iblant individualiseres (NRG:144). Den vanligste måten å individualisere sykdom på er ved å snakke om typer av sykdom, slik som i 2872. Hadde man sagt *sykdommen var skjorbuk*, ville man identifisert sykdomstypen det var snakk om, med *skjorbuk*. Ved å si at det var *en slags skjorbuk*, går det fram at det er snakk om et slag av skjorbuk, altså en undergruppe. Selv klarer jeg ikke å forestille meg noen kontekst hvor *en skjorbuk* er grammatisk.

I 995 kan det ikke være snakk om at *hun* klarte eller iblant stekte en pannekake med spesifikk referanse. Man ville iallfall ikke sagt *en pannekake*. Her er det naturlig å tolke det generisk som en undergruppe av pannekaker som hun kunne steke. (Det er også mulig å se på det som uspesifikk referanse.)

I 8095 var teen en slags krydderte. *Det* brukes til å vise tilbake på teen, og da må det oppfattes som masse. Masse er ikke-individualisert og oppfattes også bare som et generelt konsept med felles egenskaper. En individualisering her vil også vise til en mer spesifikk type av massen. Det vil være helt naturlig å tolke det som at tetypen jeg-personen drakk, var en undergruppe av krydderte.

Forestillinga om *slag* er abstrakt, og få kontekster vil holde seg like godt innafor de abstrakte konseptualiseringene som 2872. Det konkrete ved henholdsvis *kake* og *te* gjør at de lettere vil kunne bli oppfatta som refererende. (De er mer prototypiske substantiv.) En del kontekster vil ytterligere fremme fokuset på kvalitetene framfor slaget. Jeg mener *Jeg drakk en slags urtete*, og *Vi spiste en slags pannekake*, muligens kan oppfattes som generiske Men det er klart at te- og pannekake-kvalitetene trer sterkere fram. Verbet fremmer en tolkning hvor man gjør noe med noe konkret, man kan ikke spise *slag*.

Siden *slags* er abstrakt og lite egna i konseptualiseringer som tar utgangspunkt i konkrete situasjoner, mener jeg vi kan regne S som hode i de fleste kontekster hvor man ikke snakker om slag på et overordna, taksonomisk eller abstrakt vis. Jeg mener likevel ikke at det følger at referansen ikke er generisk. (*Vi spiste en slags kake hver eneste dag i hele fjor*. Ikke en konkret kake.)

Det norrøne svaret på 1-*slags*-S-konstruksjonen hadde både 1 og *slags* genitivsmarkert (jf. 2.3.1), og det tyder på underordning. I pseudopartitivene var det derimot det siste av

nominalene som stod i genitiv i norrønt. Om den semantiske variasjonen i profileringa er den samme i dagens pseudopartitiver og dagens 1-*slags*-S-konstruksjoner, kan det se ut til å ha vært en litt annen utvikling. Subtypekonstruksjonene med *type*, *slag* og *sort*, kan ha spilt en rolle (se 6.2.4).

Jeg har foreslått at vi ser den samme variasjonen i hva som oppfattes som hode i pseudopartitiver og 1-*slags*-S-konstruksjonen, og denne variasjonen er en av de semantiske forskjellene mellom B1 og B2. Fortsatt har jeg forsøkt å holde konseptualiseringene jeg beskriver, på typenivå. I det neste delkapitlet vil jeg se på hvordan nominalfraser med *en slags* som helt klart har spesifikk referanse, henger sammen med konseptualiseringene jeg har beskrevet på typenivå. Profilering av S fremmer likheten med vanlige norske nominalfraser med adjektiv og kan ha spilt en rolle for strukturelle likheter mellom 1-*slags*-S-konstruksjonen og nominalfraser med adjektiv.

5.1.3.2 Skillet mellom generisk referanse og referanse til instans

I engelske nominale *type noun constructions* er det semantisk hovedskillet ifølge Brems (2011) om nominalet konseptualiseres som et tilfelle på det mest spesifikke nivået eller som en type i typedomenet:

[...] *the main constructional semantic divide between head noun and modifier uses is that the head noun use construes its meaning in type space, whereas the modifier and postdeterminer uses essentially refer to instances. (Brems 2011:327)*

Også i norsk er dette et vesentlig skille mellom de ulike betydningene av 1-*slags*-S-konstruksjonen (jf. 5.1.2), og ett av skillene mellom det jeg har kalt betydning 1 og 2. I B1 bidrar kvaliteten til *slag* med den mest essensielle informasjonen om det nominalet profilerer, og da instansieres betydninga i et typedomene, med andre ord er da betydninga generisk. I B2 refereres det til tilfeller på det mest spesifiserte nivået i typehierarkiet. De to typene kan som vi så i 5.1.1 og 5.1.2, knyttes til henholdsvis adjektivisk og substantivisk bruk, men som jeg kom inn på i 5.1.3.1, kan det kanskje også være tilfeller hvor nominalet oppfattes på et typeplan, samtidig som den kvalitative klassifiseringa er viktigere enn *typeindividualiseringa*.

Klassifisering av referanse er et minefelt (jf. 3.3). Referansebegrepet forholder seg til det «universet» deltakerne i språklig kommunikasjon opererer innafor (NRG:50). Carlsson (2012) framhever nødvendigheten av store mengder kontekst for å avgjøre om uttrykk har generisk referanse. Ofte er heller ikke all verdens kontekst tilstrekkelig for å avgjøre entydig hvilken form for referanse taleren ønsket å uttrykke. Ulike tilnærminger til referanse opererer

med kategorier av referansetyper som er ulikt definert, og konsensus om definisjonene er ikke nådd. Med en kognitiv tilnærming er det naturlig å regne med at det ikke er strenge, absolutte skiller mellom ulike former for referanse. Når tilnærminga ser på konseptualisering som individuelle mentale størrelser, åpner en også for at enkeltmennesker som forholder seg til de samme ytre språkkonvensjonene, konseptualiserer referanse på ulike måter. Ifølge Langacker skiller ikke-spesifikk og generisk referanse seg minimalt (1991:75). Det er kvalitetene til referenten som står i fokus. Både når man bruker en ubestemt entallsnominalfrase med hypotetisk ikke-spesifikk referanse og generisk referanse, konseptualiseres referansen som et arbitrært tilfelle av typen i et mentalt domene som representerer noe annet enn vår faktiske forestilling av verden.

De konvensjonaliserte refleksene av referanse i språket er få. Borthen (2002:24) argumenterer for at det som er felles for nakne entallsfraser i norsk uavhengig av om de er ikke-predikativ eller predikativledd, er at de har typefokus (se 2.2.3). Samtidig kan man bruke entallsfraser med både determinativet *en/ei/et* og substantivet i bestemt form med generisk referanse. 1-slags-S-konstruksjonen ser ut til å mangle muligheten til å forekomme uten grunningselement, altså *en, ei, et* og *noe(/n)* (jf. 4.1.3), og kan ikke vise denne mulige refleksen.

Metonymisk variasjon mellom instans og type er gjennomgripende kommunikasjon. Taylor (2003:125) nevner relasjonen mellom instans og type som metonymi. Han eksemplifiserer med hvordan en butikkansatt kan si at *denne jakka er den vi selger mest av*. Det er ikke den konkrete jakka den butikkansatte viser fram, de selger mest av. Variasjonen mellom referanse til instans og til slag forekommer i mange språklige uttrykk, og mulighetene for tvetydighet er mange.

Hvis jeg bare spiste en slags kake da jeg var liten (fordi mammaen min bare kunne bake delfiakake), må forestillinga om slaget inn i den faktiske forestillinga av da jeg var liten, til tross for at kakeslaget befinner seg i et strukturelt domene eller på typeplan. I setninger som *Jeg spiser en slags kake*, kan man fortsatt oppfatte *kake* først og fremst som et slag. For eksempel om man nettopp har blitt spurt om man til tross for at man er diabetiker, spiser kake i jula. Da kan man svare at man spiser et slag av kake bakt med kunstig sukker. I kontekster hvor det eksisterer en konkret kake som spises, vil man heller tolke *en slags kake* som det som spises. En del abstrakte konsepter har ikke den samme muligheten for å oppfattes som konkret til stede i situasjoner i den virkelige verden, og vil derfor sjeldnere kreve en slik tolkning. Corbett (2000:85–86) skriver at uttellelige ord for masse gjerne får en typebetydning i det de

kvantifiseres. Ved 1-*slags*-S-konstruksjonen ser *en* ut til å kvantifisere *slag* eller masseordet, og det kan tenkes å fremme en generisk tolkning, som i 11789.

11789: *MSG er MonoSodiumGlutamat, det er et slags salt som smaker godt [...]*

Konsepter som planter, dyr, kaker og liknende har konvensjonelle og relevante undergrupper, og de vil man lettere gi en generisk undergruppertolkning. Sykdom i 3622 er abstrakt, ofte utelleglig og har konvensjonelle undergrupper.

3622: *Noen ganger var det en slags sykdom, andre ganger en annen.*

Alle de ulike variablene som kan spille inn på tolkninga, er en metodisk utfordring. Men de metodiske vanskene med å skille generisk og ikke-generisk referanse begrenses ikke til språkvitenskapelige undersøkelser; det er også en indikasjon på et diffust skille og/eller mulighet for tvetydighet for språkbrukerne.

Det er formelle egenskaper ved konstruksjonen som kan støtte begge tolkningene. 1-*slags*-S-konstruksjonen brukes klart mest med sg. S (se tall presentert i 4.1.2). Til og med når plassen 1 fylles av tall over én, som i:

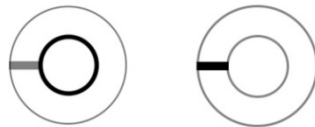
3202: *man skiller som regel mellom tre slags bøyning, Nominalbøyning [...]*

Det finnes flere eksempler i vedlegg 8. *En/ei/et* er som nevnt et grunningselement som grunner instansen i instansieringsdomenet i tillegg til å kvantifisere. I setninger hvor S er et konkret substantiv i entall i en kontekst som åpner for at det vises til et virkelig tilfelle, er det lett å tolke *en/ei/et* som om det står til S, særlig om S er framtrædende i den semantiske konseptualiseringa (profilert, jf. 5.1.3.1). Om *slags* oppfattes modifierende (som beskrevet i 5.1.2 og som jeg kommer tilbake til i 5.1.3.3), blir likheten mellom 1-*slags*-S-konstruksjonen og en entallsnominalfrase med et modifierende adjektiv desto større, og en slik omtolking av strukturen enda mer sannsynlig. I pseudopartitiver er derimot ikke en slik variasjon i hva *en/et* grunner eller står til, like nærliggende; det andre substantivet (tilsvarende S) er oftest et utelleglig ord eller et tellelig ord i flertall³⁸. 1-*slags*-S-konstruksjonen har altså mer felles med entallsnominalfraser med adjektiv før hode enn det pseudopartitiver har. Likheten har sannsynligvis motivert oppkomsten av det uvanlige morfosyntaktiske forholdet mellom konstruksjonen med S i entall og S i flertall (se 6.2.4).

³⁸ Her bygger jeg på egen forståelse av bruk av pseudopartitiver (en boks erter/*ert, en kasse bøker/*bok).

5.1.3.3 Den metalingvistiske kommentaren

Jeg har nå beskrevet forholdet mellom profilering av henholdsvis den semantiske strukturen *slags* og S bidrar med (5.1.3.1) og forholdet mellom instansiering av en type (generisk) og et tilfelle av denne typen (5.1.3.2). Som det gikk fram av 5.1.2, profilerte ordet *slags* et forhold og ikke en region i B2. Forestillinga om at kategoriserte konsepter og (under)kategorier forholder seg på ulike vis til overkategorien sin, er som sagt en del av den semantiske strukturen til ord som *slag*, *type* og *kategori*. Her kan relasjonen mellom *forholdet* og *regionen* beskrives på samme måte som forholdet mellom *slags* og S i 5.1.3.1. Forholdet har i mange kontekster vært så framtrepende i den semantiske strukturen at det til slutt har blitt oppfatta som det viktigste bidraget i komposisjonen, jf. figur 10 og 12 i 5.1.2. Selve profileringsskiftet kan illustreres slik:

Figur 16

Overgangen fra å betegne en region til å betegne et forhold er vanlig ved grammatikalisering. Grammatikalisering av preposisjoner fra substantiv generelt og kroppsdelar spesielt regnes som særlig vanlige endringer ved grammatikalisering (Heine og Kuteva 2002: 47,53,169).

I 5.1.2 påpekte jeg at så lenge alle tilfeller har et slikt forhold til typen som profileres i nominalet, må vi regne med at det er noe særskilt ved kategoriseringa som gjør at man kommenterer forholdet eksplisitt ved å bruke 1-*slags*-S-konstruksjonen. Det som er felles for alle tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen i B2, er at de er utypiske medlemmer av kategorien. Det utypiske kan også framkomme i utsagn hvor man refererer til faktiske undergrupper. Når også en gruppe klassifiseres som et slag av S, kan man i flere tilfeller lure på hvorfor det måtte presiseres at de var et *slag* av S, som i:

1910: [forslagene] var formulert slik at de ville betydd forbud mot naturlig fødte eneggede tvillinger, som jo er en slags kloner.

Her har *naturlig fødte eneggede tvillinger* generisk referanse, og man kan lure på hvorfor man ikke bare sier at de er kloner. Den som har skrevet dette, lar *eneggede tvillinger* inngå i sin definisjon av *kloner*. Det er tydelig at undergruppa brukes for å få fram at det er en særskilt undergruppe, og ikke bare menneskers typiske forestillinger om kloner (folkekategorien). Slik bruk framhever det særlige forholdet til overkategorien, og er en «hedging» av kategoriseringa, en metalingvistisk kommentar til kategoriseringa. Som foreslått over har forholdet blitt det primære bidraget til *slags* i en del tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen.

Det nominalene refererer til, er tvilsomme medlemmer av kategorien, og trenger faktisk ikke engang nødvendigvis å inngå i kategorien, for eksempel som her:

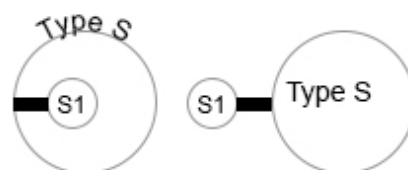
11373: *I dag er jeg en slags Ingrid Espelid.*

5684: *En slags gjest i mitt eget liv.*

4687: *En slags Maos lille røde.*

I disse setningene vil jeg si at nominalets referent eller instansen ikke befinner seg i kategorien S konvensjonelt betegner. Det er kun Ingrid Espelid som inngår i kategorien *Ingrid Espelid*. Samtidig er det mulig for andre enn Ingrid Espelid å kalle seg *en Ingrid Espelid* uten *slags*. Vi ville da regne med at *Ingrid Espelid* brukes metaforisk for å indikere en instans som besitter de egenskapene til Ingrid Espelid som er mest framtrødende i folks bevissthet, for eksempel evne til å lage god mat. Siden denne bruken er mulig både med og uten *slags*, kan man si at *slags* ikke endrer forholdet til kategorien. En bør også regne med at *en Ingrid Espelid* kan vise til en kategori av mennesker med disse egenskapene. Denne metaforiske bruken er likevel ukonvensjonell; det er en *ad hoc* utviding av kategorien. Tilstedeværelsen av *slags* framhever at det etterfølgende er en ukonvensjonell klassifisering. Hvis vi ser på nominalfraser som 4687, er det klart at uten kontekst og *slags* ville den oppfattes som en fullgod utgivelse av Maos tekst, men tilstedeværelsen av *slags* gjør en oppmerksom på at det ikke stemmer. Antakelig er det snakk om noe som ikke inngår i den konvensjonelle kategorien, og at det er en metaforisk ekstensjon i nominalet. Ordet *slags* bidrar til denne tolkinga. Instansen kan være et perifert medlem av kategorien eller medlem som konvensjonelt har stått på utsiden av kategorien, men med likheter som kan motivere en ekstensjon av kategorien.

Det er naturlig å regne med at bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen har blitt utvida slik at den forekommer i flere kontekster, samtidig som semantikken har blitt mer skjematisk. Skjematisering og utviding av bruksområde regnes som typiske trekk ved grammatikalisering (Hopper og Traugott 2003:101 f.).

Figur 17

I figur 17 står de to store sirkelene for kategorien som S betegner. Den lille sirkelen er et tilfelle som kan regnes til typen S. I figuren til venstre vises et intrinsisk forhold til kategorien S betegner. Her er det spesifisert at tilfellet er av typen S betegner. I figuren til høyre sies det

ikke noe om tilfellet kan plasseres innafør kategorien S betegner. Her er det et forhold, og forholdet er ikke typisk.

Til tross for at både *en utypisk kake* og *en slags kake* vekker en forestilling om et ikke-typisk tilfelle, er det en grunnleggende forskjell på hva *slags* (B2) og *utypisk* bidrar med i en nominalfrase. Adjektivet *utypisk* kan man regne med har en objektiv konvensjonell betydning i språksamfunnet. Det brukes når man har en klar formening om at konvensjonen blant mange talere er at referenten er et utypisk eksemplar; *slags* tar utgangspunkt i et subjektivt forbehold om kategorisering som ikke *nødvendigvis* forholder seg til konvensjonelle oppfatninger av hva som er typisk. 1-*slags* har derfor heller ikke de samme innarbeida konvensjonelle grammatiske implikasjonene. Det kan gjøre rede for forskjellen i akseptabilitet i setningene under:

Det er et slags bakeri, men de har ikke noe særlig utvalg i bakervarer.
? Det er et utypisk bakeri, men de har ikke noe særlig utvalg ...
Det er et utypisk bakeri fordi de ikke har noe særlig utvalg i bakervarer.
? Det er et slags bakeri fordi de ikke har noe særlig ...

Den konvensjonelle logiske sammenkoblinga av utsagn tar ikke hensyn til det subjektive forbeholdet om den språklige kategoriseringa. Akseptabiliteten kan også henge sammen med 1-*slags*-S-konstruksjonens tvetydighet. B1 impliserer ikke at slaget er utypisk, og typiske egenskaper ville derfor ikke stå i motsetning slik at en konjunksjon som *men* ikke ville passe.

Den metalingvistiske kommentaren er et subjektivt forbehold, og det har skjedd en subjektivisering av den opprinnelige betydninga knytta til en konkret objektiv oppfatning av *slag*. Brems (2011) beskrev som nevnt (2.3.3) utviklinga av typekonstruksjoner i engelsk som subjektivisering, og dette blir også knytta til grammatikalisering (Traugott 1989).

Når man ser på hva som oftest følger etter *en slags* i skriftspråskorpuset LBK³⁹, er det tegnet «» (se vedlegg 11). Anførselstegn skal brukes ved «uttrykk som skribenten bruker med forbehold» (Vinje 2009: 39). En slik bruk finnes i en god del treff fra korpus, som disse:

3323: *Markedsøkonomiens utvikling Presentasjon av stegene i økonomifagets idéhistorie, en slags «ex.phil. for økonomer»*
2221: *Kanskje må han spe på med brokker av andre språk, som et slags «politisk esperanto»*
1226: *Man snakket om å opprette en stilling som en slags «chief executive» som kunne lede regjeringens daglige drift.*

Det første belegget er fra en bokomtale hvor den som har skrevet, har kommet opp med en kreativ klassifisering av boka. Det siste er et eksempel på at det brukes et ord som taleren

³⁹ Frekvensen undersøkte jeg ved hjelp av Glossa (ILN 2012c). Lister over de mest frekvente språklige og ikke-språklige elementene som følger *en slags* og *et slags* i ulike korpus, finnes i vedlegg 11.

muligens ikke tror er godtatt som norsk. Det er eksempler på bruk av anførselstegn før uttrykk som stammer fra andre språk enn norsk. Det viser også at *en slags* ofte brukes sammen med uvanlige uttrykk, og tyder på at 1-*slags*-S-konstruksjonen brukes som en metalingvistisk markør.

Denne bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen bør sees i sammenheng med bruken av typekonstruksjoner i engelsk. *kinda* og *sorta* kan brukes som en metalingvistisk modifikator også av andre språklige elementer enn nominaler (2.3.3), og uttrykker også da et forbehold om kategoriseringa og valg av uttrykksmåte. Funksjonen er lik, men det kombinatoriske potensialet er utvida. Da jeg omtalte 1-*slags*-S-konstruksjonens morfosyntaktiske egenskaper (4.2.1), nevnte jeg at det helt marginalt eksisterer enkelte belegg på 1-*slags* som ikke er fulgt av substantiv. Noen brukere av norsk har tilsynelatende utvida det kombinatoriske potensialet til 1-*slags* slik at det kan modifisere andre elementer enn S. Det er få forekomster i korpus som entydig kan tolkes som adverb eller diskurspartikler, men i en rekke belegg på konstruksjonen er det en mulig tolkning. Belegg som åpner for reanalyse, oppstår på grunn av inherente semantiske og funksjonelle egenskaper ved konstruksjonen. Siden 1-*slags*-S-konstruksjonen i B2 ofte uttrykker at taleren er usikker på hvilket ord som er riktig, må man regne med at taleren ofte ombestemmer seg, og starter beskrivelsen på nytt.

11076: ...*det blir en slags ... samfunnet er så tolerant at man* [...]

11017 [...] *det var en slags stor ... det er et oppgjør med* [...]

I disse to setningene ser det ut som den som har skrevet, ønsker å vise at taleren er usikker på hvordan noe skal sies, og starter på nytt igjen. (Disse to er fra tv-tekst.) Noen ganger vil 1-*slags* fungere som et venteord, fyllord man bruker mens man leter etter det rette ordet:

7079: *Hun kjente en slags ... en slags triumf over at andre* [...]

9524: *Som om jeg var en slags ... en slags liten flyfille som lå* [...]

Denne typen forekomster er nok langt mer vanlig muntlig enn skriftlig. Et søk på hvilke ord som vanligvis følger etter tekststrengen *en slags* i den norske delen av talespråkkorpuset *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen mfl. 2009a), viser at nølelyden, transkribert «e»⁴⁰, er vanligst. Den kommer etter *en slags* i 8 belegg, og ikke noe annet forekommer mer enn én gang rett etter *en slags* (se vedlegg 11). En må regne med at det eksisterer mange uttrykk med

⁴⁰ Informasjon henta fra transkripsjonsveiledninga (Johannessen mfl. 2009b).

1-*slags* der ute som på grunn av den høye frekvensen av famlende formuleringer i de nærmeste omgivelsene lett kan komme til å bli reanalysert. Jeg har særlig merket meg disse:

7281: *Dette er min stund. En slags alene.*

7295: [...] *Kanskje jeg blir lurt, en slags bestjålet?*

7304: [...] *og jeg er en slags lykkelig.*

Det er få belegg som disse, men her ser det ut som om taleren oppfatter 1-*slags* som en metalingvistisk markør for usikkerhet om klassifisering(,) som er syntaktisk generalisert utover den opprinnelige adjektiviske bruken. Her oppfører 1-*slags* seg mer som et adverb. Eksempelene er fra Vigdis Hjorths *Tredve dager i Sandeffjord* (som ligger i LBK). Det er interessant at alle tre befinner seg i en bok hos én forfatter siden det øker sannsynligheten for at det ikke bare er en «uheldig» formulering som bryter med forfatterens språkfølelse. Sannsynligvis er dette formuleringer som stemmer med Hjorths mentale språkssystem. Særlig i 7304 og 7295 er det usannsynlig at det er brukt som et virkemiddel for å skape en følelse av avbrutt setning eller nominalfrase. I utgangspunktet er det vanligere å si «Jeg er lykkelig» enn for eksempel «Jeg er en lykkelig kvinne.» I 7295 er det vanskelig å forestille seg hvordan man skulle avsluttet.

Også tilfeller hvor 1-*slags* modifierer flerorda ytringer, kan ha bidratt til slik reanalyse:

654: *Natten skal ha vært gemyttelig, som et slags stille før stormen.*

749: *...som et slags takk for sist.*

3451: *...som et slags «storebror ser deg».*

Her blir hele konseptet frasen uttrykker modifisert av 1-*slags*. Alle disse frasene kan oppfattes som nominaliserte regioner. Likevel er det ikke umulig at noen språkbrukere vil komme til å tolke bruken av 1-*slags* som en diskurspartikkel med rekkevidde over hele setninger.

Dette avsnittet (5.1.3.3) har gått inn på variasjonen mellom betydninga *slag* og en subjektiv forbeholdsfunksjon. Flere paralleller mellom den norske 1-*slags*-S-konstruksjonen og lagdelinga av engelske typekonstruksjoner har blitt trukket; i 5.1.5 blir felles tendenser ved variasjon og utvikling av typeord tatt opp grundigere.

5.1.4 Semantikk og morfosyntaks

Jeg har beskrevet to klart atskilte betydninger av 1-*slags*-S-konstruksjonen og tre semantiske kontinua semantikken ser ut til å variere langs (overgang mellom profilering av *slags* og S, mellom generisk og ikke-generisk og hva *slags*' bidrag i konstruksjonen er). Den semantiske

variasjonen er så stor at man kan kalle 1-*slags*-S-konstruksjonen polysem, men siden det ser ut til å være kontinua mellom alle de semantiske variantene, kan den sees som én konstruksjon som oppfattes som en enhet på den semantiske sida, lik andre utvida kategorier med intern struktur. Ikke alle medlemmene har fellestrekk, men alle medlemmene har noen fellestrekk med andre medlemmer av kategorien (jf. 2.1.3). 5.1.3.1–5.1.3.3 skiller ut noen kategorier innafor det semantiske kontinuumet for å se om det er ulikheter i frekvens og/eller morfosyntaktisk oppførsel mellom dem. Siden jeg er særlig interessert i vekslinga i kongruensmønster (jf. 4.1), blir beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen med entydig n. pl. S sentrale (vedlegg 3). De systematisk utvalgte 105 treffene (se 3.2.2 og vedlegg 7) danner grunnlaget for stikkprøver på frekvens i entall.

5.1.4.1 Klart kvantifiserte tilfeller av slag

Tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor kvantoren tydelig kvantifiserer antall typer og det er typefokus, befinner seg som et ytterpunkt i den semantiske variasjonen. Referansen befinner seg tydelig i et typedomene; den kan parafraseres *en type av S* eller *en S-type* (jf.5.1.1). Når slaget kvantifiseres, viser ikke konstruksjonen i seg selv noe metalingvistisk forbehold. I tale kan den skilles fra tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen med betydning i andre deler av det semantiske kontinuumet fordi 1 gjerne har ekstra trykk. Denne kategorien er et ytterpunkt i det semantiske kontinuumet i den grad at man kunne vurdere å kalle det en separat konstruksjon. Den burde da klassifiseres sammen med *slags*-konstruksjoner med andre tallord (se 5.2.1). Eksempler:

6311: *Skjønt én slags aktivitet, om en da kunne kalle det en aktivitet, ble ennå holdt ved like i enkelte deler av Parken, nemlig hagebruk .*

1032: *Det er én slags straff som kan ilegges uten dom, til tross for ordene i grl. § 96. Det er disiplinærstraff.*

4012: *og også sett utenfra oppfattes Afrika som ett samlet kontinent med ett slags folk ; negre.*

2302: *Gud trengte altså bare å skape ett slags atom, og så kunne alle de andre genereres av dette gjennom naturlig "kondensasjon" .*

Eksemplene er klare, særlig i tilfeller som de over hvor språkbrukeren har valgt å markere i skrift at det er et tallord. (Det er selvfølgelig mulig at språkbrukerne har markert det feil.) Denne bruken er ikke særlig vanlig. I de vedlagte 105 systematisk utvalgte tilfellene av 1-*slags*-S-konstruksjonen har jeg ikke funnet noen klare tilfeller av denne bruken. Jeg har heller ikke funnet entydige tilfeller av denne kategorien etterfulgt av flertall. Når jeg ikke har tilgang på flere tilfeller av denne typen, kan jeg ikke uttale meg om de morfosyntaktiske egenskapene

på empirisk grunnlag, men det lyder grammatisk med den samme vekslinga mellom konstruksjonen med S i henholdsvis entall og flertall som beskrevet for de andre 1-*slags*-S-konstruksjonene:

Han hadde bare én slags venner
(?) *Han kjente bare én slags mennesker.*

5.1.4.2 Generisk referanse uten kvantitetsfokus

I en del tilfeller fungerer kvantoren ikke først og fremst kvantifiserende, men det er likevel tydelig at man snakker om slag. I de følgende eksemplene oppfatter jeg at tilfellene av 1-*slags*-S-konstruksjonen viser til undergrupper av det S betegner.

2872 *Noen mente sykdommen var venerisk, andre at den var en slags skjorbuk, andre igjen at den høyeste grad av sykdommen var spedalskhet.*

1181 *Hvite dvergstjerner er en slags døde stjerner [...]*⁴¹

7657 *Det blir oppfylt sammen med en slags forbannelse, som kalles Enantodromi og virker på den måten at uansett hva man ønsker seg, så får man det motsatte.*⁴²

Klare tilfeller av denne typen forekommer ikke i de systematisk utvalgte 105 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen, men enkelte eksempler *kan* tolkes som generiske:

1065: *Mange asiatiske menn tror man vil leve lenger når man går til sengs med jomfruer. Det er en slags foryngelsesprosess, tror de.*

954: *Det kinesiske «underet» er en slags statskapitalisme der private investorer [...]*

I tilfellene hvor *en slags* følges av et nøytrumsord i flertall, finnes det både treff som klart er generiske, og som kan være generiske. Klare tilfeller:

11866: *vaksinen førte til tarminvaginasjon (intussusception , som er en slags mageproblemer som ubehandlet i noen tilfeller er dødelig*

2348: *14 stiv grøt av en slags ertestore byggkorn som kaltes drob.*

Det er påfallende at det finnes flere klare tilfeller i flertallsgruppa (på 68 treff) enn i de 105 utvalgte entallstreffene. Skjevfordelinga kan både komme av at ikke-generiske belegg forekommer mer i entall enn i flertall, eller at de generiske forekommer lite i entall og mer i flertall. Det er interessant å se nærmere på hva slags ord som brukes i entall med slik referanse. *kapitalisme* og *skjorbuk* er utellelige og brukes i regelen ikke i flertall. Det er ikke umulig at det er en tendens til at flertall brukes om slag, og at entall da først og fremst brukes når det ikke eksisterer en flertallsform. Det vil være parallelt til pseudopartitiver hvor tellelige

⁴¹ Nøytronsstjerner og svarte dverger er også typer av døde stjerner. Det er altså ikke total identifikasjon mellom hvite dverger og døde stjerner.

⁴² Det er ingen grunn til å se på *slags* som en modifikator her, se 5.1.3.4.

ord etter målesubstantivet gjerne er i flertall (*en kasse epler*). Langacker (1991:79) påpeker at instansieringa av massesubstantiv og flertallssubstantiv er lik ved at de begge instansierer kvaliteter som konseptualiseres uten begrensning i utstrekning. De resterende eksemplene på generisk referanse med entydig entallsform over er alle abstrakte: *forbannelse*, *aktivitet* og eventuelt *prosess*. De har flertallsformer, men konseptene er ikke like klart avgrensa som konkrete substantiv. Nominalene kunne vist til undergrupper av S også om *slags* ikke var der. Likevel mener jeg at 1-*slags* bidrar til den generiske oppfatninga, primært fordi *slags* ikke ser ut til å være der for å kommentere kategoriseringa.

Eksemplene på generisk referanse strider ikke mot kongruensmønsteret presentert i 4. Det er begrensa med klare tilfeller av generisk referanse i korpus, men mangfoldet vist både her i 5.1.3.2 og i 5.1.3.1 følger kongruensmønsteret.

5.1.4.3 Ikke-generisk referanse

Det er vanskelig å skille generisk fra ikke-spesifikk referanse (jf. 5.1.3.2). I begge fall står kvalitetene til S i fokus, og for eksempel i predikativ er det uklart om referansen konseptualiseres i typedomenet (*en*). Grunningselementet *en* kan ikke gi oss noen pekepinn ved 1-*slags*-S-konstruksjonen. I de 105 treffene med S i flertall er det flere det er vanskelig å avgjøre om er ikke-spesifikke eller generiske (se 1065 og 954 i 5.1.3.2). Når referansen viser spesifikt til konkrete objekter i omgivelsene, er det derimot vanskelig å oppfatte referansen som generisk. De følgende er henta fra de 105 utvalgte treffene:

9926: *Hun har en slags venn som bor i huset ved siden av*

8092: *Hun var kledd i en lang, mørk kjole med et slags sjal over skuldrene .*

6401: [...] *en åpning der en slags kløft skar seg vei mellom dynene.*

Her viser 1-*slags*-S-konstruksjonene tydelig til konkrete tilfeller. Det er ingen grunn til å snakke om slag av sjal når det ikke kan være snakk om mer enn ett sjal. Her er 1-*slags* en metalingvistisk markør. Blant treffene hvor S er et nøytrumsord i flertall, er det flere det er vanskelig å avgjøre om viser til slag eller til ikke-generiske referenter. Jeg mener disse ikke er generiske:

5387: *Som satt fast, at de var en slags trær i menneskeham, med røtter ned i jorden.*

451: *Det var som historien rørte noe dypt inne i meg. Kan hende har dette å gjøre med en slags fortrenge minner?*

I den første er det ikke snakk om en undergruppe av *trær*. Trær finnes ikke i menneskeham. *En slags* er en metalingvistisk kommentar som markerer en metafor. *En slags fortrenge*

minner viser nok ikke til en undergruppe av fortrenkte minner. Sannsynligvis har språkbrukeren en oppfatning av at det eksisterer noen konkrete minner som muligens kan karakteriseres som *fortrenkte*.

Blant treffene hvor S er et nøytrumsord i flertall, er det også eksempler hvor nominalet kan konseptualiseres som spesifikke referenter i virkelige omgivelser:

8909: *Under de tunge, grågrønne kroppene var det malt en slags svarte kors, ikke dette hakekorset, men et annet*

For øvrig kan man argumentere for generisk referanse her siden de svarte korsene blir referert til som *et annet enn hakekorset*. Det snakkes om typer av *kors*. Samtidig er det lett å konseptualisere de påmalte korsene som noe konkret.

Når jeg undersøker korpustreffene i ulike grupper, går det tydelig fram at det finnes godt med eksempler det er naturlig å tolke som ikke-generiske i både entall og flertall, som følger det særegne kongruensmønsteret presentert i 4.

5.1.4.4 Bruk av et element mellom 1 og *slags*

Det er begrensa hvilke ordstrenger som kan stå mellom 1 og *slags* (4.2.3). I 34 % av tilfellene hvor det stod noe mellom 1 og *slags*, var det en variant av *annen*. Denne konstruksjonen kan være lagra selvstendig, og den semantiske variasjonen er litt annerledes her. I eksemplene under likner betydninga B1:

771: *Hvis besservissere sier at en slags språk er finere enn en annen slags språk, hever vi terskelen for hvem som får lov til og ytre seg i det offentlige rommet*

5561: *Men av en eller annen grunn fantes ikke laks på bestillingsskjermen, bare en annen slags fisk tilsatt laksesmak*

8754: *Det er ikke noen kvise, ikke et myggstikk heller, for det klør på en helt annen måte Kan det skyldes et annet slags insekt*

Her refererer nominalet til en annen type av noe. Kongruensen følger mønsteret beskrevet i 4. Også konstruksjoner med *annen* kan referere til enkelttilfeller av typen. I de to eksemplene under refererer *slags*-nominalene til et eksemplar av typen S som skiller seg fra andre eksemplarer av typen. Her indikerer ikke *slags* et forbehold om kategorisering. Tilfellene hører til en annen undergruppe av S:

2212: *På denne tiden forsvarer Bjørneboe også en en annen slags kjetter, « Strindberg - den fruktbare».*

203: *Dette er et annet slags stykke av Pirandello enn de mange dramatiske verkene den lekne paradoks-filosofen skrev.*

Det er ikke mange eksempler med *annen* og S i flertall, og jeg er usikker på om eksemplene er generiske eller ikke:

6990: *noe som fører til en annen slags sprekker, denne gangen splittelser mellom unge mennesker*

8170: *Dessuten har hun fått en fart på seg, der hun går rundt og rydder i rommet , og stiller i stand mat , en annen slags bevegelser .*

Kongruensen når plassen mellom 1 og *slags* fylles av *annen*, er som beskrevet i 4.

I 4.2.3 skrev jeg at det blant korpustreffene kun var ett eksempel med adjektiv mellom 1 og *slags* som ikke stemte med kongruensmønsteret. Vekslinga mellom entall og flertall vistes entydig i ett belegg på konstruksjonen. Det er ikke rom for en grundigere undersøkelse av den semantiske variasjonen som finnes når det står adjektiv mellom 1 og *slags*, her, men uavhengig av den ser kongruensmønsteret ut til å være det samme som ved 1-*slags*-S-konstruksjoner uten et element mellom 1 og *slags*.

5.1.4.5 Sammenfattende og konkluderende om semantikk og morfosyntaks

Jeg har nå sett grundigere på forholdet mellom variasjonen i semantikken og de morfosyntaktiske egenskapene til 1-*slags*-S-konstruksjonen. Totalt sett er det få belegg som bryter med det særegne kongruensmønsteret (vist i 4.1). Det er vanskelig å se om mønsteret finnes ved konstruksjoner i alle deler av det semantiske kontinuumet. Både fordi det er relativt få eksempler som morfosyntaktisk kan bekrefte mønsteret entydig, og fordi det i en stor del av forekomstene på 1-*slags*-S-konstruksjonen er mulig med flere tolkninger. Over har jeg tatt utgangspunkt i referanseskillet. Ved klar spesifikk referanse bidrar (1-)*slags* som en metalingvistisk kommentar (jf. 9926, 8092 og 6401). Den metalingvistiske kommentaren brukes vidt, og kan også modifisere uttrykk som i utgangspunktet er generiske. Da vil også nominalet ha generisk referanse, men det skyldes ikke primært *slags*. Derfor kan eksempler som 7657 over (*en slags forbannelse*) være problematiske. Jeg tolka det som om *slags* bidro til den generiske oppfatninga i det tilfellet fordi jeg ikke så noen grunn til å kommentere klassifiseringa. Det er likevel ikke helt umulig at det kan ha vært noe i konteksten som gjorde det naturlig å modifisere utsagnet mer generelt. I eksemplene med *én/ett slags* regnet jeg ikke 1-*slags* som en metalingvistisk kommentar fordi det da ville være unaturlig med en understreking av tallordet *én*.

Materialet mitt antyder *ikke* at semantikken synkront avgjør hvordan kongruensen i 1-*slags*-S-konstruksjonen er. Det er om S er entall eller flertall som ser ut til å avgjøre

kongruensmønsteret; det er ikke sannsynlig at kongruensmønsteret synkront avhenger av om taleren intenderer en betydning som beskrevet i 5.1.1 (B1) eller 5.1.2 (B2). Det var eksempler på at generisk, ikke-metalingvistisk bruk fantes med S i både entall og flertall (5.1.4.1–2). Jeg tolker korpusbeleggene slik at den metalingvistiske bruken med ikke-generisk betydning brukes i entall og flertall (5.1.4.3), men her bør det minnes om at introspeksjonen som anvendes ved tolkning, alltid vil være litt problematisk (3.3). At den metalingvistiske kommentaren med sitt generelt vide bruksområde (jf. 5.1.3.3) var begrensa til å modifisere entall, virker umiddelbart uttaltende, og setningene i 1.1 ganske sannsynlig er skrevet av ett menneske og med samme kommunikative intensjon:

- a) *En stipendiat er også et slags menneske.*
- b) *Stipendiater er også en slags mennesker.*⁴³

Tvetydigheten som gjorde det vanskelig for meg å plassere eksemplene i semantiske kategorier, kan være medvirkende til at språkbrukere heller ikke generaliserer to ulike kongruensmønstre; også de vil ha problemer med å skille. 6.2.2 og 6.2.4 foreslår at semantikken diakront kan ha motivert det påfallende kongruensmønsteret.

5.1.5 Semantiske kilder og felles tendenser i variasjon og utvikling

Liknende konstruksjoner i engelske har blitt studert som grammatikalisering (jf. 2.3.3 og 5.1.3.3). Det er likheter mellom den semantiske variasjonen som finnes ved den engelske konstruksjonen og den norske. Først og fremst er det snakk om likhet mellom bruken av 1-*slags-S*-konstruksjonen i norsk og to av typekonstruksjonene med *sort of*, *kind of* og *type of* Brems (2011) har identifisert, hvor det engelske typeordet brukes som en del av en nominalfrase. I likhet med betydningene jeg har identifisert for 1-*slags-S*-konstruksjonen over, befinner disse to konstruksjonene seg på henholdsvis typenivå og på det nederste nivået i typehierarkiet (*actual plane*). Betydningene på typenivå regner Brems (2011) og Denison (2002) som den opprinnelige. Der refererer nominalet til en kategori. Når referenten befinner seg på det nederste nivået i typehierarkiet, og det refereres til enkelttilfeller, fungerer også det engelske typeordet (med en fonologisk rest av preposisjonen) som en metalingvistiske modifikator av kategoriseringa taleren gjør. Da er ikke typeordet hodet, men fungerer

⁴³ <<http://www.forskning.no/blog/museumsstip/242791>> Lest 03.03.14.

adjektivisk i nominalet. Den semantiske og den syntaktiske variasjonen i norsk likner deler av variasjonen man finner ved de engelske typekonstruksjonene.

Det er ikke umulig å tenke seg at lagdelinga vi finner i norsk, er et resultat av starten på den samme grammatikaliseringstien. Noe forenkla kan grammatikaliseringstien ved engelske typekonstruksjoner framstilles slik:

- A) Head use, generisk → nominalintern modifikator → modifierende adverb
→ setningsadverbial → Diskursmarkør⁴⁴

De semantiske og morfosyntaktiske egenskapene til *slags* 1-*slags*-S-konstruksjonen jeg har funnet, vil like forenkla se slik ut:

- B) Head use, generisk – nominalintern modifikator (–modifierende adverb)

Jeg har ikke undersøkt diakronien, og velger derfor å ikke bruke en pil. I likhet med variasjonen i lagdelinga ved typekonstruksjoner i engelsk, kan man på norsk se variasjon i *slags*' bidrag i komposisjon mellom en objektiv betydning *slag* og en modifiering som kan kalles subjektiv. I 5.1.3.3 gikk det fram at som en metalingvistisk kommentar kan *slags* uttrykke talerens subjektive tvil om kategoriseringa i utsagnet er rett (jf. Traugotts sitat om subjektivisering 2.3.3).

I LBK var det noen få eksempler på 1-*slags*-S-konstruksjonen som kunne tolkes som innovasjoner av typene lengst til høyre i A). Jeg argumenterte for at blant annet Vigdis Hjorth brukte *slags* som et adverb (5.1.3.3).

Uavhengig av om man vil se variasjonen ved den norske 1-*slags*-S-konstruksjonen som et eksempel lagdeling ved en grammatikaliseringstie som den i engelsk, så er det interessante paralleller mellom nominalkonstruksjoner med typeord i norsk og engelsk. Det er i denne sammenhengen verdt å merke seg at *type* spesielt i svensk (Rosenkvist og Skärlund 2011), men også i norsk, ser ut til å ha gått videre langs grammatikaliseringstien nevnt over.

Sv.: *Han har **typ** svårt att bestämma sig* (Rosenkvist og Skärlund 2011:20).

No.: *Han er type en av verdens beste grusspillere [...]*⁴⁵

Et enkelt google-søk på *et type* viser at det i en del tilfeller brukes foran et entallssubstantiv i nøytrum, som i dette eksempelet fra dagbladet:

*Uansett var tanken å drive et type spisested som spesialiserte seg på ål, donuts og fiskeskjell, bare fiskeskjell, sautert og servert, og alt sammen skulle være glutenfritt.*⁴⁶

⁴⁴ Jeg bygger her løst på Brems (2011:354) og Denison (2002:9 f.). Brems studerer særlig den nominalinterne bruken, og de foreslår begge mer komplekse utviklingstier med *multiple inheritance links* mellom flere varianter av typekonstruksjoner (enkelte som ikke likner norsk bruk av typekonstruksjoner).

⁴⁵ <http://vgd.no/sport/tennis/tema/1792116/tittel/atp-tour-2014-grus/innlegg/41367753/> Lest: 05.05.2014.

Det er mulig kongruensvekslinga vi ser ved *slags*, også for noen finnes ved ordet *type*. Det er uunngåelig å lure på hva som har motivert den parallelle utviklinga av konstruksjoner med ulike typeord i disse germanske språkene. Det er både mulig at det har å gjøre med språkkontakt, det genetiske slektskapet og/eller egenskaper knytta spesielt til typekonstruksjonene (se 6.2.5).

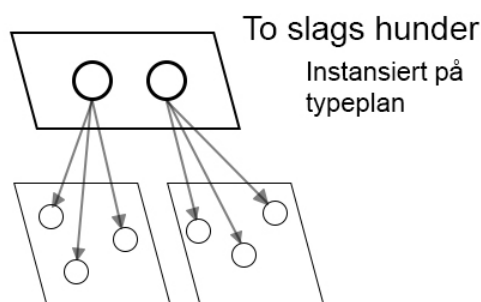
5.2 Variasjonen i flertall

Når det etterfølgende substantivet står i flertall, varierer kvantoren foran *slags* mellom *en* og *noe/noen*. Dette skiller 1-*slags*-S-konstruksjoner fra flertallet av andre nominalkonstruksjoner med substantiv i flertall og en modifikator foran, både ved at kvantoren *en* ikke ellers brukes til flertallssubstantiv, og at flertallssubstantiv ofte forekommer uten foranstilt determinativ. Det gjør så å si aldri nominaler med flertallsord og *slags* (se 4.1.3). Dette delkapitlet tar opp variasjonen mellom *en* og *noe(n)*, og andre *slags*-konstruksjoner enn 1-*slags*-S-konstruksjonen brukes til å kaste lys over betydningene til *noen/noe slags* og *en slags* med etterfølgende substantiv. Jeg ser også på hvordan komponentene *en* og *noens* selvstendige semantikk og funksjon bidrar i konstruksjonen.

5.2.1 Beslekta konstruksjoner

5.2.1.1 1-*slags*-S-konstruksjonen med andre tallord enn én

I konstruksjoner med *slags* hvor *slags* foregår av et tall over én, er det naturlig å tolke konstruksjonen parallelt med 1-*slags*-S-konstruksjonen i B1, siden jeg som nevnt regner med at 1-*slags*-S-konstruksjonen regnes til B1 når 1 har trykk og tydelig er et tallord.

Figur 18

⁴⁶ http://www.dagbladet.no/2013/11/01/kultur/meninger/ideer/tom_waits/musikk/30094138/ Lest: 02.05.2014.

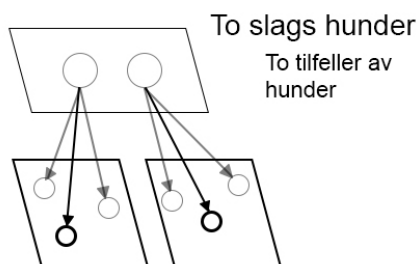
I figur 18 er *to slags hunder* instansiert på typeplan. Her vises det generisk til to slag av hund, for eksempel labrador og puddel. Svært mange treff i korpus på tall etterfulgt av *slags* kan tolkes med generisk referanse, slik som i eksemplene under.

3020: *Cohen skiller mellom to slags samfunn , politiske og ikke-politiske*

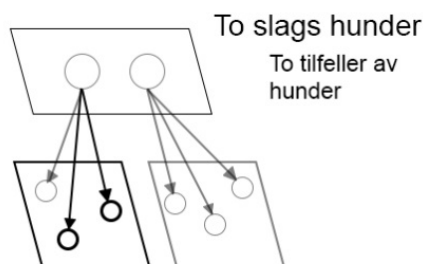
11645: *Etterpå drakk de kaffe med syv slags kaker.*

11266: *Det var minst fem slags hester, blant dem et villesel og en som lignet på en sebra.*

Parallelt med B2 av 1-*slags*-S-konstruksjonen, er det mulig å tenke seg at *to slags* kunne instansieres på nivået under:

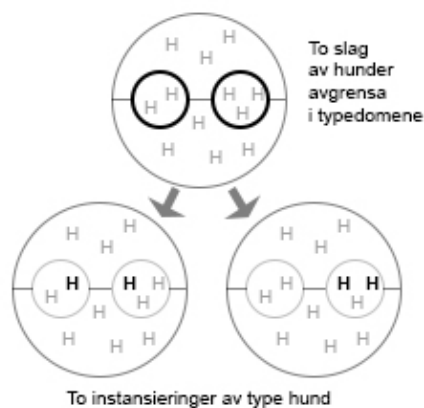

Figur 19

Figur 20

De to ulike planene på det nederste nivået, representerer hver sin type. Instansene kan da være instansieringer av hvert sitt slag (figur 19) eller det samme slaget (figur 20). På et horisontalt plan vil jeg illustrere de to mulighetene slik:

Figur 21

De to øverste viser den generiske betydninga av *to slags*. Nede til høyre er to tilfeller av den samme underkategorien (f.eks. to labradorer) profilert. Det er kortere semantisk avstand mellom den generiske betydninga og semantikken illustrert nede til venstre. Der hører hundene til hvert sitt slag. Det er for eksempel en labrador og en puddel. Det som da skiller *to slags hunder* fra *to hunder*, er at det er kvalitativ forskjell på de to hundene når *slags* brukes. En del av vår generelle forståelse av *slag* er at et slag skiller seg kvalitativt fra andre slag. I figur 21 er denne vissheten tegnet inn som en del av den semantiske strukturen som en strek mellom de to slagene. Den representerer forholdet mellom ulike slag, og jeg foreslår at

forholdet mellom kategoriene da er litt mer framtrødende i den konseptuelle strukturen enn kategoriene i seg selv (kategoriene er illustrert som de to sirklene inni sirkelen). Igjen kan man si at *slags*' bidrag i komposisjonen først og fremst er et forhold.

Det eksisterer korpustreff som kan tolkes som om de refererer til instanser som ikke befinner seg på et typenivå.

11703: *Det ble satt fram tre slags pålegg.*

11557: *Det var mange lekeapparater i skolegården, to slags husker, karusell, balansebom og en ballplass som ble mye brukt.*

10968: *Alle nordmenn stammer fra Ask og Embla, to slags trær*

11703 kan tolkes generisk. Samtidig er det lett å forestille seg at det kun var tre påleggsheter som ble satt fram. Metonymi mellom type og instans av typen er nærliggende. I 11557 ser jeg det ikke som naturlig med en generisk tolkning. Det er en oppramsing av hvilke lekeapparater som finnes i skolegården. En vil ikke i oppramsinga av konkrete lekeapparat plutselig presisere at det er to typer husker, om det egentlig er totalt åtte husker eller huskestativ. I 10968 skrives Ask og Embla med stor forbokstav. Ask og Embla er instanser i forestillinga om den norrøne skapelsesberetninga. De befinner seg ikke på et typenivå, og refererer ikke generisk. *To slags trær* står apposisjonelt til *Ask og Embla*; det er sannsynlig at *slags*-apposisjonen refererer til to ulike instanser av tre. En slik bruk av *to slags* ville være parallell til bruken av *flere slags*, *mange slags* og *allslags* som jeg kommer inn på i neste avsnitt. Jeg vil likevel presisere at dette er en *sjelden* bruksmåte av TALL + *slags*. Vanligvis referer disse til typer.

5.2.1.2 Flere slags, mange slags og allslags kvalitativ variasjon

En del fraser med *slags* vektlegger kvalitet, kvalitetsforskjeller og kvalitetsmangfold. Hvis man snakker om *allslags* + S, *mange slags* + S eller *flere slags* + S, er ikke alltid slagene i seg det sentrale, men heller mangfoldet av kvaliteter referansen til nominalet oppviser. I utsagnet *Det var virkelig allslags mennesker som studerte nordisk ved UiO*, sikter man ikke til alle ulike konvensjonaliserte typeoppfatninger av mennesker, men heller til at de enkeltmenneskene som studerte nordisk, oppviste et overraskende mangfold av kvaliteter (og blant disse var flere kvaliteter muligens knytta til mer konkrete slag som *kvinne*, *mann*, *ung*, *gammel*, *svart* og *hvit*). Vi snakker da om alle instansieringene av mennesker som studerte nordisk. Hvis noen sier at Kari hadde *mange/flere slags bilder på veggen*, kan ikke taleren nødvendigvis kategorisere bildene, men de er kvalitativt ulike. De nevnte konstruksjonene

med *slags* har det felles at de kan vektlegge kvalitativ variasjon. Under trekker jeg inn dette i diskusjonen av variasjonen mellom *en slags* + pl. S og *noen slags* + pl. S.

5.2.2 Tendenser til semantiske forskjeller

Hovedformålet er her å undersøke eventuelle ulikheter mellom bruken av *en slags* + S og *noen slags* + S. 4.1.2.2 viste at *noe(/n) slags* ikke var like vanlig som *en slags* før pl. Av korpustreffene på *noen* + *slags* + S stod 75 % i kontekster som tillater negative polaritetsuttrykk. Jeg ser semantikken i lys av dette, av *slags*-konstruksjonene beskrevet i 5.2.1 og *noens* og *ens* vanlige semantiske og funksjonelle bidrag i komposisjonen. Alle treffene på *noe(/n) slags* finnes i vedlegg 1b og alle treffene som ikke står i negert kontekst finnes i vedlegg 6.

5.2.2.1 Generisk referanse

Med utgangspunkt i B1 av 1-*slags*-S-konstruksjonen og den mest utbredte semantikken til treffene hvor et annet tall enn én fyller plassen 1, i materialet mitt, er det naturlig å anta at *noen slags* faktisk refererer til noen slag av det som det etterfølgende substantivet betegner, altså med referanse på typeplan. Likevel viste få av beleggene på *noen slags* klar generisk referanse. 11512 og 3581 er kanskje de beste eksemplene. I 11512 sannsynliggjøres en generisk tolkning av at *noen slags* + S forekommer i en oppramsing av slag.

11512: *Så var det akkeleier, pioner, roser, sneklokker og noen få andre slags lave blomster som blomstret etter hvert utover sommeren*
3581: *Visst finnes det noen forskjellige slags syriner.*

5.2.2.2 Referanse til flertall av varierte instanser

En del av beleggene er det mulig å tolke med spesifikk referanse.

2539: *De ordnet noen slags papirer*
6708: *Det var noen slags arkivlommer, men alle var tomme.*

Disse eksemplene framstår som grammatiske for meg. Det gjør for øvrig setningene også om *noen slags* byttes ut med *en slags*. Innafor funksjonalistisk lingvistikk har flere regnet med et prinsipp som utelukker absolutt synonymi. Mennesker sies å ha en forventning om at det ikke finnes ord med akkurat samme betydning, og en slik teori har blitt brukt til å redegjøre for hvordan barn lærer ord (f.eks. Clark 1987). Goldberg (1995:67) regner synonymiunngåelse som relevant for konstruksjoner. Prinsippet tilsier at språkbrukere med både *en slags* + pl. S

og *noen slags* + pl. S som en del av det mentale språket sitt ville skille semantisk mellom dem. Jeg foreslår at *noen slags* skiller seg fra *en slags* ved å åpne for en tolkning hvor instansene ikke er enhetlige, men heller tilhører ulike former for det S betegner. I 2539 og 6708 vil nominalet da vise til flere kvalitativt ulike papirer eller arkivlommer. Man kan for *noen slags* forestille seg en variasjon som den illustrert i figur 19. Det vil være mindre semantisk avstand mellom *noen slags* med generisk referanse og *noen slags* med referanse til instanser som er kvalitativt ulike, enn mellom *noen slags* med generisk referanse og med referanse til instanser som ikke er ulike. Hvis vi konseptualiserer noen forskjellige slag av hunder (*golden, labrador og puddel*), er denne forestillinga nærmere en konseptualisering av noen konkrete hunder av disse typene (altså varierte tilfeller av hunder) enn noen konkrete hunder som er kvalitativt enhetlige.

I 4 så vi at adjektivene *forskjellige* og *ulike* forekom på plassen mellom kvantoren og *slags* ved tall høyere enn én og ved *noen*, som i *to forskjellige slags metaller* (3224). Med B1 vil det være utenkelig at *en forskjellige slags* skal forekomme, siden det ene slaget ikke kan være *forskjellige*. Hvis man derimot tar utgangspunkt i B2 med pl. S som refererer til flere utypiske instanser av typen, ville det ikke være umulig at de utypiske instansene var utypiske på kvalitativt ulike måter, og altså perifere medlemmer av overkategorien på ulike måter. Ordstrengen *en forskjellige slags* er vanskelig å godta for meg, og det finnes ingen eksempler på *en forskjellige slags* i LBK – og heller ikke *en slags forskjellige*. Hvis vi spesifiserer den semantiske beskrivelsen av *en slags* slik at pl. S må være kvalitativt like enheter som er utypiske tilfeller av S, legger semantikken begrensninger slik at vi ikke ville vente at *en forskjellige slags* eller *en slags forskjellige* skulle forekomme. Jeg argumenterer for at *en* kan bidra med enhetlighet blant referansene når S er flertall. Det ene korpuseksempelen med *noen forskjellige slags* var eksempel 3581 på generisk referanse over. Selv ser jeg det som mulig at nominalskjemaet *noen forskjellige slags* + S kan oppfattes på det nederste nivået i et typehierarki. Gjennom Google-søk fant jeg noen eksempler hvor dette skjemaet ble brukt når referansen ikke ble oppfatta som generisk:

*Anyways, drev og plasserte noen forskjellige slags små håndskrevne "I believe in Sherlock Holmes. Moriarty was real."-lapper rundt omkring på Oslo S i vinter, pluss noen post it notes rundt i oslo's gater.*⁴⁷

*Det de hadde å vise frem her var i tillegg til litt verktøy av forskjellig slag, noen forskjellige slags vogner, litt jordbruksredskaper og litt fra dagliglivet.*⁴⁸

⁴⁷ <http://forum.desu.no/archive/index.php/t-26469.html> Lest: 11.04.14

⁴⁸ http://www.my-dream.no/runner/reisebrev9_2012.htm Lest: 11.04.14

Setningene ser tydelig ut til å være knytta til konkrete situasjoner og steder. Man forestiller seg konkrete instanser. Særlig i den siste er det tydelig at vognene er ulike; de hører til ulike slag. Betydninga til elementet *slags* er fortsatt *slag*, men nominalfrasen som helhet refererer til noe konkret og ikke til forestillinga om slag. Det står i en oppramsing av hva de hadde å vise fram, og det er naturlig å regne med at konseptualiseringa av nominalet *litt verktøy av forskjellige slag* og *noen forskjellige slags vogner* er parallell. I *litt verktøy av forskjellige slag* begrenser *litt* mengden av verktøy, *litt* begrenser ikke slaget verktøy. Jeg mener på samme måte at *noen* i *noen forskjellige slags vogner* begrenser mengden av vogner. Jeg hevder *slags* i 6708 og 2539 ovenfor fortsatt har betydninga slag, men at *slags* som modifikator aktiverer forhold mellom slag av S og at nominalet som helhet refererer til instanser av S. Siden man er klar over forholdet mellom underkategoriene instansene tilhører, kan man regne med ulikheter mellom instansene.

Det ser ut til at *en slags* + S i motsetning til *noen slags* + S krever enhet. Elementet *en* i konstruksjonen kan bidra med en semantisk nyanse som skiller *en slags* fra *noen slags*. Siden semantikken ikke kan studeres direkte, er det vanskelig å påvise semantiske bidrag entydig, men jeg har argumentert for at samforekomsten av *noen* og *forskjellige* og mangelen på *en* og *forskjellige* indikerer en slik forskjell. Det er selvfølgelig mulig at flere talere kun har *noen slags* + pl. S eller *en slags* + pl. S i språket sitt.

5.2.2.3 Entydig uspesifikk referanse og negative polaritetsuttrykk

I en del belegg følges *noen slags* av entall. Det skjer både i negerte og ikke-negerte tilfeller. I eksemplene under kan man parafrasere *noe(/n) slags* med *en eller annen (/form for)*.

8755: *Noe slags te har de vel*

4933: (?) *Jeg ba hele tiden om noen slags bevegelse hos far.*

4871: *H, J og n synes det derimot å være noen slags kobling mellom*

I disse setningene vises det ikke til flere instanser av ulike slag av henholdsvis bevegelser, koblinger eller te; det siktes til en helt ubestemt og ukjent instans av henholdsvis *te*, *bevegelse* og *kobling* (se også andre belegg markert 4 i vedlegg 6). I 4871 er det vesentlige at det er en *kobling*, men denne kan være hvilken som helst. I de to siste eksemplene oppfatter jeg ikke setningene som grammatiske hvis man fjerner ordet *slags*. Det er ikke vanlig å bruke *noen* foran et substantiv i entall om ikke nominalet forekommer etter nekting; det er et negativt polaritetsuttrykk. Forskjellen i grammatikalitet med og uten *slags* er interessant siden det

forutsetter en sammensetning av *noen* og *slags*. Det ser ut til at nominalene med *slags* i 4933 og 4871 ikke er komposisjonelle.

Sammenlikner man *noen slags kobling* med *en kobling*, understreker *noen slags* at referansen er ikke-spesifikk. *En* + S kan ha både spesifikk og ikke-spesifikk referanse. Altså er *noen slags kobling* mer entydig enn *en kobling*. Hadde det i 4933 stått *en slags*, kunne det tolkes som om det ble bedt om bevegelse av ett bestemt slag eller en (bestemt) utypisk bevegelse. *Noen slags* har en betydning skilt fra *en slags* og *en*. *Noen slags* kunne potensielt blitt parafrasert med *en eller annen slags* – som også er en understreking av ikke-spesifikk referanse.

Den ikke-spesifikke bruken kan minne om bruken av *noen slags* som et negativt polaritetsuttrykk, som brukes når S er både entall og flertall. Først og fremst fordi det er arbitrært hvilket tilfelle av typen man forestiller seg.

6281: *hun som egentlig aldri hadde vært særlig dyktig i noe slags ballspill*

8249: *Jeg hadde likevel vanskelig for å se ham for meg som noen slags forbryter*

I 6281 er det arbitrært om forestillinga som representerer ballspill i negasjonen er fotball eller håndball. Ballspill benektes, og *noe slags* virker forsterkende ved å spesifisere at hun ikke er god i noen som helst undergruppe av det som kalles ballspill. Den entydige ikke-spesifikke bruken understreker arbitrærheten til referenten på en tilsvarende måte; den kan eksistere i hvilken som helst underkategori (jf. *noen slags bevegelse* over).

5.2.2.4 Nedlatende og muntlig bruk

Hvis man søker på *noen slags* og *noe slags* i den norske delen i talespråkskorpuset *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen mfl. 2009), får man 24 treff. *En slags*, *et slags* og *ei slags* gir til sammen 60 treff. Det er 2,5 ganger så mange treff på *en/et/ei slags* som på *noe(/n) slags*. Forholdstallene for LBK var vesentlig annerledes. Det var 278 treff på *noe(/n) slags*, og altså over 10 000 treff på *en*, *ei*, *et slags*. Dette tyder på at det er geografisk og sosial variasjon og/eller at muntlig norsk språk skiller seg fra bruken i bokmålskorpuset. En annen forskjell mellom treffene i LBK og *Nordisk dialektkorpus* var forholdet mellom *noen* og *noe* før *slags*. Det var 20 treff på *noe*, og bare fire på *noen*. I korpus er det en jevnere fordeling (se vedlegg 1b og 6). Treffene i *Nordisk dialektkorpus* uttales i østlandske dialekter ofte *no 'slags*. At den reduserte varianten *no 'slags* ikke gjenspeiles i et skriftkorpus, kan ha å gjøre med avstanden mellom uttalen og skrivemåten. Bruken kan også karakteriseres som nedsettende eller avstandstakende. Setninga *Stipendiater er også no 'slags mennesker*, høres langt mer

nedsettende ut enn *Stipendiater er en slags mennesker*. *No 'slags* har en bibetydning som gjør den mer ekspressiv (se Sveen 2005:77). Konnotasjonen *no 'slags* gir, kan relateres til den generelle bruken av *noe*. NRG (1997:222) oppgir at nøytrumsformen *noe* kan brukes for å uttrykke uspesifisert mengde også ved en del maskuline og feminine substantiv. I flertall kan den i enkelte tilfeller brukes når betydninga er kollektiv, som i *Kari arvet noe(n) penger* [...] og *Hun kjøpte noe(n) klær* (NRG:222). Ved bruk av *noe* kan man redusere individheten. Slik plasseres nominalets referent lavere på et animathetshierarki. En grunnleggende tanke innafor kognitiv lingvistik er at språket er antroposentrisk, og grammatikere innafor forskjellige retninger har observert at ord oppfører seg ulikt i språkssystemet basert på hvor menneskelige eller menneskelige de er (bl.a. Corbett 2000; Aissen 2003). Det menneskelige er på toppen av animathetshierarkiet, det animate over det ikke-animate, og individualiserte enheter over masse. Hierarkiet har også blitt kalt individueringshierarkiet. Når et i utgangspunktet tellelig ord blir behandla som noe ikke-individualisert, oppfattes det gjerne nedsettende. En kombinasjon av den tvilsomme kategoriseringa *slags* markerer, og reduksjonen av individhet, skaper en slags dobbelt avstandstaken fra referenten. Denne nedsettende bruken kommer nok oftere til uttrykk i talespråk enn i bokmålstekster fra LBK.

Fra den norske delen av Nordisk dialektkorpus (Johannessen mfl.):

Jevnaker _04gk: men ikke Jevnaker men Gran og totning og hedmarking og noe slags sånn e sammensurium # av noe slag (laughter)

Fra Norsk talespråkkorpus – Oslodelen:

Nota 070: Jeg tror det var noe slags fangeleir også jeg

Her vil jeg heller parafasere *noe slags* med *en slags* enn *en eller annen slags*. Og *noe slags* har et mer muntlig og nedsettende preg. Selv om andelen *noe slags* i forhold til *en slags* er større i *Nordisk dialektkorpus* enn LBK, er det fortsatt få eksempler. For meg ville en tilsvarende bruk med pl. S være grammatisk, som i:

*Hu' hadde da no'slags bøker i hylla.
Stipendiater er noe slags mennesker.*

Avviket mellom andelen av *noen* i *slags*-konstruksjoner i talespråkkorpus og andelen jeg fant i LBK er interessant og tyder på at et skriftspråkkorpus kanskje ikke reflekterer all bruken som finnes i talespråket. Likevel er det ingen grunn til å tro at *slags*-bruken i skrift går imot talernes følelse av hva som er grammatisk. Det er mulig *noe(/n) slags* i større grad forbindes med ekspressiv eller nedlatende bruk og derfor ofte unngås i mer objektive og formelle tekster.

5.2.3 Oppsummerende om variasjonen i flertall

Den semantiske variasjonen ved *noe(/n) slags* er en litt annen enn ved *en slags*, samtidig er det mulig at en del språkbrukere ikke skiller *en slags* og *noe(/n) slags*. Den mest påfallende iakttakelsen er bruken av *noen slags* i negerte kontekster, spørsmål og vilkårssetninger. I 4.1.2 så vi at hele 63 % av *noen slags* forekom i negert kontekst. I mange av de negerte tilfellene forekommer *noen slags* med S i entall. I negerte kontekster kan man bruke *noen* med et substantiv i entall i norsk. *Noen slags* forekommer også foran entall uten noen form for negasjon. Jeg har kalt referansen entydig ikke-spesifikk siden den understreker arbitrariiteten til referenten (5.2.2.3). I denne bruken er *noen slags* en ikke-komposisjonell frase; disse er ikke grammatiske uten *slags* siden *noen* ikke brukes til substantiv i entall uten å stå i spørrende eller nektende setninger.

Når *noen slags* følges av pl. S og ikke står i negert kontekst, er det vanskeligere å slå fast eventuelle skiller mellom *en slags* og *noen slags*. I de to eksemplene over (11512 og 3581) ser referansen ut til å være generisk, men jeg fant ikke andre klare tilfeller på generisk bruk i korpus. Når bruken er generisk, skiller den seg fra *en slags*, ved at den viser til flere slag. I resten av beleggene skiller ikke bruken av *noe(/n) slags* seg klart fra *en slags* + S i flertall. Jeg foreslo (5.2.2.2) at *noe(/n) slags* + pl. S i motsetning til *en slags* + pl. S åpner for at man oppfatter referentene som mangfoldige tvilsomme medlemmer av kategori S. Jeg argumenterte for at muligheten til å bruke *forskjellige* og *ulike* mellom *noen* og *slags*, men ikke mellom *en* og *slags*, tyda på en slik forskjell. Det er mulig språkbrukerne her kan ha gjort ulike generaliseringer og ikke nødvendigvis har både varianten med *noen slags* + pl. S og varianten med *en slags* + pl. S i flertall i språket sitt. En stikkprøve i talespråkskorpus tyda på at *noe(/n) slags* og den fonologisk reduserte varianten *no'slags* er vanlig i muntlig språk, gjerne når man ønsker å ta ekstra avstand fra det man omtaler. Bruk av *noe(/n) slags* forekommer ofte i mer ekspressive utsagn.

5.3 Semantisk komposisjonalitet

Et vesentlig argument for en konstruksjonsgrammatisk tilnærming er at den kan gjøre rede for semantikk som ikke kan avledes av morfemene i konstruksjonen (Goldberg 2006:6–7, Sveen 2002). Opererer vi med to *slags* med hver sin betydning, henholdsvis betydninga *kategori* og et forhold som modifierer kategoritilhørigheten til instansen nominalet betegner, har vi de leksikalske innholdselementene som trengs for å komponere betydningene B1 og B2. I B1 er

innholdselementene *kategori* og S, også når det parafraseres, for eksempel *et slag av kake*. I B2 vil innholdselementene være en kategorimodifikator og S også i en parafrase som *en utypisk kake* (jf. 5.1.1 og 5.1.2).

Det er problematisk å føre de strukturelle egenskapene til konstruksjonen inn under de vanlige strukturelle generaliseringene over norske nominalfraser (jf. 4.4). Kognitiv grammatikk regner med at grammatiske funksjoner har en innholdsside. Innholdssiden er semantisk mer skjematisk enn leksikalske ords innholdsside, men også denne skjematisk semantikken må tas hensyn til når man skal gjøre rede for den semantiske komposisjonaliteten til konstruksjonen. Selv om man regner *slags* som polysemt og de nødvendige innholdselementene er til stede i konstruksjonen, er ikke funksjonene av mer skjematisk karakter like enkle å håndtere på en slik måte. I entall av B2 kan den framtrede betydninga til S sees i strukturen ved at den er som ved andre vanlige nominalfraser. I flertall av B2 er ikke S like tydelig framtrede på grunnlag av strukturen; *en* kongruerer med *slags*. Slik kongruens finnes også i nominaler med possessive adledd (en liten gutts hunder), men semantikken utover underordninga er ikke avledbar fra nominaler med possessivadledd (1-*slags*-S-konstruksjonen uttrykker ikke eierforhold). Pseudopartitiver (se 5.3.1) har mulighet for variasjon i hva som utgjør hode, men *slags* er ikke et målesubstantiv på en slik måte at det naturlig er en del av denne gruppa. Det er mer tiltalende å foreslå at *slags*' semantiske struktur ikke følger av et generelt mønster som også gjelder fraser uten *slags*, og heller anta at det er laga et særlig mønster for *slags*. Et felles mønster kunne være knytta til både muligheten for å ha *slags* som hode, og muligheten for å ha S som hode. Alle betydninger i det semantiske kontinuumet kunne være knytta til dette mønsteret.

Det er heller ikke et én til én-forhold mellom komponentene i komposisjonen og deres semantiske bidrag. Særlig 1s rolle er uavklart. Vi så i 5.2.2.2 at *en* kan bidra semantisk i flertall av B2 ved å skape en enhetlig utypiskhet hos det nominalet viser til. 1s rolle i entall av B2 er heller å kvantifisere S og grunne instansen; i *Det lå en slags pakke under treet*, forteller elementet *en*, slik det pleier i norsk, at det er snakk om et eksemplar av typen *pakke*, om enn i litt utypisk form. I flertall av B2, som i *Det lå en slags pakker under senga*, sier ikke *en* noe om antallet av *pakker*; hvis *en* bidrar med noe her, så er det informasjon om at pakkene likner hverandre (jf. 5.2.2.2). *En* med en slik betydning finnes i så fall bare i kombinasjon med *slags*. *En slags* skaper mening som en helhet, og må derfor være lært som en helhet. Det er enda et fellestrekk mellom *en slags* og et laga ord eller idiom.

Her kan det være interessant å skjele til hvordan andre grupper av klassifiserende genitivskonstruksjoner i norrønt har utvikla seg (2.3.1). Blant de mangslungne restene vi finner i moderne norsk, har vi gruppa hvor genitivsleddet viser omfang, mål eller verdi (Knudsen 1967:90), som i *en tre dagers halsbetennelse* og *en to timers kjøretur*. Disse ser umiddelbart også ut til å ha en litt avvikende (og interessant) morfosyntaktisk oppførsel; den oppfører seg mer ustabil enn 1-*slags*-S-konstruksjonen.

Vi hadde et kvarters forelesning. ??Vi så en times stykke. (et teaterstykke à 60 min)

Vi hadde en ettquarters forelesning. Vi så et en times stykke.

?Vi hadde en kvarters forelesning. ?Vi så et times stykke.

Det er ikke rom for en fullstendig utgreiing om denne gruppas oppførsel i ulike syntaktiske kontekster, eller de ulike prosodiske mulighetene som finnes her⁴⁹, men det er tydelig mulighet for bruk av tallordet etter determinativet som uttrykker grunning. Tallordet og ordet for tidsomfang kan uttales som ett ord. Med 1-*slags*-S-konstruksjonen ville man verken sagt A) eller B) under:

A) *?Et enslags eple* B) *?et en slags eple.*

En/ei/et i 1-*slags*-S-konstruksjonen har en dobbel funksjon ved at den både kan fungere som grunningselement for nominalet og inngå som en del av enheten som representerer den metalingvistiske kommentaren. Det må være lært⁵⁰.

I 6.2 vil jeg argumentere for en tilnærming til 1-*slags*-S-fraser hvor hele frasen oppfattes som et eget skjema knytta til den varierende semantiske strukturen til 1-*slags*-S-konstruksjonen. Fraseskjemaet for henholdsvis entall og flertall kan med fordel regnes som en del av et eget paradigmeskjema knytta til alle semantiske varianter av 1-*slags*-S-konstruksjonen. Det forutsetter ikke komposisjonalitet, og jeg vil hevde en slik tilnærming er både lagringsøkonomisk og teoretisk økonomisk.

5.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg undersøkt de semantiske egenskapene til 1-*slags*-S-konstruksjonen. Først så jeg på semantikken når plassen 1 var fylt av *en*, *ei* eller *et*. Jeg beskrev to klart ulike betydninger i 5.1.1 og 5.1.2. B1 refererer generisk til et slag som er en underkategori av typen S betegner. B2 refererer til et utypisk medlem av kategorien S betegner. Selv om dette er to

⁴⁹ Toft (2009:267) nevner prosodien i disse uttrykkene. Koptjevskaja-Tamm (2003:521 f.) har analysert tilsvarende konstruksjoner i svensk.

⁵⁰ Historisk er det rimelig at *en/ei/et* fulgt av *en slags* kan ha blitt redusert siden det er en relativt frekvent forbindelse og lagra helhetlig (jf. Bybee om reduksjon av høyfrekvente uttrykk 2010:37 f.).

klart atskilte betydninger, er skillet mellom dem ikke klart. Jeg foreslo at det var snakk om et semantisk kontinuum, og at semantikken varierte med hensyn til hvilket element i konstruksjonen som var profildeterminerende, om den var generisk eller ikke-generisk og hva bidraget til *slags* var i konstruksjonen (5.1.3).

Variasjonen i hva *slags* bidrar med, likner den semantiske variasjonen ved en rekke andre typeord i flere germanske språk (5.1.5).

I mange kontekster kan 1-*slags*-S-konstruksjonen være tvetydig, og de klare forbindelsene mellom de ulike betydningene kan tyde på at konstruksjonen oppfattes som én konstruksjon. Uavhengig av semantikken følger beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen den tallbestemte vekslinga i kongruensmønsteret presentert i 4.1, altså kongruens med S når S er entall, og kongruens med *slags* når S er flertall (se 5.1.4).

5.2 tok opp semantikken til 1-*slags*-S-konstruksjonen når plassen 1 var fylt av *noe(/n)*. Majoriteten av disse kan behandles som negative polaritetsuttrykk (75 %). Det var et par eksempler hvor slike 1-*slags*-S-konstruksjoner kunne tolkes med generisk referanse til noen slag. Det var også belegg hvor *noe(/n) slags* ikke refererte generisk eller var negert. I noen tilfeller var referansen det jeg kalte *entydig ikke-spesifikk*. Her var *noen slags* tydelig ikke-komposisjonell siden setningene ble ugrammatiske om ikke *slags* stod mellom 1 og S. Jeg argumenterte for at forskjellen på *noe(/n) slags* + pl. S og *en slags* + pl. S når begge variantene finnes i ett og samme menneskes språk med ikke-generisk betydning, er den kvalitative forskjellen på referentene. *En slags* kan da legge en begrensning på referentene som er knytta til betydninga *ett slag*. En stikkprøve i talespråkskorpus antyda at *noen slags*, eller den reduserte varianten *no 'slags*, er mer vanlig i tale enn i skrift. Jeg knytta dette til en mulig ekspressiv og nedlatende bibetydning.

Ens semantiske bidrag i komposisjonen er uklart, og kan se ut til å variere avhengig av om konstruksjonen tolkes som B1 eller B2 og om S er entall eller flertall.

6 Implikasjoner for teorier om språkets kognitive eksistens

I de to foregående kapitlene har jeg redegjort for de morfosyntaktiske og semantiske egenskapene til 1-*slags*-S-konstruksjonen. I dette kapitlet vil jeg se på hvilke konsekvenser den påviste bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen har for mentalistiske språkteorier med utgangspunkt i noen sentrale antakelser innafor kognitiv konstruksjonsgrammatikk. I del 6.1 vil jeg drøfte beskrivelse og forklaring relatert til de mentalistiske språkvitenskapelige tradisjonene jeg særlig ser på. Jeg vil også se mer konkret på hva slags språk kkg vil predikere. I 6.2 ser jeg på bruksmønsteret til 1-*slags*-S-konstruksjonen og hvilke antakelser om språkevnen som muliggjør bruksmønsteret, og om bruksmønsteret kan beskrives hensiktsmessig innafor kkg. Jeg bruker generelle kognitive mekanismer som kkg regner med, til å foreslå motivasjon for bruksmønsteret til 1-*slags*-S-konstruksjonen; denne motivasjonen utgjør en slags forklaring.

6.1 Teoretisk adekvathet

Her vil synet på hva en mentalistisk språk teori ideelt skal være, bli drøfta. Både beskrivelse og forklaring er grunnleggende mål for vitenskap. Forklaring regnes ofte som det høyeste idealet, og det er heftig omdiskutert (se f.eks. Anttila 1972:179 f.; Lass 1997:325; Mæhlum 1999). Jeg skal ikke gjengi denne vitenskapsteoretiske diskusjonen, men i 6.1.1 trekker jeg fram enkelte momenter som blir relevante for den videre drøftinga. Årsakene til at dagens språk er som det er, vil alltid delvis befinne seg i tidligere språk. 6.1.2 tar opp hvilke hypoteser kkg har for språkendring.

6.1.1 Termene *beskrivelse* og *forklaring*

En språk teori skal kunne fungere som et rammeverk eller en modell som kan beskrive de språklige dataene. Teorien skal gi grammatikere verktøy til å kunne snakke om språk. Den skal bidra med et metaspråk, som helst bør være hensiktsmessig og relativt økonomisk. Jeg vil altså undersøke om teoriene har et metaspråk med et vokabular for prinsippene og variasjonen som kommer til uttrykk i dataene mine, og om det er egna.

Beskrivelse kan sies å være kategorisering. Vi fører fenomener inn under kjente begreper, finner kjente ord for dem og konstruerer nye ord for nye kategorier. Vi er nødt til å kategorisere fenomener for å håndtere dem – både i hverdagen og i vitenskapelig arbeid. Når *forklaring* ofte blir sett som det høyeste idealet, skal ikke det tolkes dit hen at beskrivelse er verdiløst. Det er heller ikke alltid så enkelt å skille de to. Enkelte (se Dyvik 1995) hevder at det finnes både *hvordan-* og *hvorfor-*forklaringer. *Hvordan-*forklaringene er når man forklarer hvordan noe forholder seg. Mange er kritiske til slike forklaringer. Vitenskapsfilosofen Popper skriver at for at teorier skal være tilfredsstillende må de «gå utover det empiriske erfaringsgrunnlag som ga opphav til dem» (1981:81). Alt annet fører til sirkelforklaringer. Eksempelvis vil mange hevde det ikke er en forklaring av en språklig endring å si at det er grammatikalisering. Det man da gjør, er å slå fast at endringa har likheter nok med andre endringer som tidligere har blitt kalt grammatikalisering, til å regnes til kategorien. Dette er å beskrive (jf. f.eks. Haspelmath 2004a⁵¹). Det interessante med konsepter som grammatikalisering er at de viser påfallende gjentakende korrelasjoner og tendenser i utvikling, og som Haspelmath (ib.) skriver, det er disse som skal forklares.

For å gå utover det empiriske erfaringsgrunnlaget bør forklaringer hentes fra et annet «domene» enn det som skal forklares (Faarlund 1987:18–19; Haspelmath 2004b). De mentalistiske teoriene begrunner de fysiske ytringene – og også det idealiserte språkssystemet – med et mentalt bakenforliggende språkssystem. Som jeg kom inn på i metodekapitlet, kan ikke dette mentale språket studeres direkte, iallfall ikke med nåværende teknologi (f.eks. Haspelmath 2004b:566; Taylor 2000:23). Det nærmeste man kan komme en beskrivelse av det mentale språket, er en teori som tilfredsstillende generelle vitenskapelige krav og ikke motsies av språkbruken (Taylor ib.). Siden de mentalistiske teoriene stiller det mentale språket i en særposisjon, er det dette de mener er det egentlige studieobjektet, og derfor ønsker å forklare. Også det skal da forklares med utgangspunkt i noe annet. Den generative lingvistikken har regna med et medfødt biologisk organ som ligger bak. Organet, kalt universalgrammatikken (UG), mener man inneholdt prinsipper som ligger til grunn for alle verdens språk. Organet gjør grammatikken til alle språk mulig, og all ikke-eksisterende grammatikk umulig. Man vet lite om UG (Faarlund 1987), og for å finne de grunnleggende språklige prinsippene, sammenliknet man språklige fenomener i enkeltspråk og tverrspråklig,

⁵¹ Haspelmath (2004a) skriver primært om enveisdireksjonalitet, men også mer generelt om «trends» i utvikling. Det kan da gjelde korrelasjoner mer generelt.

og laget hypoteser om UG basert på generaliseringene som ble gjort. Det blir da et sammenfall mellom det som skal forklares og forklaringa:

[...] *When a situation is encountered where some non-occurring structures could just as easily be described by the current descriptive framework (= current view of UG) as the occurring structures, this is taken as indication that the descriptive framework is too powerful and needs to be made more restrictive. [...] one can say that description and explanation coincide in generative linguistics. (Haspelmath 2004b: 559–560)*

Dette er et eksempel på en sirkulær forklaring og altså nok en beskrivelse.

Synet på UG er i stadig endring, men det er enkelte grunnleggende prinsipp som fortsatt står støtt blant tilhengere av Chomsky-tradisjonen. I den videre diskusjonen blir særlig synet på språket som et autonomt system med atskilte moduler relevant. Chomsky-tradisjonen skiller klart mellom de lagra enhetene i leksikon og den algoritmiske mekanismen som setter disse sammen etter bestemte prinsipper (se 2.1.4), og leksikonet blir ofte oppfatta som en ordliste hvor det er et skille mellom generell kunnskap og ordenes betydning. Dette er klare hypoteser som er falsifiserbare, og det er et kjent metodologisk prinsipp at hypoteser skal kunne falsifiseres.

Vitenskapsmannens mål er ikke å oppdage absolutt sikkerhet, men bedre og bedre teorier[...]som kan stilles overfor mer og mer alvorlige prøver [...]. Men dette betyr at disse teorier må være falsifiserbare: Det er gjennom deres falsifisering vitenskapen går fremover. (Popper 1981:88)

Popper mener det er falsifisering av teorier som driver vitenskapen framover. Det er ifølge han nemlig umulig å verifisere forklaringer. Deduksjon er den mest ideelle formen for forklaring. Ved deduksjon følger det som skal forklares, X, nødvendig av loven A hvis B skjer. Siden X følger B av logisk nødvendighet, åpner det for predikasjon. Det er også en fordel ved denne forklaringsmodellen at formuleringa av loven A bidrar med kunnskap utover det vi beskriver. Problemet er bare slik Popper påpeker, at man aldri kan verifisere at loven A stemmer. Vi vet at tyngdeloven predikerer at alle ting vi slipper, vil falle mot jorda, og deduserer at ballen vil falle mot bakken når vi slipper den. Men naturloven er allment godtatt fordi vi har observert at den stemmer når alle ting alltid faller mot bakken så lenge ingen annen kraft holder det oppe. Vi kan ikke vite at det er tyngdeloven slik den er formulert av Newton, som er loven dette følger av. Siden vi ikke kan verifisere loven, må vi forsøke å motbevise den. Slipper vi en ball, og den ikke faller ned, er tyngdeloven falsifisert.

Kognitiv lingvistikk har blitt kritisert for å være en for lite restriktiv teori og ofte oppsummert med sitatet «Anything goes». Teorien har en beskrivelsesmodell for det mentale språket som har rom for både idiosynkratiske mønstre og de mer generelle mønstrene (se

2.1.4). Modellen er formulert så generelt at en kan spørre om synkron språkbruk egentlig kan falsifisere den? Prinsippene kognitiv lingvistikk regner med bygger opp og kontinuerlig endrer det mentale språket til enkeltindividet, er generelle kognitive evner som interagerer med hverandre og oppfattelse av mange ulike ytre faktorer. Dette er forklaringa på det mentale språket. Sammenlikna med den (karikerte) tradisjonelle forklaringsmåten innafor Chomsky-tradisjonen beskrevet over er den bedre ved at disse generelle egenskapene ikke er språket, og derfor kan studeres også utafør det språklige. Argumentasjonen blir ikke sirkulær. Samtidig er mulighetene for generell kognitiv og ytre motivasjon bak det mentale språket så mange at de vanskelig kan legge begrensninger på hva som kan tillates av mulige oppbygninger av det mentale språknettverket. Tilnærminga til språklig kategorisering som prototypisk gjør det også vanskelig å påstå noe absolutt om språket. Den prototypiske strukturen og de mange ulike bakenforliggende faktorene er årsaker til at det blir vanskeligere å falsifisere påstandene innafor kognitiv lingvistikk. Men det er heller ikke helt umulig. Langacker (1987:47 f.; 2000:88) skriver at kognitiv grammatikk gir statistiske prediksjoner. På grunn av at de opererer med graduelle skiller og med en rekke mulige påvirkningsfaktorer, kan ikke prediksjonene bli absolutte, men de kan si hva som er sannsynlige språk og sannsynlig utvikling. Hvis ikke deres prediksjoner for hva som er prototypiske egenskaper ved språk, er statistisk vanligst i verdens språk, stemmer ikke teoriene. Fant man et naturlig språk hvor språklige kategorier var klart atskilte og som ikke hadde prototypiske fenomener eller idiosynkrasier, ville de falsifisere antakelser kkg bygger på.

Hypotesene kkg opererer med, kan falsifiseres, men hvilke forklaringer kan vi gi på enkeltfenomener i språket? Når man regner med at mange mulige faktorer kan spille inn, vil man ikke vite med sikkerhet om den ene eller den andre faktoren ligger bak. Vi kan lage en hypotese om motivasjonen for fenomenet innafor det teorien tillater som motivasjon. Om hypotesen er koherent med dataene og rammeverket, vil dette være bedre enn å operere med en teori som mangler sannsynlig motivasjon for fenomenet. Å finne mulig motivasjon er å forklare abduktivt, og abduktiv forklaring er en slags forklaring som det argumenteres for at bør være godtatt innafor humaniora (Mæhlum 1999:206).

6.1.2 Endring som et resultat av ulike mentale prosesser

De to dominerende mentalistiske synene på språkets eksistens tilbyr to ulike hypoteser om språkets diakrone utvikling. Begge regner språket som konvensjonalisert og derfor avhengig av input, om enn på litt ulik måte og i litt ulik grad. Langacker skriver at språket er et

strukturert inventar av *konvensjonaliserte* symbolske enheter (2000:98), og muligheten for språkbruk hviler blant annet på forståelsen vår av at det finnes intersubjektive konvensjoner. Det strukturerte inventaret, som er mentalt, bygger på språkbruken utafor. Man vil derfor alltid kunne begrunne det mentale språket i språket rundt. Det samme er tilfellet med enkelte språklige fenomener i enkeltspråk. Vi bruker dem i dag, fordi vi lærte dem i går.

Likevel er det endring av språket over tid. Det er endring av hva språkbrukerne oppfatter som konvensjonell språkbruk. Tradisjonell generativ teori og kkg regner med ulike mentale mekanismer bak språket. Mekanismene åpner for ulik form for endring, og disse endringene vil resultere i synkrone system som ser ulike ut. Hilpert (2013) beskriver hvordan konstruksjonsgrammatisk endring er forventet å skille seg fra tradisjonelle generative tilnærminger til grammatisk endring:

What unites constructional approaches to diachrony is an understanding of grammatical change as the sum of many individual metamorphoses of symbolic units. This contrasts with a perspective in which grammatical change is catastrophic and has systemic consequences. (Hilpert 2013:3)

Chomsky-tradisjonen vil derimot predikere at grammatiske endringer er “katastrofale” og har gjennomgripende konsekvenser i store deler av det grammatiske systemet. Den mentale modellen deres regner med at den grammatiske mekanismen fungerer på samme måten i alle gjeldende tilfeller. Unntak forekommer ikke enkeltvis. Enten krever den mentale grammatikken subjekt i alle setninger, eller så har den ingen spesifisering om nødvendigheten av subjekt. At grammatikkmekanismen endres over tid, forklares med at språket man erfarer, kan tolkes med ulike underliggende strukturer. Slik at input med én underliggende struktur, kan tolkes som uttrykk for en annen underliggende struktur. Endringa av språknormene i samfunnet kan skje gradvis siden enkeltindividenes mentale språk endres på ulike tidspunkt, men endringene i språket hos individene må skje brått og katastrofalt⁵² (Lightfoot 1999:77 f.).

Konstruksjonsgrammatiske tilnærminger til endring regner derimot med at endring skjer gradvis i systemet, gjennom det som har blitt omtalt som mikroskritt (Traugott og Trousdale 2010:20). Det er ikke slik at alle relevante konstruksjoner på alle nivåer i konstruksjonsnettverket påvirkes samtidig. Konstruksjonene har selvstendig eksistens, og kan endres én og én. Tilhengere av denne tilnærminga ser ikke klassifikasjonen av konstruksjonene som statisk, men konstant utsatt for «forhandling» og omstrukturering som et

⁵² Lightfoot bruker «catastrophe» inspirert av den franske matematikeren René Thoms katastrofeteori (ib.:89).

resultat av bruk, og har *teorier* basert på de generelle kognitive mekanismene om hvordan kategoriseringa av konstruksjoner foregår.

De neste delkapitlene viser hvordan den synkrone bruken av 1-*slags*-S konstruksjonen vitner om en trinnvis utvikling av enkeltkonstruksjoner på nivå lavere enn de mest generelle grammatiske prinsippene. Og jeg ser om det finnes potensiell motivasjon blant de generelle kognitive mekanismene. En slik motivasjon kan regnes som en forklaring.

6.2 Forklaring og beskrivelse av den synkrone bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen

Dette delkapitlet gjør rede for hvordan de ulike antakelsene til kkg kan beskrive og eventuelt motivere det jeg har funnet om bruksmønstrene og variasjonen ved 1-*slags*-S-konstruksjonen. 6.2.1 tar opp hvilke problemer den tradisjonelle tomekanismemodellen får i møte med den halvskjematiske konstruksjonen. En enhetlig konstruksjonsgrammatisk mekanisme møter ikke disse problemene. 6.2.2 tar utgangspunkt i et graduert skille mellom morfologi og syntaks, slik det er vanlig å regne med innafor kognitiv lingvistikk, og viser at paradigmebegrepet kan brukes på frasenivå og med fordel i en beskrivelse av oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen. Paradigmatiske og assosiative tilnærminger framstår som mer økonomiske enn en todelt mekanisme (6.2.3). 6.2.4 og 6.2.5 diskuterer mulig motivasjon for særegenhetene til 1-*slags*-S-konstruksjonen. Den generelle evnen til kategorisering slik den antas å være innafor kognitiv lingvistikk, blir sentral. 6.2.4 fokuserer på den strukturelle delinga og forholdet til semantikk. 6.2.5 framstiller 1-*slags*-S-konstruksjonen som lagdeling av en grammatikaliseringsssti, og en abduktiv, koherent forklaring av den felles semantiske variasjonen ved flere typekonstruksjoner foreslås.

6.2.1 Mulighet for å beskrive idiosynkratisk oppførsel hos enkeltkonstruksjoner

Det er velkjent at kkg åpner for idiosynkrasier som mange generative teorier ikke kan håndtere (jf. 2.1.4). Når langt flere konstruksjoner er lagra, trenger de ikke forholde seg til de generelle reglene for komposisjon på den samme måten. Det mest grunnleggende problemet et tradisjonelt generativt syn får i møte med mine data, er kombinasjonen av 1-*slags*-S-konstruksjonens komposisjonalitet og samtidige idiomatiske karakter. Den kan ikke hentes

inn helhetlig fra leksikon, men den har idiosynkratiske komposisjonelle egenskaper som ikke kan avledes fra de generelle prinsippene grammatikken komponerer etter.

Først og fremst er det vanskelig å tenke seg at *en slags* hentes direkte inn fra leksikon, siden det varierer med *et slags* og (marginalt med) *ei slags*. Dette kunne kanskje redegjøres for om man regnet med at hele frasen var en slags determinativ som kongruerte med det etterfølgende, men disse frasene oppfører seg ikke som typiske determinativer, først og fremst ved at det ofte forekommer andre ord mellom 1 og *slags*.

Plassen mellom 1 og *slags* utgjør i seg selv et problem. Det høres uidiomatisk ut å si *et vanskelig slags problem*. Likevel kan plassen fylles av enkelte grupper ord (4.2.3). Hvis man regna *slags* som et determinativ, ville det ikke være unaturlig om enkelte andre determinativer kunne stå foran *slags*, mens adjektiv måtte følge etter, men ordene jeg har funnet mellom 1 og *slags*, er ikke utelukkende determinativer. Særlig påfallende er det at *ny* forekommer så ofte på denne plassen, mens for eksempel *gammel* eller *moderne* aldri brukes der i materialet mitt. En slik presisering av hvilke enkeltord som kan komme før *slags*, vil være vanskelig innafor generativ grammatikk.

Slike problemer vil en ikke få hvis man anvender en konstruksjonsgrammatisk modell. Siden all bruk potensielt blir lagra i det bruksbaserte nettverket av konstruksjoner (jf. 2.1.5), vil alle tidligere brukte konstruksjoner kunne være lagra. Tekststrengen *en ny slags* forekommer relativt frekvent (4.2.3), og da vil man regne med at strengen har minnestyrke nok til å bli oppfatta som grammatisk. Noen få adjektiv som jeg fant mellom 1 og *slags*, forekom kun én gang i hele korpuset. Det betyr ikke nødvendigvis at de forekommer for sjeldent til å oppnå minnestyrken som behøves for å oppfattes som grammatiske, men jeg vil påpeke at disse ordene var klart semantisk beslektet med andre ord som forekom på plassen mellom 1 og *slags*. Har man hørt *en merkelig slags* + S, *en rar slags* + S og *en bestemt slags* + S kan man ha generalisert skjemaet 1 + [adjektiv som beskriver noe som særegent] + *slags* og derfor produsere setninger som *en spesiell slags* + S. Semantiske restriksjoner av det kombinatoriske potensialet til språklige enheter, som foreslått her, kan ikke gjøres rede for hvis man regner med en grammatikkemekanisme som ikke kan se semantikken⁵³.

Om språkbrukere har generalisert skjemaet som tillater et adjektiv som beskriver noe som særegent på plassen mellom 1 og *slags*, må muligheten for iallfall adjektivet *ny* på denne plassen være lært. Det er også verdt å trekke fram at adjektivet på plassen mellom 1 og *slags* i

⁵³Flere generative lingvister har utarbeida teorier for hvordan semantikken fungerer som en modul som interagerer med og har konsekvenser for grammatikken (se f.eks. Pustejovsky 1995; Jackendoff 2002).

hovedsak kongruerer etter det samme mønsteret som 1, som i *en ny slags* + S, *et nytt slags* + S og *en nye slags* + S. Frasene følger et generelt mønster samtidig som de må være lært og lagra uavhengig av de mest generelle grammatiske prinsippene. Det åpner kognitiv konstruksjonsgrammatikkens nettverksmodell for⁵⁴.

6.2.2 Fraser knytta sammen av paradigmatiske relasjoner

Kognitiv konstruksjonsgrammatikk regner ikke med et strengt skille mellom syntaks og morfologi. Innafor morfologien har oppfatninga av at det er paradigmatiske relasjoner mellom ord, bidratt til adekvat behandling av spesielt ikke-affigerende bøyning og irregulære bøyingsmønstre (f.eks. Haspelmath og Sims 2010:156 f.). Siden konstruksjonsgrammatiske modeller åpner for at de samme mekanismene danner mer eller mindre abstraherte konstruksjoner på alle nivåer i det grammatiske systemet, følger det naturlig at man skal se en del av de samme fenomenene i syntaksen og morfologien. Booij (2010) har eksplisitt foreslått en konstruksjonsgrammatisk tilnærming til morfologien. En del generative lingvister har foreslått at morfologi og syntaks følger de samme prinsippene; de vil redusere morfologien til syntaks (f.eks. Embick og Noyer 2007). Syntaxmekanismen bygger da også ord av morfemene som hentes fra leksikon. Innafor kkg har det heller vært vanlig å utvide prinsipper forbundet med morfologi til det man tradisjonelt har ment var syntaksens domene. For eksempel Daþrowska beskriver syntaktiske konstruksjoner eksplisitt som «big words» (2000:84,87). Om syntaksen egentlig bare er store ord, bør man undersøke hvilken verdi konsepter man regner med innafor morfologien, kan ha i behandlinga av også syntaktiske konstruksjoner.

Jeg vil argumentere for at det er fordelaktig å beskrive 1-*slags*-S-konstruksjonen paradigmatiske. Det forutsetter at den oppfattes som en helhetlig konstruksjon

Alle bøyingsformene av et leksem utgjør det leksemets paradigme. For eksempel utgjør *gutt*, *gutten*, *gutter* og *guttene* leksemets GUTT. *Paradigme* brukes iblant videre enn det, for eksempel for å omtale større ordfamilier som inkluderer avledede former. Det paradigmatiske aspektet gjør det mulig å redegjøre for forholdet mellom *gutt* (ent.) og *gutter* (flert.), på samme måte som *mus* og *mus* eller *and* og *ender*.

⁵⁴ Ullman (2001) foreslår en tomekanismemodell hvor leksikon og grammatikkmekanismen er strengt skilt, men hvor leksikon har form av et assosiativt minnenettverk. En slik tomekanismemodell kan gjøre rede for halvskjematiske konstruksjoner som ikke kan være et produkt av den generelle grammatikkmekanismen. Det påtrengende spørsmålet blir da om det er noen grunn til å postulere en egen grammatikkmekanisme i tillegg til det assosiative minnesystemet (jf. 6.2.3).

Entall	Flertall
[/gut/ GUTT entall]	[/guter/ GUTT flertall]
[/mu:s/ MUS entall]	[/mu:s/ MUS flertall]

Paradigmet gjør det mulig å omtale forholdet mellom entall og flertall av GUTT og MUS på samme måte. Et alternativ til en slik tilnærming er morfemmodellen. Da regner en med at morfemene settes sammen av grammatikkmekanismen på samme måte som ord settes sammen til setninger. En slik modell tar bare høyde for det syntagmatiske forholdet mellom enhetene. /gut/ bidrar med betydninga *gutt*, og /er/ bidrar med flertall. Det finnes ikke noe element i *mus* som tillegger betydninga flertall. Den paradigmatiske tilnærminga ivaretar forhold langs andre akser enn den syntagmatiske. Ofte kan vi generalisere over grupper av paradigmer som oppviser samvariasjon i form og betydning. Det skjematisk paradigmatet $[/X/s] \leftrightarrow [Xer/s \text{ flertall av } X]$ gjelder utallige norske substantiv, som *hest*, *ball*, *ert*, *vegg* etc. Flertall er en kategori med mental eksistens, og når vi har hørt noen bruke for eksempel *mus* i flertallskontekst, forstår vi at en ikke skal bruke det generelle skjemaet $[/Xer/s]$ for å uttrykke egenskapene [*mus* + flertall], og derfor overgeneraliserer vi ikke mønsteret.

Booij framhever muligheten for å gjøre rede for perifrastisk bøyning som en av fordelene med en konstruksjonsgrammatisk tilnærming til morfologien:

[...] the combination of words used for periphrasis have holistic syntactic and semantic properties, which makes them fit for filling in cells in the paradigm. (Booij 2010:256)

Et eksempel har vi ved gradbøyning av adjektiv hvor komparativen *mer typisk* på mange vis har de samme holistiske semantiske og syntaktiske egenskapene sett i forhold til positivformen *typisk*, som komparativen *penere* har, sett i forhold til positivformen *pen* (se Spilling 2012).

Når kkg regner med at en ofte lagrer fraser helhetlig, er det ingenting i veien for at man gjør generaliseringer over dem med holistiske semantiske og syntaktiske egenskaper, og det skulle kunne være paradigmatiske relasjoner mellom dem.

Jeg vil framstille nominalfrasekonstruksjonsparadigmet slik:

A) $[/1 + \underline{X}_S/N \text{ Ubestemt entall av } X_S] \leftrightarrow [/ \underline{Xer}_S/N \text{ Ubestemt flertall av } X_S]$

Med adjektiv vil jeg framstille det slik:

B) $[/1 + Y_{ADJ} + \underline{X}_S/N \text{ Ubestemt entall av } Y_{ADJ} X_S] \leftrightarrow [/ Y_{eADJ} + \underline{Xer}_S/N \text{ Ubestemt flertall av } Y_{ADJ} X_S]$

For 1-*slags*-S-konstruksjonen vil jeg ha abstrahert nominalkonstruksjonen slik:

C) [/ 1 + slags + X_S /_N Ubestemt entall av B1 /B2] \leftrightarrow [/ 1 + slags + X_S /_N Ubestemt flertall av B1 /B2]

(B1/B2 står for all den semantiske variasjonen ved konstruksjonen, altså for eksempel *ubestemt entall av et slags av S* eller *ubestemt entall av en utypisk utgave av S*.)

Ordet som avgjør kongruensen til 1 er understreket og omtales her som *det strukturelle hodet*. Strukturelt er entallskjemaet for 1-*slags*-S-konstruksjonen et mer spesifisert subskjema av nominalfraser med adjektiv i entall. I B2 kan den være det også semantisk, altså [Ubestemt entall Y_{ADJ} X_S] passer like godt på B2 som på betydninga til vanlige nominalfraser med adjektiv. X kan da erstattes av *slags* med betydninga *utypisk*. I B1 vil ikke det strukturelle (understrekede) hodet oppføre seg som det semantiske hodet. Det understrekede elementet vil ikke være profilbestemmende i konseptualiseringa. Vi så i 5.1.3 at B1 viste dette mønsteret. B1 er ikke semantisk komposisjonell med utgangspunkt i det generelle skjemaet for nominalfraser med adjektiv i norsk.

Abstraksjonen av flertallskjemaet for 1-*slags*-S-konstruksjonen avviker fra det generelle nominalfraseskjemaet for nominaler med adjektiv. Den ser derimot ut til å tilsvare strukturen til pseudopartitiver med det strukturelle hodet i entall.

[/ 1 + X_S + Y_{er} / Ubestemt entall av X_S som kvantifiserer flertall av Y_S]

B1 samsvarer relativt godt med pseudopartitivens skjematisk konseptuelle struktur – selv om man kanskje heller bør si at *slags* heller *individualiserer* typen det etterfølgende substantivet betegner, enn *kvantifiserer*. Man kan se på individualisering som en form for kvantifisering, så betydningene er ikke ubeslekta. B2 likner derimot ikke den skjematisk semantiske strukturen til pseudopartitiver. I B2 er det substantivet Y som er det semantiske hodet. B2 kan altså ikke avledes semantisk basert på skjemaet for pseudopartitiver. Like fullt viste 5.1.4 at det var belegg på B2 med denne strukturelle oppbygginga når referentene til nominalet identifiseres som flertall.

Siden verken B1 eller B2 kan avledes semantisk av henholdsvis skjemaet som forbindes med entall og flertall, må en regne med at de er lagra som egne skjemaer; de kan ikke være satt sammen av en grammatikk mekanisme (jf. 5.3 og 4.3).

Forholdet mellom konseptualiseringa av B2 med S i entall og S i flertall er det samme som mellom entall og flertall av andre nominalfraser. Det som skiller konseptualiseringa av *En stipendiat er et slags menneske*, og *Stipendiater er en slags mennesker*, er antallet stipendiater/mennesker man forestiller seg. Innafor en todelt mekanisme måtte entalls- og flertallsversjonen bli satt sammen av ulike ord som hadde ulik spesifikasjon for hvordan de

oppførte seg syntaktisk. Særlig når disse måtte være lagra med variasjonen av adjektiv som finnes sammen med både entall og flertall, begynner det å bli snakk om massiv lagring. Om man regnet med ulike ord som ble brukt i entall og flertall, ville det ikke være mulig å snakke om noen relasjon mellom entallsskjemaet og flertallsskjemaet. Med et paradigmeskjema for alle tilfeller av 1-*slags*-S-konstruksjonen kan man bevare intuisjonen om forholdet mellom entall og flertall. Samtidig er det ikke et problem at det ikke er et én til én-forhold mellom komponentene siden hele skjemaet sammen har de semantiske egenskapene knytta til henholdsvis entallsnominaler og flertallsnominaler. Alle 1-*slags*-S-fraser følger det samme mønsteret, også med adjektiv (jf. særlig treff 6831).

Jeg foreslår altså at vi oppfatter forholdet mellom nominalfraser i tall og bestemthet som paradigmatiske. Paradigmecellene til fraseparadigmet kan fylles av fraser som ikke tilfredsstiller de abstraherte skjemaene som vanligvis følges når paradigmet oppfører seg regelrett. Slik paradigmatiske oppførsel er å vente når man regner med en gradvis overgang mellom det syntaktiske og det morfologiske. Cruschina (2013), som ser på grammatikalisering av et perifrastisk paradigme i siciliansk, påpeker at en gradvis overgang vil føre til en forventning om at det vil forekomme uregelmessige perifrastiske paradigmer. I 1-*slags*-S-konstruksjonens tilfelle kan man da snakke om et paradigme som oppviser «blanda bøyning». En del av paradigmet følger et kjent skjema for oppbygging av form med de morfosyntaktiske og semantiske egenskapene som tilhører den delen av paradigmet (f.eks. entall), mens i andre deler av paradigmet konstrueres formen etter skjemaer som vanligvis ikke fungerer i ett og samme ords/konstruksjons paradigme. I entall av 1-*slags*-S-konstruksjonen brukes det et abstrahert skjema for nominalfraser som pleier å veksle regelmessig med det mest regelmessige flertallsskjemaet for nominalkonstruksjoner, mens i flertall kan man si at det brukes et skjema som forekommer i entall med pseudopartitiver, eller ved noen få andre tidligere deskriptive genitiver med hodet i flertall, som i *en times forelesninger*.

Blanda bøyning er gjerne det synkrone resultatet av en form for mikroskritt i endring. Deler av et paradigme følger et kjent system, mens den andre delen følger et annet system (se f.eks. Enger 2010 om slike endringer i norsk bøyning). Endringa har skjedd i deler av systemet, og det har ikke skjedd gjennomgripende katastrofale endringer i større deler av systemet.

At semantikken varierer innafor det samme kontinuumet i både paradigmet's entallsform og flertallsform, tyder på at konstruksjonen blir oppfatta som et paradigme. Det ville vært påfallende om B1 og B2 ble oppfatta som to ulike og separat lista enheter og

tilfeldigvis hadde utvikla det samme idiosynkratiske paradigmemønsteret. Man kan anta felles eller tett forbundet lagring av B1 og B2 av konstruksjonen.

Jeg har argumentert for at det er hensiktsmessig å framstille oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen som et paradigmeskjema, slik:

$$[/ 1 + \textit{slags} + \underline{\mathbf{X}}_S /_N \text{ Ubestemt entall av B1 /B2 }] \leftrightarrow [/ 1 + \underline{\textit{slags}} + \mathbf{X}_{er_S} /_N \text{ Ubestemt flertall av B1 /B2 }]$$

Det vil være uhensiktsmessig å framstille B1 og B2 som egne innførsler i leksikon med ulike varianter for hvordan de strukturelt skal oppføre seg i entall og flertall – og særlig om de alle skal ha spesifikasjoner for mulige adjektivkombinasjoner. I slike tilfeller har kkg mulighet for en mer økonomisk og elegant beskrivelse (se 6.2.3). Slike blanda paradigmer på frasenivå er også et språklig fenomen man vil vente seg når man antar at større fraser kan lagres, at det er et graduelt skille mellom morfologi og syntaks. Den strukturelle delinga av paradigmet som også forekommer innafor tradisjonelle morfologiske paradigmer, er da en venta følge. Denne delinga kan sees som en form for mikroskritt.

Paradigmatisk relasjon hører naturlig inn i synet på språket som et assosiativt minnenettverk⁵⁵.

6.2.3 Økonomiske prinsipper

Om flere språkteorier kan beskrive den faktiske språkbruken, bør man velge teorien som best tilfredsstillende generelle vitenskapelige krav (Taylor 2000:23). Ockhams barberkniv er et kjent vitenskapelig prinsipp som sier at hvis man skal velge mellom to teorier som ellers er like adekvate, så skal man velge den som er enklest og ikke opererer med flere teoretiske antakelser enn nødvendig (se f.eks. Theil 2005:230). Særlig den nyeste trenden innafor Chomsky-tradisjonen, minimalismen, har lagt vekt på dette kriteriet (Hornstein mfl. 2005:7). En enklest mulig grammatikk mekanisme som håndterer lagra enkeltmorfemer, kan umiddelbart høres tiltalende ut. Det konstruksjonsgrammatiske nettverket er ikke like tiltalende når man må regne med voldsomme mengder av ulike skjemaer for ulike grammatisk konstruksjoner. Likevel er ikke dette så rett fram når det kommer til faktiske eksempler på hvordan språk brukes, som bruksmønsteret jeg har funnet ved 1-*slags*-S-konstruksjonen. For at grammatikken skal kunne generere de grammatisk 1-*slags*-S-konstruksjonene, og bare dem, må komponentene lagres som separate ord med ulike

⁵⁵ Saussure(1983) kalte faktisk paradigmatisk relasjon for assosiative forbindelser.

spesifikasjoner for bruk i flertall og entall og med ulik semantikk (jf. 6.2.2 og 4.3). De mange spesifikasjonene og variantene av komponentene vil gjøre ordlista særs uøkonomisk. Kombinasjoner og mønstre som ikke er forutsigbare utfra generelle grammatiske og semantiske prinsipper er langt fra uvanlig i språk, og det har blitt hevda at selv argumentstrukturen til verb nødvendigvis må læres for ett og ett leksem (Lamb 2001, sitert i Haugen 2012:237). Haugen (2012:236) har studert valensstrukturen til norske adjektiv, og konkludert med at idiosynkrasiene og unntakene er så tallrike at det er umulig å avlede generelle realiseringsregler. Et assosiativt minnenettverk har et bedre utgangspunkt for å beskrive slik lagring med et visst økonomisk tilsnitt. Konstruksjonens oppførsel vil ha støtte i allerede eksisterende konstruksjoner. Det er mer økonomisk med mønstre som er delvis motiverte, og ikke bare består av en rekke isolerte lagra særegenheter. Blant annet de paradigmatiske assosiative relasjonene mellom entall og flertall av 1-*slags*-S-konstruksjonen gjør det mulig å forestille seg at sammenhengen mellom B1 og B2 i entall og flertall ikke trenger å ha høy minnestyrke i både entall og flertall. Konstruksjonsnettverket framstår særlig økonomisk fordi det tar utgangspunkt i assosiative minnenettverk som antas å ligge bak generelle kognitive funksjoner også av ikke-lingvister (Holt mfl. 2012:290; Collins og Loftus 1975). Den ekstensive lagringa er kognitivt og nevrologisk plausibel (jf. sitat av Dağbrowska 2.1.5). I motsetning til ved tomekanismemodellen postuleres ingen egne moduler. Et kognitivt nettverk som kan håndtere både grammatikk og leksikon og antas å eksistere uavhengig av språket, er langt mer økonomisk enn modulene *leksikon* og *grammatikk*.

6.2.4 Semantikk sensitiv strukturell utvikling

Kognitiv lingvistikk antar at det kognitive nettverket av konstruksjoner struktureres av generelle kognitive prosesser. En av de mest sentrale er kategoriseringa (2.1.3) som kognitiv grammatikk regner med både er skjematisk og prototypisk (Langacker 1987:369 f.; 2000:17). I enkelte tilfeller kan språkbrukere komme til å gjøre ukonvensjonelle kategoriseringer, og da forventes det at den nye kategoriseringa er basert på likhetstrekk konstruksjonen har med andre kategorier av konstruksjoner. Kkg predikerer at når paradigmatiske forbundne konstruksjoner følger ulike kategorier av strukturelle mønstre, er det ulike egenskaper ved konstruksjonen som vil motivere tilhørighet i alle/begge kategoriene av strukturelle mønstre⁵⁶.

⁵⁶ Rent teoretisk kan konstruksjonen ha mista alle egenskaper som motiverer tilhørighet med den opprinnelige kategorien.

Gjennom oppgava har jeg nevnt strukturelle og semantiske likheter mellom 1-*slags*-S-konstruksjonen og beslekta nominalfraser.

1-*slags*-S-konstruksjonen plasserer seg semantisk og strukturelt mellom vanlige nominalfraser med adjektiv på den ene sida og pseudopartitiver på den andre. B1 likner betydninga til pseudopartitivene, mens B2 knapt skiller seg semantisk fra nominaler med adjektiv (jf. 6.2.2). Det er semantisk motivasjon for tilhørigheten i begge klassene.

Særlig en litt perifer undergruppe av pseudopartitiver har blitt nevnt spesielt. Konstruksjonene *et slag* + S, *en type* + S og *en sort* + S er mer eller mindre semantisk identiske med B1. *Et slag* + S har også klare fonetiske likheter med 1-*slags*-S-konstruksjonen. 5.1.5 viste eksempler på at *type* + S også kan brukes som en metalingvistisk kommentar (B1), og at etterfølgende S hos noen talere styrte kongruensen. Det kan også vitne om hvor nær disse konstruksjonsgruppene står hverandre.

I 2.3.1 antyda jeg at 1-*slags*-S-konstruksjonen etymologisk stammer fra en gruppe klassifiserende genitivkonstruksjoner. Klassifiserende genitiv var i norrønt en mangslungen gruppe, og blant annet Toft (2009) så *eins kyns/konar/háttar* som særlig perifere medlemmer av klassifiserende genitivkonstruksjoner. 1-*slags*-S-konstruksjonen har ikke blitt klassifisert til en større gruppe som har vært enhetlig, og det vil en innafor kkg mene svekker stabiliteten til 1-*slags*-S-konstruksjonens plassering i nettverket. De andre klassifiserende genitivkonstruksjonene har utvikla seg på flere måter (2.3.1 og 5.3). Ingen har meg bekjent fått en særegen veksling i kongruensen mellom entall og flertall⁵⁷. En slik dobbel betydning er heller ikke vanlig i gruppa.

Den synkrone strukturen til skjemaene for henholdsvis entall og flertall av 1-*slags*-S-konstruksjonen vitner om en stegvis endring, og det går tydelig fram her at det er en mulig semantisk motivasjon for en plassering mellom to ulike typer skjemaer. En slik semantikk sensitiv strukturell utvikling er i tråd med kkg's forventninger.

Konstruksjonsgrammatikeren Croft skriver:

The exceptional character of particular synchronic configurations is not an arbitrary fact about an autonomous syntax but a consequence of the nature of historical processes and tension between syntactic structure and the semantic structure that results from such processes (Croft 1996:70).

⁵⁷ En nærmere undersøkelse av det produktive og litt ustabile mønsteret jeg kom inn på i 5.3, som også har opphav i beskrivende genitivkonstruksjoner, ville være interessant. Og en kan se antydninger til noe liknende ved *en type* (jf. 5.1.5).

Om det er den semantiske strukturen som har motivert endringa, må man regne med interaksjon mellom semantikken og de strukturelle sidene ved språket.

6.2.5 Grammatikalisering og motivasjon

6.2.5.1 Encyklopedisk leksikon og kategorisering

I analysen min av 1-*slags*-S-konstruksjonens semantikk tok jeg utgangspunkt i den generelle oppfattelsen av konseptet *kategori* slik man antar det er innafor kategoriseringsteoriene CG bygger på, *prototypeteori* og *skjematisk kategorisering* (2.1.3). Et kontinuum av betydninger mellom *slag* og det *utypiske*, passer godt med to sentrale antakelser innafor kognitiv grammatikk:

1. Kategoritilhørighet er graderbart.
2. Hele basen til det ordet betegner, er tilgjengelig for språket.

Hvis vår oppfatning av hva en kategori er, ikke tar utgangspunkt i at alle medlemmer eller underkategorier av et slag har samme status, men at det er en indre struktur hvor noen medlemmer (eller underkategorier) er «bedre» enn andre, vil vi ha en konseptuell base for ord med betydninga *kategori/slag* som inneholder også utypiske forhold mellom *slag* og det det er et slag av. Med dette forholdet som en del av basen vil metonymi kunne forflytte betydninga over til det utypiske forholdet. En slik endring er naturlig når man regner med at ordet *slag* har potensial til å aktivere basen utover det som ordet i utgangspunktet profilerer. Antakelse 1 og 2 over kan være med på å gi en koherent abduktiv forklaring av betydningsvariasjonen til 1-*slags*-S-konstruksjonen og andre typekonstruksjoner. At en liknende semantisk variasjon finnes ved flere typeord i flere språk, styrker forbindelsen mellom forståelsen av *slag* og av en prototypisk organisering⁵⁸.

6.2.5.2 Motivasjon for grammatikaliseringssti

En idé om en særlig grammatikaliseringssti for typeord er ikke fremmed når man ser på den semantiske variasjonen og påviste utviklinga til en del slike ord i skandinavisk og engelsk (bl.a. Brems 2011; Rosenkvist og Skärllund 2011). Men for det første er dette så vidt jeg vet, påvist i ganske få språk som det er liten kulturell, geografisk og lingvistisk avstand mellom. Og for det ander er det å «oppdage» en grammatikaliseringssti egentlig synonymt med å

⁵⁸ Forståelsen av *slag* kan henge sammen med universelle kategoriseringsmekanismer, men den kan også være kulturelt betinga.

påpeke korrelasjoner av endringstendenser i enkeltspråk og tverrspråklig, og det er disse korrelasjonene som trenger forklaring (jf. 6.1.1). Men man kan se det å oppdage grammatikaliseringstier som å finne stiene til byttet man jakter på; stiene gir helt klart en god indikasjon på hvor man bør lete etter henholdsvis de ettertrakta byttedyrene eller forklaringene. At det i mange ord med betydninga *type* finnes en felles utvikling og variasjon, leder en til å lete blant de inherente egenskapene til ord med betydninga *type*, og den felles egenskapen er altså den semantiske strukturen til *type*. I dette tilfellet har jeg (6.2.4.1) vist at kognitiv grammatikk tilbyr en mulig motivasjon for korrelasjonene vi ser i variasjonen og utviklinga til nominalkonstruksjoner med typeord. At kognitiv grammatikk kan tilby en koherent forklaring basert på sitt eksisterende syn på kategorier og semantikk, styrker rammeverket.

Sett i en større grammatikaliseringssammenheng viser konstruksjonen en semantisk lagdeling hvor et ikke-skjematisk element (altså *slags*) i en større og delvis skjematisk konstruksjon (1 + *slags* + S (/X)) varierer mellom å profilere en region og å profilere et forhold. Forholdet kan betegnes som mer subjektivt enn regionen. Det har mer pragmatisk og mindre semantisk betydning. Helt minimalt kan man også oppdage syntaktisk ekstensjon (jf. 5.1.3.3); 1-*slags* kan modifisere andre ord enn substantiv.

Slik lagdeling er vanlig som et resultat av utvikling fra det objektive til det subjektive, fra leksikalsk betydning til pragmatisk betydning og fra et mer spesifisert modifikasjonspotensial til mulighet for å modifisere flere syntaktiske kategorier. Slik utvikling er påvist ved mange konstruksjoner i mange språk (f.eks. Hopper og Traugott 2003:104 f.). Her vil jeg ikke forsøke å gi en forklaring på disse korrelasjonene, men vise at konstruksjonen jeg behandler, kan plasseres innafor denne tendensen, som igjen trenger forklaring.

6.3 Oppsummering

Jeg har vurdert hvor egna kognitiv konstruksjonsgrammatikk er til å gjøre rede for bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen, og særlig sett på enkelte sentrale antakelser innafor kkg som strider mot prinsipper som har vært grunnleggende for den tradisjonelt dominerende mentalistiske språkteorien.

Vi så særlig i 6.2.1 at tomekanismemodellen ikke åpnet for å beskrive konstruksjonens halvskjematiske karakter. Hvis en modell kun har et statisk leksikon og en

grammatikkmekanisme til rådighet, kan den ikke beskrive de faktiske dataene, og den vil samtidig falsifiseres som en teori om språkets mentale realitet. Den kognitive konstruksjonsgrammatiske tilnærminga som opererer med halvskjematiske konstruksjoner, har ingen problemer med å beskrive dataene. Det kognitive synet på samspillet mellom grammatikk og semantikk kan også legge semantiske restriksjoner på plassen mellom 1 og S. Retninger som antar at syntaksen er autonom og ikke har tilgang på semantisk informasjon, vil ikke kunne redegjøre for slike restriksjoner.

6.2.2 argumenterte for at det er hensiktsmessig å regne med paradigmatiske relasjoner også på frasenivå. Innafor kkg vil dette være en naturlig følge av den graduelle overgangen mellom morfologi og syntaks. En slik tilnærming sikrer intuisjonen om at det er et forhold mellom fraser som *et slags menneske* og *en slags mennesker*, og som jeg argumenterte for i 6.2.3, kan en slik beskrivelse framstå som mer økonomisk. Hvis man ikke hadde et slikt forhold mellom skjemaet for 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i henholdsvis entall og flertall, må man lagre eller beskrive en rekke spesifikasjoner for hvordan de ulike elementene i konstruksjonen vil oppføre seg. I beskrivelsen av bruken er det mer økonomisk med paradigmatiske forbindelser. Slike paradigmatiske forbindelser kan ikke beskrives av en grammatikkmekanisme som komponerer fraser; det er en forutsetning for paradigmatiske forbindelser at de er mellom semantisk og syntaktisk holistiske elementer. Store mengder assosiative forbindelser er også mer forenlig med kunnskapen vi har om kognisjon og hjernen, enn det kompliserte algoritmiske kombinasjonsprinsipper er (6.2.3). Det styrker hypotesen om paradigmatiske relasjoners mentale eksistens.

Skjemaene for 1-*slags*-S-konstruksjonen i henholdsvis entall og flertall likner andre nominalskjemaer, men vekslinga mellom skjemaet for entall og skjemaet for flertall er særegent. Når paradigmatiske forbundne konstruksjoner følger ulike strukturelle mønstre, ser det ut som det synkrone resultatet av mikroskritt. Mikroskritt er den typen endring som er naturlig i nettverk av konstruksjoner, jf. 6.1.2. Kognitiv lingvistikk gir sannsynlige prediksjoner for hvordan endringene i nettverket vil være. De regner med at generelle kognitive mekanismer former nettverket av konstruksjoner. Prototypeteori forutsier at endringene i konstruksjoner vil skje på basis av likhet med medlemmer av andre kategorier. 1-*slags*-S-konstruksjonen plasserer seg semantisk midt mellom konstruksjoner som har et skjema tilsvarende skjemaet 1-*slags*-S-konstruksjonen har i henholdsvis entall og i flertall (6.2.4). Den synkrone bruken er i tråd med prediksjonene man kan gjøre på basis av de generelle kognitive mekanismene.

Den semantiske variasjonen ved 1-*slags*-S-konstruksjonen er lik variasjon beskrevet ved flere andre typekonstruksjoner i flere språk. Kognitiv lingvistikk kan med sitt syn på hva kategorier er, og med en semantikk som ikke begrenser seg til akkurat det et ord denoterer, gi en koherent forklaring på hvorfor denne variasjonen går igjen.

Bruksmønsteret jeg har funnet ved 1-*slags*-S-konstruksjonen, kan beskrives innafor en nettverksmodell. En plassering av nominalfraseparadigmet mellom to skjemaer med medlemmer og betydning som likner ulike sider ved den semantiske variasjonen til 1-*slags*-S-konstruksjonen, er som man vil vente av mikroskritt i et semantikksensitivt konstruksjonsnettverk. Tomekanismemodellen kan vanskelig beskrive konstruksjonens oppførsel. Eventuell opplisting av ulike varianter av komponentene i frasen med idiosynkratiske spesifikasjoner om kombinatorisk potensial er uøkonomisk. Det assosiative minnenettverket er antatt også utafør språkvitenskapens domene, og det er teoretisk mer økonomisk enn å ha egne moduler for leksikon og grammatikk. Jeg foreslo motivasjon for den avvikende oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen i de generelle kognitive evnene kkg regner med er grunnleggende for språket. Disse er utafør erfaringene vi forsøker å forklare, og vi gjør mer enn å beskrive. Motivasjonen kan utgjøre en koherent abduktiv forklaring.

7 Konklusjoner

Emnet for oppgava har vært 1-*slags*-S-konstruksjonen. Konstruksjonen består av en kvantor, *en*, *ei* eller *et* (1), ordet *slags* og et substantiv i entall eller flertall (S). Semantisk overlapper den til dels med konstruksjoner med grunntall eller *noe(/n)* foran *slags* etterfulgt av substantiv (se 5.2.1 og 5.2.2); jeg har derfor også sett på disse. På grunnlag av 11 881 treff på konstruksjonen i LBK har jeg gitt en beskrivelse av konstruksjonens morfosyntaktiske oppførsel og analysert de semantiske egenskapene den har. Jeg har sett på implikasjonene av de idiosynkratiske morfosyntaktiske og semantiske egenskapene til konstruksjonen for flere omdiskuterte antakelser om språkets mentale eksistens. Funnene oppsummeres under.

7.1 Bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen

Morfosyntaktiske egenskaper

Kapittel 4 presenterte resultater hovedsakelig fra den kvantitative korpusundersøkelsen og resultatene viste at det fantes et dominerende morfosyntaktisk mønster for bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen. Jeg så særlig på hvilken kvantor som fylte den delvis skjematiske plassen 1 (4.1). Når S er entall, kongruerer kvantoren med S, bare 40 av 10 549 mulige belegg stemte ikke. Når S er feminint, blir også *ei* brukt. Når S derimot var flertall, var kvantoren både *en* og *noen*. Vekslinga i hvilket substantiv som avgjør kongruensen, avhenger av om det siste av binominalets to substantiv er flertall eller entall. Så vidt jeg vet, er en slik veksling unikt i norsk språk.

Konstruksjonen forekommer sjelden uten kvantor. I LBK var det seks eksempler på det, og disse lød ugrammatiske for meg.

En undersøkelse av alle 278 treffene på *noe(/n) slags* + S viste at i 75 % av tilfellene var nominalet i negert, spørrende eller betingende kontekst. Overrepresentasjonen av slike kontekster antyder at *noe(/n) slags* brukes som et negativt polaritetsuttrykk (4.1.2.2).

Plassen mellom 1 og *slags* kunne fylles; det var likevel begrensa hvilke grupper av ord som forekom på den plassen i korpusbeleggene. Det var 25 ulike ordstrenger mellom 1 og *slags*⁵⁹. De kunne sorteres i sju grupper basert på betydning. Variasjonen i hvilke adjektiv og determinativ som forekom på plassen mellom 1 og *slags*, var liten (4.2.3).

⁵⁹ Jeg regnet da alle kongruensformer av samme ord som én streng, se 4.2.3.

Det var stor variasjon i hvilke ord som forekom på plassen mellom *slags* og S, og hvilke substantiv som utgjorde S. Det fantes korpusbelegg hvor plassen jeg har omtalt som S, ikke ble fylt av substantiv. I noen få belegg kunne 1-*slags* tolkes som et adverb. Jeg pekte på at de tilfellene hvor 1-*slags* stod som en modifikator av flerorda uttrykk, kunne utgjøre et grunnlag for en reanalyse som fører til syntaktisk utviding.

Det dominerende morfosyntaktiske mønsteret jeg fant ved 1-*slags*-S-konstruksjonen, er på flere måter særegent og kan ikke gjøres rede for med mer generelle prinsipper for oppbygging av nominalfraser i norsk.

Betydning

Jeg presenterte to klart atskilte betydninger av 1-*slags*-S-konstruksjonen (5.1.1 og 5.1.2). B1 viser til en konkret underkategori av det som det etterfølgende substantivet betegner. Den profilerer ett ubestemt skjema som er en mer spesifikk variant av skjemaet for det etterfølgende substantivet. B2 viser til et mindre typisk tilfelle av typen som det etterfølgende substantivet betegner. Det er to ting som spesifiseres om tilknytninga til typedomenet i 1-*slags*-S-konstruksjonen med betydning 2. Det er 1) at det eksisterer en tilknytning til typedomenet det etterfølgende substantivet betegner, og 2) at instansen ikke befinner seg innafor den delen av typedomenet som inneholder de mest prototypiske underkategoriene av typen det etterfølgende substantivet betegner.

I 5.1.3 skilte jeg ut tre ulike måter betydningene skilte seg fra hverandre:

- 1) hvilket av de to elementene *slags* og S som var konstruksjonens profildeterminant (semantisk hode)
- 2) om referansen var generisk eller hadde (mulighet for) ikke-generisk referanse
- 3) hva *slags*' bidrag i konstruksjonen var

Jeg argumenterte for at skillene var av en graduell karakter, og selv om ikke alle beleggene hadde den samme skjematiske semantikken knytta til seg, er det ubrutte kontinua mellom alle betydningene. Konstruksjonen kan oppfattes som en enhet på den semantiske sida på samme måte som andre naturlig utvida kategorier med intern struktur (2.1.3).

Variasjonen i *slags*' bidrag i konstruksjonen mellom å vise til og profilere avgrensninga av en region i et typedomene og å fungere som en modifierende metalingvistisk kommentar til utsagn og egen bruk av språk, likner variasjonen som finnes ved andre konstruksjoner med typeord i skandinavisk og engelsk (5.1.3 og 5.1.5).

Forholdet mellom semantikk og morfosyntaktiske egenskaper

Den særegne morfosyntaktiske oppførselen til 1-*slags*-S-konstruksjonen ser ut til å finnes ved belegg med både B1 og B2. Samsvaret i den morfosyntaktiske oppførselen ved ulike semantiske varianter styrker synet på at konstruksjonen har en felles mental eksistens.

Jeg utforska vekslinga mellom *noe(/n) slags* og *en slags* før S i flertall (5.2).

Majoriteten av *noen slags* stod i nektende, spørrende eller betingende ytringer. Denne bruken kunne relateres til bruken av *noen* som et negativt polaritetsuttrykk. *noen slags* fulgt av sg. S kunne også ha det jeg kalte entydig ikke-spesifikk referanse (5.2.2.3). Da kunne den parafraseres *en eller annen (/form for)*. Med både entydig ikke-spesifikk referanse og som et negativt polaritetsuttrykk vektlegger *noen slags* kvalitetene til S uavhengig av mengde, og er ekstra ekspressive ved å understreke at de benekter eller omtaler et helt arbitrært medlem av kategorien S.

Jeg fant få eksempler hvor *noe(/n) slags* klart ble brukt generisk til å vise til slag uten at *slags* så ut til å modifisere (5.2.2.1). Det var også eksempler hvor *noe(/n) slags* viste til konkrete tilfeller av typen S betegna (5.2.2.2). Hvis *noe(/n) slags* + S i flertall og *en slags* + S i flertall eksisterer i ett og samme menneskes språk, vil man på grunnlag av *the principle of contrast* (Clark 1987; Goldberg 1995:67) anta at de har litt ulik betydning. Jeg argumenterte for at *noen slags* kunne vise til perifere, men kvalitativt ulike medlemmer av typen S betegna. Man kan skrive *noen ulike slags vogner*, men ikke *en ulike slags vogner*. I *en slags* legger *en* en begrensning på variasjonen blant de konseptualiserte enhetene. Det er mulig enkelte språkbrukere ikke har begge variantene i språket sitt.

En stikkprøve i talespråkskorpus antyda at *noe(/n) slags* forekom oftere i tale enn i skrift. Jeg knytta det til en nedsettende bruk av *no'slags* (5.2.2.4). *Noe* avindividualiserer og skaper sammen med tvilsom kategoritilhørighet et slags dobbelt avstandstaken til nominalets referent. Den høye andelen *noen slags* i talespråkskorpus sammenlikna med andelen i LBK kan skyldes mange faktorer. Jeg foreslo at det kunne komme av at den reduserte formen *no'slags* likner lite på skrivemåten *noen slags*, og at de ekspressive og nedlatende bibetydningene til *no'slags* gjør at den unngås i mer objektive og formelle skriftlige tekster.

Konstruksjonen kan ikke sies å være semantisk komposisjonell (5.3). Frasenens oppbygging vitner ikke om hvilket element som er framtrødende i konseptualiseringa av konstruksjonen. En må ha lært at i 1-*slags*-S-fraser er dette variabelt. *Ens* semantiske bidrag varierer avhengig av tall og om konstruksjonen tolkes som B1 eller B2.

7.2 Implikasjoner for teorier om språkets mentale eksistens

I 6 vurderte jeg hvor godt kognitiv konstruksjonsgrammatisk teori kunne gjøre rede for bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen. Jeg tok særlig utgangspunkt i antakelsen om at språket er et assosiativt minnenettverk integrert i den generelle kognisjonen.

Det assosiative minnenettverket håndterer både leksikalske enheter og helt eller delvis skjematiske konstruksjoner. Skillet mellom leksikon og grammatikk som har vært vanlig å anta i den strukturalistiske og generative tradisjonen, får vansker i møte med 1-*slags*-S-konstruksjonens samtidige idiomatiske og komposisjonelle karakter (6.2.1). Jeg foreslo å regne 1-*slags*-S-konstruksjonen som et nominalfraseparadigmeskjema (6.2.2). Et paradigme ville bevare intuisjonen om et forhold mellom entalls- og flertallskonseptualiseringa av konstruksjonen på en måte som ikke ville være mulig om komponentene i entall og flertall måtte lagres separat på grunn av ulike bidrag i komposisjonen og ulike prinsipper for komposisjon. Det vil være mer økonomisk å lagre 1-*slags*-S-konstruksjonen med et blanda paradigme.

Det graduelle skillet mellom morfologi og syntaks gjør det sannsynlig at enheter på nivåer over det vi tradisjonelt kaller ord, også iblant vil oppvise uregelmessige paradigmer på samme måte som ord. Jeg viste hvordan entallsnominalfrasene med 1-*slags* passa inn i det vanlige nominalfraseskjemaet for entallsnominalfraser med adjektiv, mens flertallsfrasene passa inn i skjemaet for pseudopartitiver eller klassifiserende genitiv med det andre substantivet i flertall.

Et slikt paradigmeskjema forutsetter lagring. Det er likevel mer lagringsøkonomisk enn alternativet ved at det er et generelt skjema som en stor gruppe fraser kan passe (alle betydningene innafor det semantiske kontinuumet og variantene med et element på plassen mellom 1 og *slags*). I dag er det vanlig å regne med at mennesker har omfattende minnekapasitet (2.1.5), så vi trenger ikke en teori som er maksimalt lagringsøkonomisk. Et assosiativt minnenettverk ville likevel predikere gjentakende mønstre ved assosierte fraser (entalls- og flertallskonseptualiseringa har en sterk paradigmatiske assosiasjon). Et assosiativt minnenettverk som det kkg regner med, har blitt antatt å gjelde for kognitiv aktivitet utover språket – også innafor andre kognitive vitenskaper enn språkvitenskap. Kan man gjøre rede for språket uten å postulere noen ekstra mekanismer eller moduler, vil det være den enkleste og mest økonomiske teorien (6.2.3).

Antakelsene kkg bygger på, kan i motsetning til teorier som regner med en tomekanismemodell, beskrive 1-*slags*-S-konstruksjonens oppførsel på en tilfredsstillende måte. Den synkront idiosynkratiske paradigmevekslinga til konstruksjonen er slik en vil vente forekommer som et resultat av mikroskritt; det er en endring i en del av konstruksjonsnettverket. Det finnes klare likheter mellom B1 og betydninga til nominalfraser med adjektiv. Det kan motivere rekategorisering. Samtidig er B1 mest frekvent, og i entall av B1 er det ikke et behov for å begrense antall slag. Det eksisterer semantisk motivasjon for at nettopp 1-*slags*-S-konstruksjonen skal være et perifert medlem av flere konstruksjoner, og demonstrere ett av eksemplene på det utypiske i de prototypisk organiserte språkssystemene Langacker predikerer (6.2.4).

Videre foreslo jeg en særlig motivasjon for den semantiske variasjonen hos 1-*slags*-S-konstruksjonen (6.2.5). De felles variasjonstendensene ved flere typeord i flere språk gjør ønsket om forklaring mer prekært. Med utgangspunkt i grunnleggende antakelser innafor kognitiv lingvistik kan man gi en koherent forklaring; kategorier har intern struktur, og ord med betydning *type* skiller ikke nødvendigvis klart mellom det *type* betegner, og annen kunnskap vi har om typer (den semantiske basen). Variasjonen kommer av et skifte i hva som blir oppfatta som mest framtrædende i basen. Det som gjør en underkategori særegen, fokuseres.

7.3 Oppsummering

Undersøkelsen av bruken av 1-*slags*-S-konstruksjonen viser at slike fraser har flere idiosynkratiske morfosyntaktiske egenskaper som ikke kan gjøres rede for med utgangspunkt i de generelle mønstrene for oppbygging av nominalfraser i norsk. Særlig vekslinga i kongruensmønster mellom entall og flertall er spesiell og teoretisk interessant, men også muligheten for begrensa grupper ord på plassen mellom 1 og *slags* var av teoretisk interesse. Betydninga til konstruksjonen er klart variert, men jeg argumenterte for at det var et sammenhengende kontinuum mellom de ulike betydningene.

Tomekanismemodellen, som har vært den rådende tilnærminga til grammatikk og leksikon innafor både strukturalismen og tradisjonell generativ grammatikk, kunne ikke beskrive konstruksjonens morfosyntaktiske oppførsel adekvat. Et nettverk av konstruksjoner som åpna for halvskjematiske konstruksjoner og ikke skilte strengt mellom leksikon og grammatikk, eller syntaks og morfologi, egna seg derimot bedre. Den strukturelle delinga

gjenspeila en semantisk deling, og semantikken kunne motivere mikroskrittene konstruksjonen ser ut til å ha gjennomgått.

Kognitiv konstruksjonsgrammatikk kunne ikke bare beskrive idiosynkrasiene. De var av et forventa slag, og jeg foreslo motivasjon for den semantiske variasjonen innafor konseptualiseringa vår av kategorier med prototypisk intern struktur.

Litteraturliste

- Aissen, Judith. 2003. «Differential Object Marking: Iconicity vs. Economy». *Natural Language & Linguistic Theory* 21, (3): 435–483.
- Alieva, Dinara. 2013. «Adnominale genitivskonstruksjoner i mellomnorsk: En korpusbasert undersøkelse». Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Anttila, Raimo. 1972. *An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*. New York: Macmillan Publishing CO.,INC.
- Bjorvand, Harald og Fredrik Otto Lindemann. 2007. *Våre arveord. Etymologisk ordbok*, revidert og utvida utgave. Oppslag: «Kjønn». Oslo: Novus forlag.
- Bloomfield, Leonard. 1933. *Language*. New York: Henry Holt and Company.
- Bokmålsordboka*, elektronisk utgave. Språkrådet/Universitetet i Oslo. Oppslag: «slags». Lest 18.01.14.
<<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=+slags&begge=+&ordbok=begge>>.
- . Oppslag: «korpus», lest 10.03.14. <<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=korpus&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>>
- Booij, Geert. 2010. *Construction Morphology*. Oxford: Oxford University Press.
- Borthen, Kaja. 2002. «En enhetlig analyse av predicative og ikke-predikative nakne entallsfraser». I *Mons 9. Utvalgte artikler fra Det niende møtet om norsk språk i Oslo 2001*, redigert av Inger Moen, Hanne Gram Simonsen, Arne Torp og Kjell Ivar Vannebo, 21–34. Oslo: Novus forlag.
- Brandtler, Johan. 2010. «The Evaluability Hypothesis. The Syntax and Semantics of Polarity Item Licensing in Swedish». Ph.d.-avhandling, Lunds universitet.
- Brems, Lieselotte. 2011. *Layering of Size and Type Noun Constructions in English*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
- Bybee, Joan. 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carlsson, Yvonne. 2012. «Genericitet i text». Ph.d.-avhandling, Stockholms universitet.
- Collins, Allan M. og Elizabeth F. Loftus. 1975. «A spreading Activation Theory of Semantic Processing ». *Psychological Review* 82, (6): 407–428.
- Corbett, Greville G. 2000. *Number*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, William. 1996. «What's a Head?» I *Phrase Structure and the Lexicon*, redigert av Johan Rooryck og Laurie Zaring, 35–75. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Cruschina, Silvio. 2013. «Beyond the stem and inflectional morphology: an irregular pattern at the level of periphrasis» I *The Boundaries of Pure Morphology*, redigert av Silvio Cruschina, Martin Maiden og John Charles Smith, 262–283. Oxford: Oxford University Press.
- Dağbrowska, Ewa. 2000. «From formula to schema: The acquisition of English questions». *Cognitive Linguistics* 11, (1–2): 83–102.
- . 2004a. *Language, Mind and Brain: Some Psychological and Neurological Constraints on Theories of Grammar*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- . 2004b. «Rules or schemas? Evidence from Polish». *Language and Cognitive Processes* 19, (2): 225–271.
- Delsing, Lars-Olof. 1993. *The Internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages*. Lund: Department of Scandinavian Studies, University of Lund.

- Denison, David. 2002. «History of the *sort of* construction family». Presentert på ICCG2 Helsingfors universitet, 7. September 2002. Tilgjengelig på: http://www.humanities.manchester.ac.uk/medialibrary/llc/files/david-denison/Helsinki_ICCG2.pdf
- Di Sciullo, Anna-Maria og Edwin Williams. 1987. *On the Definition of Word*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- DDO = *Den danske ordbog*, elektronisk utgave. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Oppslag «slags», lest: 10.04.14. <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=slags>
- Dyvik, Helge. 1995. «Språk, språklig kompetanse og lingvistikkenes objekt». I *Språklig kompetanse – hva er det, og hvordan kan det beskrives?* Redigert av Cathrine Fabricius-Hansen og Arnfinn Muruvik Vonen, 20–42. Oslo: Novus.
- Embick, David og Rolf Noyer. 2007. «Distributed morphology and the syntax/morphology interface». I *The Oxford handbook of linguistic interfaces*, redigert av Gillian Ramchand and Charles Reiss, 289–324. Oxford: Oxford University Press.
- Enger, Hans-Olav. 2010. «How do words change inflection class? Diachronic evidence from Norwegian». *Language Sciences* 32, (3): 366–379.
- . 2013. «Andrespråksforskningens relevans for språkvitenskapelig teori». *NOA Norsk som andrespråk* 29, (1): 5–27.
- Enger, Hans-Olav og Kristian Emil Kristoffersen. 2000. *Innføring i norsk grammatikk: morfologi og syntaks*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU)/Cappelen akademisk forlag.
- Faarlund, Jan Terje. 1987. «Om beskriving og forklaring i lingvistisk teori». *Norsk Lingvistisk tidsskrift*, 1:13–28.
- . 2005. *Revolusjon i lingvistikken*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Faarlund, Jan Terje, Kjell Ivar Vannebo og Svein Lie. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Falk, Yehuda N. 2001. *Lexical-Functional Grammar. An Introduction to Parallel Constraint-Based Syntax*. Stanford, Calif.: CSLI Publications.
- Fillmore, Charles. 1976. «Frame semantics and the nature of language». *Annals of the New York Academy of Sciences* 280: 20–32.
- Fodor, Jerry A. 1987. *The Modularity of Mind*. Cambridge: The MIT Press.
- Goddard, Cliff. 2011. *Semantic Analysis. A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Goldberg, Adele. 1995. *Constructions. A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- . 2006. *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Haspelmath, Martin. 2004a. «On directionality in language change with particular reference to grammaticalization». I *Up and Down the Cline: The Nature of Grammaticalization*, redigert av Harry Perridon, Muriel Norde og Olga Fischer, 18–44. Amsterdam: John Benjamins.
- . 2004b. «Does linguistic explanation presuppose linguistic description?» *Studies in Language* 28, (3): 554–579.

- Haspelmath, Martin og Andrea D. Sims. 2010. *Understanding Morphology*. London: Hodder Education.
- Haugen, Tor Arne. 2012. «Polyvalent Adjectives in Norwegian: Aspects of their Semantics and Complementation Patterns». Ph.d.-avhandling, Universitetet i Oslo.
- Heggstad, Leiv, Finn Hødnebo og Erik Simensen. 2008. *Norrøn ordbok*, 5. utg. Oslo: Samlaget.
- Heine, Bernd og Tania Kuteva. 2002. *World Lexicon of Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hilpert, Martin. 2013. *Constructional Change in English: Developments in Allomorphy, Word Formation, and Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holt, Nigel, Michael Vliek, Ed Sutherland, Andy Bremner, Ronald E. og Michael W. Passer. 2012. *Psychology. The science of mind and behavior*. London: McGraw Hill Higher Education.
- Hopper, Paul J. og Elizabeth Closs Traugott. 2003. *Grammaticalization*. 2. utg. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hornstein, Norbert, Jairo Nunes, Kleantes K. Grohmann. 2005. *Understanding Minimalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hudson, Richard. 1996. *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ILN. 2010. «Norske talespråkskorpus». Lest 13.04.14.
<<http://www.tekstlab.uio.no/nota/>>
- ILN. 2012a. «Leksikografisk bokmålskorpus». Lest 13.04.14.
<<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/samlinger/bokmal/veiledningkorpus/>>
- ILN. 2012b. «Oslo-Bergen-taggeren». Lest: 13.04.14.
<<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/ob-tagger/index.html>>
- ILN.2012c. «Søkeverktøyet Glossa». Lest: 13.04.14.
<<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/glossa/index.html>>
- Jackendoff, Ray. 2002. *Foundations of language. Brain meaning, grammar, evolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Johannessen, Janne Bondi. 2003. «Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus». I *På språkjakt. Problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, redigert av Janne Bondi Johannessen, 133–171. Oslo: Unipub forlag.
- Johannessen, Janne Bondi, Kristin Hagen, Live Håberg, Signe Laake, Åshild Søfteland og Øystein Vangsnes. 2009b. «Transkripsjonsrettleiing for ScanDiaSyn». Lest : 17.03.14.
<<http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/Transkripsjonsrettleiing%20for%20ScanDiaSyn.pdf>>
- Kinn, Torodd. 2001. «Pseudopartitives in Norwegian». Ph.d.-avhandling, Universitetet i Bergen.
- . 2012. «Nominalet: Tankar om topologi, ordklassar og sentrisitet». I *Grammatikk, bruk og norm: Festskrift til Svein Lie på 70-årsdagen 15. april 2012*, redigert av Hans-Olav Enger, Jan-Terje Faarlund og Kjell Ivar Vannebo, 173–188. Oslo: Novus.
- Knudsen, Trygve. 1967. *Kasuslære*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Koptjevskaja-Tamm, Maria. 2003. «A woman of sin, a man of duty, and a hell of a mess: Non-determiner genitives in Swedish.» I *Noun Phrase Structure in the Languages of Europe*, redigert av Frans Plank, 515–558. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kruisinga, Etsko. 1932. *A Handbook of Present-Day English*. 5. utg. Groeningen: Noordhoff.
- Labov, William. 1973. «The boundaries of words and their meanings». I *New Ways of Analyzing Variation in English*, redigert av Charles-James N. Bailey og Roger W. Shuy, 340–373. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Lakoff, George. 1972. *Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts*. Gøteborg: Osculd.
- Lakoff, George og Mark Johnson. 1980/2003. *Metaphors We Live By*. Utgave med nytt etterord. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald W. 1987. *Theoretical Prerequisites*. Bind 1 av *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford, California: Stanford University Press.
- . 1987b. «Nouns and verbs». *Language* 63, (1): 53–94.
- . 1991. *Descriptive Application*. Bind 2 av *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford, California: Stanford University Press.
- . 2000. *Grammar and Conceptualization*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- . 2008. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Lasnik, Howard og Terje Lohndal. 2013. «Brief Overview of the History of Generative Syntax». I *The Cambridge handbook of generative syntax*, redigert av Marcel den Dikken, 26–60. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lass, Roger. 1997. *Historical linguistics and language change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LBK= Leksikografisk bokmålskorpus, se *Korpus* under.
- Leech, Geoffrey. 2007. «New resources, or just better old ones? The Holy Grail of Representativeness». I *Corpus Linguistics and the Web*, redigert av Marianne Hundt, Nadja Nesselhauf og Carolin Biewer, 133–149. Amsterdam: Rodopi.
- Lie, Svein. 2003. *Innføring i norsk syntaks*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lightfoot, David. 1999. *The Development of Language. Acquisition, Change, and Evolution*. Malden, Mass.: Blackwell.
- Lyngfelt, Benjamin. 2013. «Review: Thomas Hoffmann & Graeme Trousdale (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford & New York: Oxford University Press. Pp. xvii + 586.» *Nordic Journal of Linguistics*, 36, (3): 381–387.
- Mæhlum, Brit. 1999. *Mellom Skylla og Kharybdis. Forklaringsbegrepet i historisk språkvitenskap*. Oslo: Novus Forlag.
- Norsk ordbok*, elektronisk utgave. Norsk ordbok 2014. Oppslag «slags», lest 04.04.2014.
<[http://no2014.uio.no/perl/ordbok/no2014.cgi?soek=slags#ariadne=\[\[177825|0,slags\]\]](http://no2014.uio.no/perl/ordbok/no2014.cgi?soek=slags#ariadne=[[177825|0,slags]])>
- NRG = *Norsk referansegrammatikk*, se Faarlund mfl. 1997.
- Nynorskordboka*. Språkrådet/Universitetet i Oslo, elektronisk utgave. Oppslag: «slags», lest: 18.01.14.
<<http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=+slags&begge=+&ordbok=begge>>.
- ODS = *Ordbog over det danske Sprog*, elektronisk utgave. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Oppslag «slags», lest 10.04.14.

- <<http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=slags>>.
- . Oppslag «dogme», lest 05.03.14. <<http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=dogme>>.
- Platzack, Christer 2011: *Den fantastiska grammatiken. En minimalistisk beskrivning av svenskan*. Stockholm: Norstedts.
- Popper, Karl. 1981. «Bøtten og søkelyset: To kunnskapsteorier». I *Fornuft og rimelighet som tenkemåte*, redigert og oversatt av Jan M. Døderlein, 61–88. Oslo: Dreyer.
- Pustejovsky, James. 1995. *The Generative Lexicon*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Rasinger, Sebastian M. 2010. «Quantitative Methods: Concepts, Frameworks and Issues». I *Research Methods in Linguistics*, redigert av Lia Litosseliti, 49–67. London: Continuum.
- Rosch, Eleanor. 1975. «Cognitive Representations of Semantic Categories». *Journal of Experimental Psychology: General*, 104, (3): 192–233.
- Rosenkvist, Henrik og Sanna Skärlund. 2011. «Grammatikalisering i nutid – utviklingen av typ fram til 2009». *Språk och stil* 21: 5–25.
- SAG = *Svenska akademis grammatik*, se Telaman mfl. 1999.
- Saussure, Ferdinand de. 1983. *Course in General Linguistics*, oversatt av Roy Harris. London: Duckworth.
- Simonsen, Dag F. 1999. «Om å finne den gode uttryksmåten. Kapittel 6.» I *Godt språk i lærebøker – Rettleiing i lærebokarbeid*, redigert av Dag F. Simonsen, 120–172. Oslo: Norsk språkråd.
- Spilling, Eivor. 2012. «Gradbøying i norsk. En korpusbasert undersøkelse av talespråk». Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Sveen, Andreas. 2002. «Konstruksjonens betydning for betydningen. Å verbe seg i mål». *Norsk lingvistisk tidsskrift* 20, (1): 3–26.
- Sveen, Andres. 2005. «Semantikk» i *Språk. En grunnbok*, redigert av Kristian Emil Kristoffersen, Hanne Gram Simonsen og Andreas Sveen, 64–94. Oslo: Universitetsforlaget.
- Svenska språknämnden. 2005. *Språkriktighetsboken*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Taylor, John R. 2000. *Possessives in English: An Exploration in Cognitive Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
- . 2003. *Linguistic Categorization*. 3. utg. Oxford: Oxford University Press.
- Teleman, Ulf, Lisa Christensen, Staffan Hellberg Erik Andersson mfl. 1999. Bind 3 av *Svenska akademis grammatik*. Stockholm: Svenska akademien.
- Theil, Rolf. 2005. «Leksikon» i *Språk. En grunnbok*, redigert av Kristian Emil Kristoffersen, Hanne Gram Simonsen og Andreas Sveen, 222–248. Oslo: Universitetsforlaget.
- Toft, Ellen Hellebostad. 2009. *Adnominal and adverbial genitive constructions in Old Norse. A cognitive construction grammar account*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Oslo.
- . 2010. «Adnominal and adverbial genitive constructions in Old Norse. A cognitive construction grammar account». *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 28: 267–279.
- Traugott, Elizabeth Closs. 1989. «On the rise of epistemic meanings in English: An example of subjectification in semantic change». *Language* 65, (1): 31–55.

- . (2008): «The grammaticalization of NP of NP constructions». I *Constructions and Language Change*, redigert av Alexander Bergs, Gabriele Diewald, 21–43. Berlin/ New York: Mouton de Gruyter.
- Traugott, Elizabeth Closs og Graeme Trousdale, 2010, « Gradience, Gradualness and Grammaticalization: How do they intersect?» I *Gradience, Gradualness and Grammaticalization*, redigert av Traugott, Elizabeth Closs og Graeme Trousdale, 19–44. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Trosterud, Trond. 2001. «Genustilordning i norsk er regelstyrt». *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19: 29–59.
- Ullman, Michael T. 2001. «The declarative/procedural model of lexicon and grammar». *Journal of Psycholinguistic Research* 30, (1): 37–69.
- Vikør, Lars S. 2007. *Språkplanlegging. Prinsipp og praksis*. Oslo: Novus forlag.
- Vinje, Finn-Erik. 2009. *Skriveregler*. 9. utg. Oslo: Aschehoug.
- Wittgenstein, Ludwig. 2001. *Philosophische Untersuchungen. Kritisch-genetische Edition*. Frankfurt a.M.: Suhrkamp.

Personlig kommunikasjon:

Simonsen, Dag F. 11.11.2013. Personlig kommunikasjon per e-post.

Korpus:

BigBrother-korpuset, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Korpusets hjemmeside:

<<http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>>

Borin, Lars, Markus Forsberg og Johan Roxendal. 2012. *Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken*, Språkbanken, Institutionen för svenska språket, Göteborgs Universitet.

<http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/pdf/248_Paper.pdf>

Korpusets hjemmeside:

<<http://spraakbanken.gu.se/swe/korp-info>>

Knudsen, Rune L., Ruth V. Fjeld. 2013. «LBK: A balanced, annotated national corpus for Norwegian Bokmål». I *Proceedings of the workshop on lexical semantic resources for NLP at NODALIDA 2013, Oslo, Norway*, redigert av Lars Borin, Ruth V. Fjeld, Markus Forsberg, Sanni Nimb, Pierre Nugues og Bolette S. Pedersen, 12–20.

Linköping: Linköping University Electronic Press.

<<http://www.ep.liu.se/ecp/088/ecp13088.pdf>>

Korpusets hjemmeside:

<<http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/lbk/index.html>>

Johannessen, Janne B., Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor A. Åfarli og Øystein A. Vangsnes. 2009a. «The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool». I *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*. NEALT Proceedings Series Volume 4.

<<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/9730/paper26.pdf?sequence=1>>

Korpusets hjemmeside:

<<http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/index.html>>

Korp, Språkbanken, Institutionen för svenska språket, Göteborgs Universitet, se Borin, Forsberg og Roxendal 2012.

LBK = *Leksikografisk bokmålskorpus*, ILN, Universitetet i Oslo, se Knudsen og Fjeld. 2009
Norsk talespråkskorpus - Oslodelen, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo.

Korpusets hjemmeside:

<<http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>>

Nordisk dialektkorpus, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo, se Johannessen mfl. 2009a.

Eksempelsetninger er henta fra disse nettsidene:

I samme rekkefølgen som de opptrer i oppgava:

Forskning.no: <<http://www.forskning.no/blog/museumsstip/242791>> Lest 03.03.2014.

BT: <<http://www.bt.dk/danmark/her-er-aarhus-billigste-lejlighed-460-kr.-om-maaneden-for-en-2-vaerelses>> Lest 06.01.2014.

VG: <<http://vgd.no/sport/tennis/tema/1792116/tittel/atp-tour-2014-grus/innlegg/41367753/>>
Lest: 05.05.2014.

Dagbladet:

<http://www.dagbladet.no/2013/11/01/kultur/meninger/ideer/tom_waits/musikk/30094138/> Lest: 02.05.2014.

Forum.desu.no: <<http://forum.desu.no/archive/index.php/t-26469.html>> Lest: 11.04.2014

My-dream.no: <http://www.my-dream.no/runner/reisebrev9_2012.htm>
Lest: 11.04.14

Vedlegg 1: Om vedleggene

For å være etterprøvbart og dokumentere arbeidet som er lagt ned i den empiriske undersøkelsen, legger jeg ved beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen jeg har funnet i LBK. Jeg legger òg ved undergrupper jeg har sortert ut fra den totale lista. I tillegg legger jeg ved frekvenstabeller generert av LBK og *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen mfl. 2009), og informasjon om og treff fra *Korp* (Borin, Forsberg og Roxendal 2012). Av både praktiske og miljømessige hensyn legger jeg ved de mest omfattende listene elektronisk. Under følger en beskrivelse av hvordan man får tilgang til de elektroniske vedleggene, og en totaloversikt over alle vedleggene.

Elektronisk tilgang

De elektroniske vedleggene er tilgjengelige i dropbox, via denne lenka:

< <https://www.dropbox.com/sh/0864qflv0sr1ukk/AABkCNKckEvmBRObLFZyUJA6a> >

Mappa inneholder et excel-dokument og et dokument med forklaringer.

Organisering av vedlegg

1. Elektroniske vedlegg

- a) Den totale lista over alle 11 881 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen, alle er markert for grammatisk tall og jeg har gitt alle unike numre
- b) Alle treffene på *noe(/n) slags*
- c) Alle treffene med et element på plassen mellom 1 og *slags*
- d) Alle treffene på tall over én fulgt av S som klart er entall

I tillegg til disse omfattende listene, har jeg lagt ved mindre grupper av treff som jeg diskuterer i oppgava:

2. *en/et slags* etterfulgt av S i flertall
3. Beleggene med S i entall hvor det ikke er kongruens med S
4. Beleggene på *ei slags*
5. Beleggene på *noe(/n) slags* som ikke står i negeret kontekst
6. De 105 systematisk utvalgte beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen med S i entall
7. Eksempler hvor et tall over én står før *slags* etterfulgt av S i entall

8. Belegg uten kvantor

Også annet korpusmateriale er lagt ved:

9. Informasjon om søket i det svenske korpuset *Korp* (Borin, Forsberg og Roxendal 2012)

10. Frekvenstabeller fra

A) *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen 2009a), og

B) LBK.

Vedlegg 2: *en/et* med *pl. n. S*

Dette er de 62 beleggene på 1-*slags*-S-konstruksjonen hvor kvantoren er *en/et* og S er et nøytrumsord i flertall. Beleggene med *et* er utheva.

I beleggene markert 1 har S entydig flertallsform. I beleggene markert 2 går det fram av kongruerende adjektiv at S er flertall. I den siste gruppa belegg, markert 3, indikerer konteksten at S er flertall. Siden flertallstolkninga her er subjektiv, og det er vanskelig å si sikkert hva språkbrukeren konseptualiserer og har intendert, vektlegger jeg de 62 beleggene markert 1 og 2 i brødteksten (4.1.2).

være , men de er jo en	slags	mennesker de -og , tenker jeg og	1	170	1
hende har dette å gjøre med en	slags	fortrengte minner ? Jeg vet ikke .	1	451	2
ifølge katolsk tro . Helgene er en	slags	redskaper for undrene . Det kan være	1	467	3
åtte utskytningmekanismer for luftvernraketter, en	slags	stalinorgler , ombord Og hadde mannskapet noen	1	847	4
å se på de svarte som en	slags	ikke-mennesker . Britene selv forbød slavehandel tidlig	1	879	5
mange norsk ord De fungerte som en	slags	sitater eller lånord Men stilen ellers var	1	928	6
vertscellen. o Prionsykdommer skylder prioner , en	slags	proteiner . Prionsykdommer finnes hos mange dyrearter	1	966	7
scene med begynnelse og slutt , en	slags	levende bilders tablåer som hver for seg	1	1090	8
å betrakte de skitne slaverne som en	slags	mennesker og begynte å gi dem en	1	1353	9
solidaritet , om rallarkonger skildret som en	slags	overmennesker, om rallarlivet som en slags	1	1467	10
de gamle menneskene som var som en	slags	redskaper for Gud : « De var	1	1491	11
rodestuer rundt omkring i distriktene - et	slags	« halvfaste skoler » i leide lokaler	1	3164	12
utviklet av slike tegn Piktogramtegnene er en	slags	« talende bilder » som kan fortelle	1	3179	13
atomene i bestemte mengder , som en	slags	elektrisitetatomer (se elektroner) Større mengder	1	3223	14
eller våre norrøne forfedre var gudene en	slags	«supermennesker» De hadde de samme egenskapene som	1	3347	15
skulle ta sitt hovedfag . Altså en	slags	miniuniversiteter eller junior colleges i vår tids	1	3503	16
norske kretser . Kongens utspill om en	slags	utvidede gymnaser kom akkurat mens visestattholderen var	1	3506	17
spesielle molekyler , som fungerer som en	slags	små ladbare batterier . Når "batteriene" er	1	3656	18
man ved hjelp av en rekke fotomasker ; en	slags	lysbilder av brikkens ulike lag , avfotograferer	1	3670	19
konkurrerende forestillinger som gjøre tjeneste som en	slags	tankeeksperimenter eller scenarier De presenterer ingen	1	3845	20
så mye man vil " som en	slags	arbeiderprivilegier har dessverre festet seg i folks	1	3992	21
ikke sånn at de « er en	slags	monstre som elsker det umulige ved situasjonen	1	4492	22
direkte eksperter , så i alle fall som en	slags	sannhetsvitner , i og med at han	1	5218	23
satt fast , at de var en	slags	trær i menneskeham , med røtter ned	1	5387	24
sivilisasjon fra å bli utslettet av en	slags	annenrangs mennesker Han burde også ha forstått	1	5559	25
at vi ofte kan opptre som en	slags	«medier» for vår egen underbevissthet . Vi	1	6586	26
, nesten smurt oppover vinduet , en	slags	ikoner , som de madame har hengende	1	6654	27
seg , oppsplittede , pulveriserte , en	slags	støvede tablåer fra liv som ikke lenger	1	6668	28
jeg at det var en helt ny	slags	hjelpemidler , som var henta helt andre	1	6831	29
, disse åndelige kraftsentrene , som en	slags	knutepunkter Han snørte det sammen , hengte	1	7786	30
han på med Var det kanskje en	slags	knutepunkter På en tilskyndelse gikk han en	1	7804	31
med foreldrene sine og fant seg en	slags	gjemmesteder i åpenheten , ble sluset inn	1	7942	32
andre kaldt . Var englene kanskje en	slags	negative mennesker ? Var englene kanskje døde	1	7991	33
. Slik ble Kain og Abel en	slags	nomadeaktige mennesker som levde og virket i	1	8002	34
hjemmefra Men fabrikkene var ikke utelukkende en	slags	monstre som rev i stykker den trygge bondetilværelsen	1	8904	35
ut Forresten var vel kunsthandlere også en	slags	mennesker , som måtte utnytte det talentet	1	9047	36
var alt som var igjen , en	slags	øyne , ikke til å se ,	1	9496	37
Den bløte rasen . De var en	slags	overmennesker som skulle gå omkring og handle	1	10218	38
bare var en slags hester eller en	slags	esler , var det plutselig en som	1	10364	39

Tabellen fortsetter på neste side.

blitt bedre . Hvis kyborgere blir en	slags	supermennesker , må vi forholde oss til	1	11186	40
høyere enn de andre Det var en	slags	ører til å holde i hvis den	1	11479	41
og frukt og dekket til med et slags	slags	matpapirer som ble festet med en lang	1	11573	42
at man ser på barn som en	slags	ufullstendige mennesker , de er på vei	1	11737	43
(intussusception) , som er en	slags	mage-problemer som ubehandlet i noen tilfeller er	1	11866	44
flytter inn en etter en , en	slags	evige barn , som gjør hva som	2	1499	45
ikke likevel disse byfolkene mer som en	slags	midlertidige feriefolk å regne , er det	2	2108	46
stiv grøt av hirse eller av en	slags	ertestore byggkorn som kaltes drob ' (2	2348	47
bygges opp rundt abstrakte paradokser , en	slags	'syntetisk-aprioriske' utsagn hvor man ved hjelp av små	2	2508	48
romkappløp . De klumpete draktene er en	slags	små romskip som gir liten bevegelsesfrihet .	2	3680	49
å springe imot han , med en	slags	listende , forsiktige skritt , men før	2	6197	50
uro . Men innimellom fikk han en	slags	merkelige anfall . Dette stumme barnet kunne	2	6212	51
gikk ned trappen , hørte jeg en	slags	halvkvalte rop . Jeg nådde bunnen og	2	7321	52
han tenkte på det kjente han en	slags	kroppslige jordskjelv som om magma var i ferd med	2	7370	53
fikk en type deilig klutepapir eller en	slags	gjennomsiktige ark som mor kalte tracing ,	2	7678	54
et ord , og det var en	slags	svartmalte skrog , de fleste i tre	2	7694	55
strøk av byen , utstyrt med en	slags	mentale følehorn , og i mitt over-	2	7744	56
nedskrifling av gullkorn i margene , en	slags	alkymistiske tegn som bare den enkelte kunne	2	7802	57
sender hverandre blikk ... det er en	slags	innforståtte blikk de ser på hverandre med	2	7946	58
kvestede skrullinger på sengene sine . En	slags	store barn . (Vanligvis skader de	2	8710	59
vakre blomsteroppsatsen med lyserøde roser og et slags	slags	svarte bær i det grønne bladverket ,	2	8750	60
, grågrønne kroppene var det malt en	slags	svarte kors , ikke dette hakekorset ,	2	8909	61
, begge temmelig små , som en	slags	forvokste barn , den ene med nevene	2	10047	62
to blodfylte felt tydelig fram som en	slags	øyenbryn . Og de bevegelige hodefjærene kan	3	391	63
i frigjøringsåret 1776 Skolene ble tidlig en	slags	samfunnshus , sentre for lokalsamfunnet , med	3	1656	64
bygge om de store atomubåtene til en	slags	hangarskip som lynraskt og ubemerket kan sende	3	3684	65
» Riktignok betraktet hun negrene som en	slags	dyr , men så elsket og beundret	3	5652	66
De ble sittende å sende hverandre en	slags	smil med vekslende hell. « skal du	3	7360	67
på sett og vis var blitt en	slags	skjebnesøsken gjennom vår felles tragedie og vårt	3	8256	68
bare hans avkom , men samtidig en	slags	ynge søsken , barn av samme varme	3	8977	69
og lurert på om vi er en	slags	skadedyr ? Mor går for å pakke	3	9110	70
de følger etter sønnene sine som en	slags	kjæledyr , og drasser på det som	3	9946	71
- Jovisst Men kanskje er de en	slags	kjæløyenavn på deg - jeg mener siden	3	10204	72

Vedlegg 3: Ikke-kongruens med S i entall

Liste over belegg på *en/et* + *slags* + sg. S hvor kvantoren ikke kongruerer med S.

1 = *en* når S er nøytrum 2 = *et(t)* når S er maskulinum

30 min. undervisningsfilmen kan være en	slags	ekstramateriale etter at man har gjenr	1	1552	1
flyte sammen , og gir dermed en	slags	platonisk bilde av det forskjellsløse og	1	1862	2
journalister , fordi kilder både er en	slags	råmateriale for produksjon av journalis	1	2642	3
ikke klarer å forestille seg en annen	slags	regime , slik at de passivt samtykker	1	2767	4
beskrives ofte som billedlige , som en	slags	indre motstykke til sanseintrykkene	1	3208	5
store deler av maskinvareindustrien er i en	slags	generasjonsskifte . Det er hyggelig å	1	4203	6
- og der fikk jeg kjøpt en	slags	reinsdyrkjøtt i brød . Det var veldig	1	9247	7
i alleen , tenkte hun med en	slags	vemod over sitt liv Hun syntes hun	1	10574	8
videre . Her skal det være en	slags	merke . Er det denne ? Tro	1	11374	9
vel Norge "gitt" til Sverige som en	slags	krigsutbytte Uttered Bullshit Halvpart	1	11806	10
i forsvar « Det virket som en	slags	moralsk dogme at man bare skal vær	1*	2236	11
Stockholm under krigen « Finnes det en	slags	dogme om dette her " Selv er	1*	2237	12
veving m.m. Arbeidet kan ha vært en	slags	deltids profesjonelt håndverk der ulike	1a	2701	13
67 års-grense . AFP-ordningen er under en	slags	moralsk press av samme grunn . Det	1a	3993	14
til katten Andre ganger bedrev han en	slags	omvendt tyveri Ved å studere innboet	1a	7792	15
dette fenomenet som et utslag av en	slags	nasjonalt mammakompleks At den sy	1a	1648	16
striden mellom polene er samtidig ofte en	slags	forvrent uttrykk for en lengsel etter å	1a	1863	17
. Pollock ville nå frem til en	slags	rent maleri . Som vi så i	1a	1882	18
. Dem betrakter hun stort sett som en	slags	tjenerskap . Det verserer mange histo	1a	6601	19
tok vare på dem , som en	slags	skammelig mirakel . Hvite folk likte de	1a	8874	20
. Så dette er mer som en	slags	betalt vennskap . Du mener tydeligvis	1a	9012	21
forbedre mye ved at klubbene utstedte en	slags	« provisorisk grøntkort " hvor man må	1a**	3823	22
med tommelen . På tommelen har en	slags	fingerbøl , og hver gang han slår	1b	1639	23
i dagene som kommer Hunden er en	slags	alter ego for Tibeso liksom leoparden	1b	1875	24
« så arret mitt var en	slags	slags tegn på kjærlighet ? « Moren	1b	5043	25
og derfor er i besittelse av en	slags	vokabular . Men han lyver mer enn	1b	6246	26
. Denne boken hadde form av et	slags	romantisert eventyrfortelling , men i si	2	1334	27
inferno Det må nærmest ha vært et	slags	antikvens variant av Pearl Harbor , de	2	1538	28
det var som om hun var et	slags	halvt- om- halvt skapning. (2	1694	29
og selv om hun ofte blir et	slags	anstand kan hun likevel føle seg bekre	2	1701	30
enn den kristne Slik ble den et	slags	gjennombruddsplate , som nå har solg	2	2379	31
lå jeg i alle tilfeller i et	slags	koma Men så begynte feberen å slipp	2	2427	32
typer konversasjon For dem var turtaking et	slags	minste felles basis for samtaler gener	2	2832	33
Etterspørsels- og tilbuds-diagrammet er et	slags	ikonisk metafor som i seg selv henvi	2	3046	34
unitariske teori (hypotesen om bare ett	slags	elektrisitet) ble trengt tilbake for den	2	3221	35
gettoen var begrenset . Jødene hadde et	slags	lokalt autonomi og styresett med beg	2	4222	36
handlet om napp , men var et	slags	variant av det hun og kollegene i	2	6675	37
Han forestilte seg at det var et	slags	lek , fotball eller cricket , som	2	9890	38
fanget sammen med alle andre i et	slags	koma , koplet til en kosmisk respirato	2	10336	39
seks om dagen . Jeg kjøpte et	slags	te der ... drikk alt du liker	2	11323	40

1a er treff hvor S er entydig nøytrum og entall. 1b er treff man kan se er entall basert kongruensen i adjektivet. 1c antas å være entall på grunnlag av kontekst.

Vedlegg 4: *ei slags*

århundrets ditt-og-datt ved å sjøl lage ei	slags	ti-på-topp-liste . Leseliste har han kalt det	32	1
knea , og på hue hadde'n ei	slags	dævel-lue i skinn slik som alle dissa	2455	2
Vi hadde snakka om reisa som ei	slags	løsning i seg selv En slags løsrivelse	3437	3
nede ved vegen . De har ei	slags	pute som jobber på tvers av kjørerretningen .	3509	4
indre lovmessighetene i det Han utarbeider ei	slags	skisse der han anvender Marx' analysemetode ,	4006	5
etter - som om du er ei	slags	ledestjerne " Kine blir rød i kinnene	4972	6
under armen . Håret tvinna i ei	slags	flette , som om noen har holdt	6075	7
, putter pengene oppi noe , ei	slags	krukke . Gorm stapper den fort tilbake	6088	8
mi . Han holder meg i ei	slags	løkke både lenge og vel . Et	6101	9
han at han hadde vært i ei	slags	celle eller gruppe sammen med Ismail og	6204	10
gjennom den sprengte huden og laga ei	slags	uhyggelig gripeklo Det var med denne unaturlige	6834	11
blindheta var det kommet over han ei	slags	merkelig hueristing , som jeg i førstninga	6836	12
Men alt dette var bare for ei	slags	oppmyking å regne , før det ble	6838	13
Jeg skjønnte bare at det foregikk ei	slags	tautrekking der inne , hvor Nkosi mer og	6839	14
tida fornemmelsen av at han spilte ei	slags	dobbelrolle , jeg visste bare ikke hva	6844	15
når hun forsøker å gi meg ei	slags	trøst med på veien . Jeg savner	7143	16
alt som opphører , følges av ei	slags	sorg . Hele tida er det noe	7876	17
andre siden . Vi går over ei	slags	gangbru , under oss en trasé ,	7935	18
hurtig , den formet seg til ei	slags	ri , hvor jeg begynte å sparke	8562	19
skulle sove ; som lyset fra ei	slags	Betlehemsstjerne hadde det vist veien hjem Men	8883	20
ullen ting som går rundt , ei	slags	kvern , med en djup lyd i	9179	21
i landskapet som antyder høyde , ei	slags	helling . Men ingen fjell , ingen	9180	22
og glitrer . Kroppen hans har ei	slags	ro i seg . Vi drikker kaffe	9183	23
uten «post» , for å være ei	slags	kokke for faren min sånn at han	9464	24
. Jeg tror jaggu det var ei	slags	hore som skaffet oss det . Og	9668	25
korte skjørt , kvite sko og ei	slags	kølle så ballene ikke skulle svi så	9935	26
& tenkte at nå er jeg ei	slags	enke . Vi var ikke gift men	10430	27
an Til en riktig skigard hørte ei	slags	pinnegrind , men det kunne også være	11546	28
de siste grønne grasstubbene Bjølleklangen skapte ei	slags	høgtid og trivsel med alle dyra nær	11565	29
andre stabla torvskivene på torvbåra , ei	slags	plate med to handtak i hver ende	11613	30
eller annet) Jeg bor i ei	slags	blindgate med jorde og skog i nærheten	11777	31

Vedlegg 5: *noe(/n) slags*

Dette er de 37 % av korpusbeleggene med *noe(/n)* før *slags* som ikke står i klart negert kontekst. Det finnes en totalliste over alle beleggene på *noe(/n)* fulgt av *slags* i vedlegg 1b.

Der er belegg med *noen som helst slags* i negert kontekst, markert 2, og resten av beleggene i negert kontekst markert 1. Klassifiseringa i 4, 5 og 6 er uklar, og kun ment veiledende.

3 = Belegg i spørre- og vilkårssetninger

4 = *noe(/n) slags* + S har entydig ikke-spesifikk referanse

5 = Mulig nedlatende bibetydning/mulig 4/mulig 6

6 = Mulig spesifikk og generisk referanse

i dagens Israel ? Har forfatterne noen	slags	makt eller innflytelse ? Kan litteraturen utrette	3	553
Om man skulle prøve å lese noen	slags	konklusjoner ut av disse menneskelige historiene ,	3	560
Fekjær ser litt uklart fram til noen	slags	forandring , men legalisering vil han ikke	3	2574
Vil du ha et minne med noen	slags	kvalitet , vil den også koste .	3	2578
liksom et nebb. " « noen spesiell	slags	fugl ? " « Det er vanskelig	3	5208
Syns du det ligner på noe særlig	slags	liv her i Karmack ? Hva ?	3	5811
full eller hadde fått i seg noen	slags	stoffer , men han lo det vekk	3	5984
den grad det jeg gjorde hadde noen	slags	fornuft , gjorde jeg det fordi jeg	3	5986
- Men hvorfor har du hatt noen	slags	mistanke mot meg , og hva går	3	7090
hypotetisk , altså : Har du noen	slags	følelse av hva du må ha drevet	3	7441
sporene sine . - Er dette noen	slags	politiske flyktninger som lever i dekning ?	3	8039
det . Hvis han fortsatt hadde noen	slags	følelser for denne utspekulerte svenske kvinnen ,	3	8198
« Første spørsmål : Følte du noen	slags	sorg da du hørte at Harald Olesen	3	8201
Hvis jeg hadde håpet på noe	slags	sammenbrudd ble jeg skuffet . Andreas	3	8203
med mindre han har etterlatt seg noen	slags	skriftlig vedkjennelse av farskapet ? " Jeg	3	8208
var en person som kunne ha noe	slags	motiv for å myrde ham . Slikt	3	8214
og spurte om hun hadde mottatt noen	slags	trusler . Hun svarte straks nei til	3	8226
og se om vi kunne finne noe	slags	spor på veien til bussen Katrine nikket	3	8267
Har han skadet deg ? På noe	slags	vis ? " « Nei , det	3	8660
i luften. « har de tatt noe	slags	første skritt alt ? » « Ja	3	8716
ram lukt av bensin Har hun noe	slags	tøy på seg som utvikler statisk elektrisitet	3	8777
seg på den måten Var de noen	slags	kviger i menneskeham For ikke å snakke	3	8902
gjøre for deg ? - Finnes det...Noen	slags	beskyttelsestupp ? - Typp ? Sier Steinfeldt	3	9114
er politimann. " « har du noe	slags	legitimasjon " Strange holdt skiltet foran kikkhullet	3	9456
han og Yesos ? Hadde de noen	slags	jobb de måtte passe ? De holdt	3	9601
å late som om han hadde noe	slags	forhold til henne ? Han kjente henne	3	9752
her og hilser Har du ikke noe	slags	lydgreie - Hornet , sa Fredrik og	3	9803
ut i gangen. - Er det noen	slags	forbrytelse , eller Jeg blei svett ,	3	9811
, og hvis han skulle få noe	slags	ansvar av betydning , kunne man da	3	9932
på nytt. « ga han deg noe	slags	bevis for denne påstanden ? " «	3	10147
hadde orden i verktøyskrinet Har du noe	slags	garn jeg kan bruke Jeg kan stjele	3	10751
på Skulle de være med i noen	slags	konkurranse på ski , f.eks når det	3	11487

Tabellen fortsetter på de to neste sidene.

de 27 landene som for tiden mottar noe	slags	gjeldslette , bruker fremdeles over 10% av	4	1414
gi bedre mulighet til å få noen	slags	kontroll over narkotikaproblemet , at det kan	4	2575
det er rimelig å snakke om noen	slags	allianse mellom dem , skal behandles i	4	2768
Shuster den anerkjennelsen de fortjente og noen	slags	finansiell kompensasjon Etter påtrykk fra sine nye	4	3404
stemmene , høre om de snakker noen	slags	dialekt , hva de snakker om .	4	4871
. Jeg ba hele tiden om noen	slags	bevegelse hos far . Jeg bøyd meg	4	4933
meg ... at det skal være noe	slags	musikkstevne i Molde sommerstid , er selvsagt	4	5297
gikk , hun skal ut på noen	slags	turné til våren , jeg skulle ønske	4	7477
som om de er ordnet etter noe	slags	system. » « det kan ikke være	4	7652
relatert til et karneval eller noen annen	slags	festlighet . Mer kan jeg nok dessverre	4	8187
n synes det derimot å være noen	slags	kobling mellom . " "J kan være	4	8192
Han ønsket at jeg skulle vurdere noen	slags	konfrontasjon eller aksjon mot Schjelderup . Noen	4	8222
mer enn tidligere at alle hadde noe	slags	mordmotiv på Magdalon Schjelderup , men at	4	8224
stor at han forventet å bli noen	slags	nasjonalhelt hvis han på egen hånd avslørte	4	8247
min sa likevel at det var noen	slags	forbindelseslinjer her - uten at hjernen kunne	4	8253
nok Skjønt uten "kaffi" , da Noe	slags	te har de vel , selv om	4	8755
jeg først trodde at det var noe	slags	terrorgreier Boka var på engelsk og het	4	8782
sprø Han tror at det er noen	slags	soldater eller sebraer eller andre dyr som	4	9680
han var ute etter henne på noe	slags	vis , et oppspilt øyeblikk trodde hun	4	9771
øya så ut til å ha noe	slags	spaserterreng for den som ikke hadde skikkelig	4	9772
mistanke om at det hadde vært noen	slags	turbulens og oppstandelse i følelseslivet hans det	4	10114
kunne vært brukt en tidsinnstilling Eller noen	slags	fjernstyring - Det fins ingen tegn på	4	10141
enn bor Hver den som spiser noe	slags	blod , skal støtes ut fra folket	4	10902
Så de gjorde det om til noe	slags	objekt-system , som de aldri klarte å	4	11766
, der hun holdt på med noe	slags	arbeid Så kom en lang , hengslete	5	7097
var her ute , drev med noe	slags	fanteri , og at vi måtte trække	5	7251
som en naturens utgiftspost , som noen	slags	kryp - som lutryggede , aldrende ,	5	8697
inni ; der sydet det i noe	slags	slim , alt svulmet liksom opp ,	5	9459
- Han driver med import av noe	slags	elektronikk , ikke noe mystisk , går	5	9798
store bukken som det stinket som noe	slags	møkk med eter og galle i Det	5	11566
kjørbar igjen I NS var det noe	slags	kontroll , men heldigvis var det bare	5	11575
for melbøle Den var full av noe	slags	mel til dyra Dette spiste vi av	5	11649
sammen med henne fordi hun hadde noen	slags	problemer med sinnet , men vi fikk	6	407
inn i et improvisert angrepsvern av noen	slags	baller . Trafikken langs elven var med	6	1262
først til retten . De ordnet noen	slags	papirer . Jeg var i svært dårlig	6	2539
... knyttet til at du har noen	slags	fag ... er en fagperson Om du	6	2745
, Chile og Uruguay , og noen	slags	mellomtilfeller Colombia,Argentina og Paraguay (Castañeda	6	2756
Svar : Visst finnes det noen forskjellige	slags	vanlige syriner , men det er ikke	6	3581
står det kriminelle tydelig , som noen	slags	gevinstmaskiner , det kriminelle tyter opp i	6	4595
skuffene under kontorpulten . Det var noen	slags	arkivlommer , men alle var tomme .	6	6708
hagen Det var som de var noen	slags	vekster som bare hadde lettet fra jorda	6	7142
åpnet munnen og slapp ut noen andre	slags	ord , en annen slags fortelling ,	6	7482
, fargede papirark , lim , noen	slags	lekesaker eller spill , terninger , et	6	7936
var far . Du har hatt noen	slags	anfall . - Kan du løsne dem	6	7981
halvlyset , de var lagd av noen	slags	eggedelere , synlige bak to halvåpne glidelåser	6	8552
, hvor tankebygningene er blitt til noen	slags	sirkler , eller ånder , som «samtaler»	6	8585
forme en ny type skuespiller , noen	slags	« artifielle vesener av plastiske enheter »	6	8594
den forskjell at disse kurvene var noen	slags	innelukkede trær , flettet av røttene til	6	8625
, og besto av grus og noen	slags	forkastningsprekker , mente han at årvisse regnskyl	6	8630
tenkte jeg at vi kunne gjemme noen	slags	sjetonger eller noe , og når de	6	8664
og jord , at de er noen	slags	guder . Jeg tenker at det er	6	8675

metallmadrassene klirret ganske svakt) . Noen	slags	kasser . Spindeløve . En barnevogn .	6	8702
etasje - den mest lurvete - noen	slags	halvkledteklede drukkenbolter med fryktelige oppsyn åpr	6	8705
Tre menn med vernemaske formelig planter noen	slags	gnistrende bregner fra mars på gulvet (6	8708
og følte seg frem og bygget noen	slags	grå pappesker . Vi passerte dem ,	6	8712
vesle dødsannonsen for Edvard Tveit gjaldt noen	slags	fjerne skyldfolk Men Arne hadde bare hjulpet	6	8922
armenene og nede ved fotskammelen satt noen	slags	klemmer som det så ut som om	6	9119
i en viss forstand også hadde noen	slags	svar parat , kom ikke . De	6	9715
den Søndagsdessert Det luktet virkelig det Noe	slags	pudding eller fromasj Han lot være å	6	9768
var det hun hadde tenkt , noe	slags	megleregreier Adresse i Vika Ung og flink	6	9782
mens Cecilie var gift Han hadde noe	slags	hjemmehjelp , han var lam i beina	6	9786
Jan , så veldig godt Men noen	slags	venner ble vi jo i den tida	6	9793
og pen Det hørtes ut som noen	slags	kritikk , hun fikk tårer i øynene	6	9815
på kino at May-Ling Han føler noe	slags	velvære . I sitt opphøyede avlukke sitter	6	9962
av meg . Kaffe , noen tynne	slags	brødstykker , en appelsin og et kokt	6	10145
? Spurte min kone . Deretter noen	slags	underlige blomster , som lignet på fuglehoder	6	10703
innse er deres felles skjebne Som noen	slags	forkrøplede Knoll og Tott prøver de å	6	10876
de på oss fra fotografiene som noen	slags	halvguder , høyt hevet over det alminnelige	6	10880
, i noe som muligens var noen	slags	pysjamaser , men som lignet utvaskede treningsdrakter	6	10892
rosen , sneklokker og noen få andre	slags	lave blomster som blomstret etter hvert utover	6	11512
fra NS ved kaia Det var noen	slags	rassia , husundersøkelser , passkontroll og noe	6	11581
å kors, eller andre lignende organisasjoner som noen	slags	« håndlangere for fienden " - vær	6	11761

Vedlegg 6: De 105 systematisk utvalgte

For å kunne ta stikkprøver på bruken i entall, gjorde jeg et systematisk utvalg på 105 belegg på 1-slags-S-konstruksjonen med S i entall. Jeg sorterte vekk alle treffene markert som flertall og tvetydige, og trakk ut treff fra excelarket som var nummerert med tall som slutta på 43. Siden korpustreffene var lista etter teksttype, sikra en slik utvelging at mangfoldet i korpuset ble representert.

de første nøkkelstatene som kan gi en	slags	ide om nasjonale strømninger . Clinton bør	55
tillater at slike dødsfall inntreffer , et	slags	urmørke som skyggelegger hans relativt a4-amerikanske tanker	165
veien for andre Jeg har oppnådd en	slags	symbolstatus Det er noe du ikke styrer	276
seg hus i Asker og ble en	slags	pendler mellom østlandet og trøndelagsbygda der han	387
å behandle de fleste situasjoner med en	slags	standardopptreden . Du har ingen velutviklet situasjonsfornemmelse	498
. De lytter seg inn mot en	slags	konkresjon av eksistens - enten de er	611
en debatt . Han søker heller en	slags	abstrakt fortolkning , enn den rå og	715
men også at han ville skape et	slags	stilisert landskap som bakgrunn for den skjematisk	836
økonomi . Det kinesiske «underet» er en	slags	statskapitalisme der private investorer driver sin virksomhet	954
til sengs med jomfruer . Det er en	slags	forryngelsesprosess , tror de . Den lille	1065
konstruksjoner der solen som kilde til en	slags	mystisk kraft , eventuelt elektrisk , er	1177
ut på at man skulle innta en	slags	sentralposisjon hvorfra man kunne angripe og nedkjempe	1293
er sanger , og som er en	slags	aktivist for denne gjeldsgreia - og han	1411
Vi har på en måte funnet en	slags	oversettelsesmanual . Noen "anomalier" (det vil	1530
til og med sengen sin med navnet som en	slags	talisman . Nå , i juni 1839	1642
og andre småbarn uttrykker livet med en	slags	krystallklar renhet ; sinnsbevegelsene er ubehandlede ,	1751
i Blåovre er fra først av en	slags	kollektiv dagdrøm . Stikk i strid med	1867
tilstanden « syk som vanlig , en	slags	feber " Før innseilingen til Athen kunne	1979
holdt henne oppe og gitt henne en	slags	tro på livet . Det er kanskje	2088
onkel Ejlert Bjerke « Bjerke er en	slags	aldrende Bjerneboe " Med det mener han	2196
var det egentlige , men hadde en	slags	lummer borgerlig tilværelse , uengasjerte i de	2310
at jeg var i ferd med å nå en	slags	grense , men like bestemt var jeg	2425
som en kattunge . Han hadde en	slags	hundekattig sjette sans for å identifisere de	2543
er mer fleksibelt å endre ; et	slags	rent "folkemaktdemokrati" med lite lovstyre Demokrati og	2662
han oppfatter at også pasienten får en	slags	klarhet i at personalet tross fysisk intervensjon	2777
hans sentrale poenger at det foregår en	slags	opplevelsesmessig eller fortolkningsmessig sammenblanding av programmer og	2886
og Guck bemerket at buen blir et	slags	kompromiss mellom de to andre metaforene ;	2993
interesse og at det derfor forelå en	slags	utilbørlig selvkontrahering fra Rolfsens side Leveransen til	3109
BA Direktør fra 1999 Steinar Killi. en	slags	gudsdom , der den anklagde beviste sin	3240
teoriene til Imre Lakatos - antydet en	slags	« renessanse for empirismen » , hvor	3375
- Hvis du skal gi en	slags	oppsummering av hva dere hittil føler dere	3484
tilgjengelig omsorgsreservoar som kunne benyttes som et	slags	fritt gode i løsningen av samfunnets omsorgsproblemer	3612
min snakket med et da-da-da , en	slags	syngende aksent , og farmoren min døde	3734
skikkelser som alle har en eller annen	slags	tilknytning nettopp til viten- skapen Til tross	3861
fortsatt , i kulissene , som en	slags	tekst- og regikonsulent . Men tekstene til	3975
vært kalt noe annet . For en	slags	fullblods romantiker kan nok også en sentimental	4085
både kjente og ikke kjente - en	slags	skrift på veggen som fortalte dem hva	4196
Som får oss til å kjenne en	slags	moralsk skamfølelse over en nær fortid hvor	4316
. Eller , siden Flommen er en	slags	« trass II » , der stemningen	4431
mulig antagelse av at Gud er en	slags	allsnill Doktor Dyregod , eller at Han	4540
trussel fra en kollektiv fiende , en	slags	gåtefull organisasjon , fordi han er tiltrukket	4652
at jeg hadde oppkastet meg til en	slags	røver og politi i ett , dommer	4764
til Felix , ordnet bildene i en	slags	bunke , hørte Felix rope : -	4872
den velkjente spenningen i henne , en	slags	sprekkferdig stolthet , hun står ovenfor noe	4976
, siden fødte hun inne i en	slags	kjeft , et brøl , en dukke	5086
noe i de fordrukne øynene , en	slags	klokskap og en stor tristhet . Han	5197
tolke det jeg ikke ville tolke En	slags	forakt var det hun uttrykte , blandet	5311
var uoppmerksom et øyeblikk , men en	slags	sjokkeffekt blir det , når Händels drivende	5425
det lille rommet hadde gitt ham en	slags	ro og en nesten fatalistisk tro på	5527
, erindring og av og til en	slags	bevissthet I hvert fall var han fra tid til	5634
Lorca om kveldene Kanskje tiden er en	slags	sigøyner Panchito Lorca og Carmencita Vega gifter	5739
i bitte små partikler og danne en	slags	negativ kosmisk opplevelse En derring i knoklene	5844
han har en sønn som driver et	slags	verksted på Torshov , det er mulig	5953

, tror jeg . Jeg var en	slags	sikring . Han trengte meg til å	6062
stille fra soverommet Han har tydeligvis en	slags	omtanke for barna likevel Eller også skam	6175
. De er her nede på en	slags	bryllupsreise før de liksom skal våge det	6290
på himmelen og en åpning der en	slags	kløft skar seg vei mellom dynene .	6401
fra tanken ; den var som en	slags	samvittighet som meldte seg til tjeneste .	6511
. Og en stund nyter Kifs en	slags	uuttalt status i egenskap av rettighetshaver eller	6620
av bygningen var det satt opp et	slags	helsesenter , der en resepsjonist tok i	6730
Jeg skjønnte bare at det foregikk ei	slags	tautrekking der inne , hvor Nkosi mer og	6839
Den greia foran halsen var liksom en	slags	kniv , eller kanskje mer som en	6949
forklarte det ikke Men det var en	slags	handel - selv om jeg ikke tror	7061
for å vaske skjermen Jeg la en	slags	plan for i morgen Jeg skulle legge skjermen	7170
, også hos ham merket jeg en	slags	utålmodighet . Ville ha overstått den symbolske	7273
Nå var konvoluttet påfallende liten , en	slags	c6-konvolutt Og fordi konvoluttet var så liten	7391
av en serie små kapitler i en	slags	evig elendighet . For selv om dette	7498
forsøker å se på Ellisiv med en	slags	forundra og glad interesse . Jeg føler	7604
leppene hennes et snurpet hull , en	slags	munning , og det kom kritikkverdig mange	7730
man har begynt , det er en	slags	styrkeprøve fra de fast ansatte til nykommeren	7856
. Det begynte lavt , som en	slags	jamring , men vokste fort i styrke	7979
en lang , mørk kjole med et	slags	sjal over skuldrene . Kjoleermene var vide	8092
mange andre . Men det var en	slags	fortrolighet som liksom lå der i luften	8223
rundt koppen . Det kjentes som en	slags	våken søvn , sa hun . Jeg	8361
død (men samtidig gir det en	slags	øyeblikkets erstatning for det jeg ikke klarer	8463
besiktelsen av denne kjellermedgangen var selv en	slags	tunnel , tenkte jeg , og dermed	8571
var å plassere meg også i en	slags	underkomité . Nei , ikke for at	8685
litt der på båten , være en	slags	altmuligmann . Elva drev flåten fra side	8807
hjemme Men jazzen var hans , et	slags	ritual han nødig delte med noen Forresten	8920
seg sjøl Så kjenner hun altså et	slags	ansvar for ham av en eller annen	9033
fra kjellerdypets melankoli og nærmet seg en	slags	lys og forhåpningsfull verden . Ja ,	9151
bare skikkelig hodepine på grunn av en	slags	sjokktilstand . -- Men er det greit	9259
at han fløt av gårde gjennom et	slags	mørkt intet som godt kunne være universet	9373
si Følte Henry at det ble en	slags	balanse i det nye livet hans da	9483
en glemsel , tenker jeg , en	slags	unøyaktig lengsel , ord som bare likner	9593
og med tuppen av snabelen , en	slags	skjelvende leppe , rørte han ved offiserens	9705
inne i Cindy krøyp det , en	slags	indre kløe Hun vrei seg og så	9823
Zabel særlig godt . Hun har en	slags	venn som bor i huset ved siden	9926
og hektisk sommer hadde dagene fått en	slags	fast rytme , noe som forklarte hvorfor	10031
seg tanken på at hun fikk en	slags	kvalmende nytelse ut av å komme med	10137
der , som amerikaner , som en	slags	amerikansk person , med en slags amerikansk	10254
og nye klær og kanskje til og med en	slags	økoferie , så ville kanskje tilværelsen begynne	10366
jeg . « Det er vel et	slags	åsted , kanskje . » Ute i	10471
Hun ropte opp til ham på et	slags	norsk med dansk tonefall - Jeg har	10576
taxifreesjappa og kjøpte noen greier . Et	slags	plaster på såret . Så skulle jeg	10683
et slags tverrsnitt av samfunnet , en	slags	verden i miniatyr , slik at alle	10802
med en slags distanse å gjøre En	slags	iscenesettelse « En høyere form for juks	10917
på eget vis . Det var en	slags	villskap i bandet da vi dro ut	11022
det er sukker . Er det en	slags	kjærlighet-på-pinne ? Ja , med innbakt larve	11131
. Enkelte plasser er vel jakt en	slags	rambo-kultur . Men det er uhyre lite	11244
nærliggende å tro at dette er et	slags	foreldreopprør Målet er ikke å gjøre opprør	11354
tre døgn . De ga henne en	slags	blodoverføring da hun ble innlagt . Vi	11468
brød ut av stekovnen Brødene hadde en	slags	skorpe , men etter uvanlig lang steketid	11590
har kjørt ned mannen , som en	slags	« kollektiv " hevsn på vegne av mange jenter	11713
og stormangrep fra maya-indianerne er dette en	slags	Sølpilen for småvoksne . To dager har	11836

Vedlegg 7: TALL før sg. S

Dette er belegg hvor et tall over én før *slags* følges av S i entall.

prinsipper Striden om besteårsregelen handler om to	slags	rettferdighet Tilhengerne av alleårsregel definerer rettferdighet som	3979
den økonomiske styringa vil også kreve to	slags	lovgivning Den første dreier seg om en	3999
er opphavsmann til aforismen Det finnes tre	slags	løgn : Løgn , forbannet løgn og	4161
alltid utgjøre en blanding av disse to	slags	kunnskap . Noen former for kunnskap er	4478
frokost . Dekke bordet , lage to	slags	te og særlig kaffe . Første dagen	7288
pleide å si at det fins to	slags	styggheit : Den upretensjøsø og den pretensjøsø	7633
slutt ? På scenen finnes det to	slags	slutt : Bryllup eller død . Men	8757
valgte tre forskjellige slags grønnsaker , to	slags	kjøtt , én riskrem og én sjokoladecake	8871
, der han hadde valget mellom fem	slags	sopp . SJU Oksen transcenderes	9976
jeg er rensset for synd » To	slags	vekt og to slags mål , Herren	10907
? Lyst på fransk pasta med tre	slags	sopp ? Dette kan ikke være riktig	11351
Har tidligere nevnt at mor brukte tre	slags	mel i brøddeigen Det var først og fremst grovmalt	11513
han lærte oss at det var to	slags	elektrisitet , positiv og negativ Ja ,	11567
og pålegg Det var heimsmør , to	slags	ost og gomme som mor laga Og	11611
og hadde tydelige landemerker Det var to	slags	gjenkjennelse i denne nattlige byen En hadde	6179
den alene . De kommer fra tre	slags	samfunnsmessig praksis , nemlig kampen for produksjon	955
person eller samme forsamling utøver disse tre	slags	makt " Den lovgivende makt burde tilligge	1026
seg med å forby de to bestemte	slags	straff , er det likevel vanskelig å	1034
sovjetiske myndigheter beklaget Slik førte Norge to	slags	nøytralitetspolitikk , som var egnet til å	1086
. Dersom vi bare kan ha to	slags	økonomi , gjenstår bare kapitalismen , fordi	1139
i Han sier at det er to	slags	overtalelse , « en som bringer mening	1213
tenkning om tid Han skiller mellom to	slags	tid Den naturvitenskapelige tid (klokketid)	1218
han lærte oss at det var to	slags	elektrisitet , positiv og negativ Ja ,	1445
gamle Aker . I hovedsak ble to	slags	blokkbebyggelse reist . For det første kom	1664
foredrag . Den siste setningen inneholdt to	slags	kritikk . Den ene gjaldt den monotone	1666
på den I folketradisjonen møter vi fem	slags	bustein: 1)Hårballen Dette er en steindannelse i fordøyelseskanaler	3199
arabisk Man skiller som regel mellom tre	slags	bøyning Nominalbøyning (deklinasjon) , gradbøyning	3202
i tilslutning til Dufays påvisning av to	slags	elektrisitet Michael Faraday sluttet av lovene for	3222
betydning Ifølge Platon skjelner Sokrates mellom tre	slags	fortelling , nemlig eposet , dramaet og	3366
Hva må gjøres » * « To	slags	taktikk » * « imperialismen som kapitalismens	3370
studier . Man må skille mellom tre	slags	« suicidal adferd » : Suicidaltanker ,	3532

Vedlegg 8: Belegg uten kvantor

Man kan kanskje bruke ham som er	slags	eksempel på utviklingen til den palestinske litteraturen	582
slekt , så er nok han er	slags	storebror . Jeg liker både diktene hans	4409
forskjellig fra , og blir stående som	slags	synlige blindpunkter i beretningen . I denne	4617
d'etudes politiques i Paris . Elitisme blir	slags	rød tråd gjennom sendingen . Emma tegnet	4942
la hodet på skrå for å finne	slags	vinkel på bildet. - Du har et	6685
dattera Hun satte fra seg koppen. -	Slags	forhør , eller Han så fort ned.	9779

Vedlegg 9: Søk i Korp *version 3.0*

Jeg søkte på *ett slags* og *en slags* i 138 underkorpus av *Korp* (Borin, Forsberg og Roxendal 2012). Her er en oversikt over underkorpusene. Deretter følger et eksempel på treffene. De underbygger påstanden om at kongruensmønsteret ved *slags* er et annet i svensk enn i norsk

Oversikt over de valgte korpusene:

Jeg valgte vekk underkorpus som inneholdt eldre tekster, og korpus jeg ikke skjønnte hva inneholdt.

▼ Akademiska texter (2)
▼ Humaniora
Samhällsvetenskap
▼ Finlandssvenska texter (54)
▶ Webbtexter (2)
▶ Myndighetstexter (5)
▶ Skön- och facklitteratur (6)
▶ Tidningstexter (27)
▶ Tidskrifter (14)
▼ Skönlitteratur (5)
Bonniersromaner I (1976–77)
Bonniersromaner II (1980–81)
Norstedtsromaner (1999)
▼ Sociala medier (36)
▶ Bloggmix (17)
▶ Diskussionsforum (15)
▶ Twitter (4)
▼ Tidningstexter (37)
▶ GP (15)
▶ Press (6)
▶ Webbnyheter (13)
8 SIDOR
DN 1987
ORDAT: Svenska dagbladets årsbok 1923–1958
▼ Tidskrifter (1)
Forskning & Framsteg
SNP 78–79 (Riksdagens snabbprotokoll)
SUC 3.0
Svensk författningssamling
Svenska Wikipedia (april 2014)

Treff i *Korp*

En slags: 45 571 Ett slags: 48690

Svenske språkrøkttere har anbefalt å la kvantoren kongruere med med *slag* som er nøytrum (Svenska språknämnden 2005:107). Da skulle det alltid hete *ett slags*. 45 571 treff på *en slags*

viser at tidligere tiders anbefalinger strider med dagens bruk. Samtidig er det flere tilfeller av *ett slags* enn *en slags*, og altså ulikt norsk hvor *et slags* er langt mer uvanlig enn *en slags*.

Under er det en liten prøve på treffene. Jeg valgte å hente ut treff fra underkorpuset BloggMix2007. Siden bruken av *slags* har vært et tema i normativ litteratur om svensk språkføring, ville jeg helst ha tekst fra ikke-profesjonelle skribenter som ikke var underlagt skriftlige retningslinjer eller har blitt korrekturlest. Her ser vi at *ett slags* forekommer både med S i både utrum og nøytrum. *Komik* og *husarrest* er utrum

Linfröna kommer ha fått	ett slags	geléaktig skal runt om .
Köpte även deras Kalciumstärkare ,	ett slags	lack för mjuka naglar som lätt går sönder .
Men det borde väl ändå fungera som	ett slags	kontaktnät på liknande sätt som t.ex LinkedIn , som används mer i yrkeslivet .
Man leker doktor och får operera Sen kommer dumma fröken Anna-Klara Man anar	ett slags	tillvarons komik Nu är man blott ett kolli att förvara Man slipper fisk när man är stor och rik Som vuxen kan man äta godis bara Och glass och korv och plättar i kubik Jag hade min lilla son i tankarna , vilket kanske märks ?
Men det borde väl ändå fungera som	ett slags	kontaktnät på liknande sätt som t.ex LinkedIn , som används mer i yrkeslivet .
Ska göra mitt bästa för att bättra mig och gör	ett slags	uppsamlingheat .
För en eller annan är Bildts blogg	ett slags	klotterplank typ Passagen.se med ibland intressanta inlägg vilka dock inte alls hör ihop med bloggposterna .
De har levt i	ett slags	husarrest i Beijing sedan 18 maj .
NYLIBERAL MARKNADSEKONOMI som ekonomisk grundvärdering - liksom alla andra marknadsmodeller - innebär	ett slags	dyrkan av kapitalet .
Sen amorterar vi rätt så mycket på huset varje månad som	ett slags	pensionssparande .

Vedlegg 10: Frekvenstabeller

10 A) Kontekstfrekvens fra den norske delen av *Nordisk dialektkorpus* (Johannessen mfl. 2009)

Kontekst for *en slags*:

Left context			Right context	
			ngram	rank AM occ
		occ		
		/nf/fo ni/teks tlab/tn		
ngram	rank AM	2	freq	
		1000		
# **	5		** e	8
hadde **	3		** angst	1
var **	3		** sykkel	1
er **	2		** daldialekt	1
som **	2		** ja	1
vel **	2		** parallell	1
altså **	2		** avveksling	1
måte **	2		** doning	1
* **	1		** måte	1
blei **	1		** hvitfarge	1
funnet **	1		** meis	1
ra- **	1		** banegreie	1
en **	1		** fremføring	1
enn **	1		**	
sånn **	1		embedsmannsgard	1
i **	1		** større	1
blir **	1		** kulturarv	1
hun **	1		** ungdomsklubb	1
likksom **	1		** pose	1
være **	1		** astma	1
der **	1		** prosentvis	1
det **	1		** driver	1
v- **	1		** sånn	1
til **	1		** uniform	1
			** saus	1
			** båt	1
			** baseball	1
			** sentralskole	1

		/hf/fo ni/tekstlab/tn 2			
ngram	rank AM	occ		ngram	rank AM occ
		freq	1000		
som **	1165			** «	73
, **	712			** ro	40
i **	593			** trøst	33
er **	562			** lettelse	23
var **	402			** blanding	23
med **	294			**	22
til **	262			erstatning	22
av **	190			** glede	21
. **	175			** lek	21
det **	159			** balanse	20
være **	140			** orden	20
på **	130			** indre	19
har **	124			**	19
hadde **	102			forståelse	19
om **	99			**	19
blitt **	89			hemmelig	18
- **	87			**	18
ble **	83			forklaring	18
også **	76			** moderne	17
og **	72			** følelse	17
blir **	71			** mening	17
vært **	69			** ...	17
for **	52			** moralsk	17
« **	47			** hevn	16
seg **	47			** felles	16
han **	44			** underlig	16
jeg **	40			** merkelig	16
ha **	39			** stolthet	16
få **	37			** form	15
jo **	36			** politisk	15
bli **	36			** transe	15
vel **	31			** avtale	15
				** venn	14
				** parallell	14
				** straff	14
				** ny	13

**		** kompromiss	9
fått **	25	** ritual	9
jeg **	25	** sentrum	9
- **	25	** bilde	8
og **	24	** anfall	8
seg **	24	** midtpunkt	8
vært **	24	** ekko	8
ble **	20	** forsøk	8
fikk **	17	** hemmelig	8
om **	17	** indre	8
få **	13	** hjem	8
de **	13		
hatt **	13		
opp **	13		

Lasta ned 18.03.15.